

Allmänna valen

1973

**Del 3. Riksdagsvalet.
Specialundersökningar**

**SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
STATISTISKA CENTRALBYRÅN
STOCKHOLM 1975**

INLEDNING TILL

VALSTATISTIKEN 1872-2001

Bidrag till Sveriges officiella statistik. R. Valstatistik. – Stockholm, 1873-1911. - Täckningsår: 1872-1910.
Innehåll: Statistiska centralbyråns underdåniga berättelser rörande Riksdagsmannavalen, Riksdagens andra kammare, Landstingsvalen och Kommunala rösträtten.

Efterföljare:

Riksdagsmannavalen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm , 1912-1970. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1909/11-1965/1968.

Efterföljare: Allmänna valen. Del 1, Riksdagsvalet. – Stockholm, 1971-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1970-1994

Efterföljare: Allmänna valen. Del 1, Riksdagen. – (Sveriges officiella statistik). – Stockholm, 1999-. – Täckningsår: 1998-

Kommunala valen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1920-1967. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1919-1966.

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Kommunala valen. – Stockholm, 1972-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1970-1994

Efterföljare: Allmänna valen. Del 3, Kommunalfullmäktige. – Stockholm, 1999-. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1998-

Landstingsmannavalen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm , 1913-1919. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1912-1918.

Efterföljare: Kommunala valen. – Stockholm, 1920-1967. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1920-1966

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Kommunala valen. – Stockholm, 1972-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1972-1995

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Landsfullmäktige. – Stockholm, 1999-. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1998-

Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950. – Stockholm : Statistiska centralbyrån, 1960.
S. 267-272: Allmänna val (Tab. 274-280)

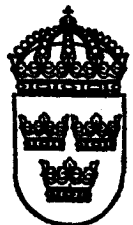
Allmänna valen 1973. Del 3, Riksdagsvalet. Specialundersökningar = General elections 1973. Vol 3, The election to the Riksdag in 1973. Special Surveys
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

Allmänna valen

1973

**Del 3. Riksdagsvalet.
Specialundersökningar**

**SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
STATISTISKA CENTRALBYRÅN
STOCKHOLM 1975**

OFFICIAL STATISTICS
OF SWEDEN

General elections 1973

Vol 3. The election to the Riksdag in 1973. Special Surveys

Published by the
National Central Bureau
of Statistics,
S-102 50 Stockholm 27

ISBN 91-38-02536-1

Printed in Sweden
Berlingska Boktryckeriet
Lund 1975

Form för hänvisning. Allmänna valen 1973. Del 3 (SOS). Statistiska centralbyrån, Stockholm 1975.

(Vid hänvisning till avsnitt 4 i denna publikation rekommenderas form för hänvisning på sid. 48).

Redogörelser för tidigare riksdagsval har utgivits i serien Sveriges officiella statistik: Allmänna val.

Suggested citation. General elections 1973. Vol 3 (SOS). National Central Bureau of Statistics, Stockholm 1975.

(When quoting part 4 in this publication the suggested citation on page 48 is recommended).

Förord

Preface

Statistiska centralbyrån framlägger härmed den tredje delen av redogörelsen för allmänna valen 1973. Den omfattar översikter av riksdagens sammansättning, valdeltagandet bland röstberättigade utlandssvenskar samt två specialundersökningar.

Den ena specialundersökningen behandlar valdeltagandet vid riksdagsvalet i olika befolkningsgrupper. Den andra, som utarbetats av fil kand Olof Petersson och professor Bo Särilvik under medverkan av en forskargrupp vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution, redogör för väljarbeteendet vid valen 1964, 1968, 1970 och 1973.

Förste aktuarie Lars Persson och byråassistent Birgitta Norman står för den del av arbetet med föreliggande rapport, som utförts vid statistiska centralbyrån.

Stockholm i augusti 1975

INGVAR OHLSSON

Bertil Olsson

Innehåll

Contents

6	Sammanfattning på engelska	Summary in English
7	Svensk-engelsk ordlista	List of terms
9	Inledning	Introduction
10	1. Riksdagsvalet 1973	1. The 1973 Riksdag election
26	2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1973	2. Persons entitled to vote and Swedish voters abroad 1973
32	3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1973	3. Survey of participation in the election to the Riksdag in 1973
47	4. Valet 1973. Intervjuundersökning (se innehållsförteckning i anslutning till avsnittet sid 49)	4. The 1973 election. Interview sample survey (see contents p 49.)
	Tabeller	Tables
10	1. Riksdagsvalet 1973	1. The 1973 Riksdag election
11	1.1 Röstberättigade i valkretsarna i riksdagsvalet 1973 (för val till Riksdagen 1974) samt beräkning av antalet fasta mandat i varje valkrets för treårsperioden 1974–1976	1.1 Entitled to vote in the election to the Riksdag in 1973 and estimate of the number of seats in each constituency during the 1974–1976 period
12	1.2 Valda vid riksdagsvalet 1973 valkretsvis efter partier. Antal utjämningsmandat inom parentes	1.2 Members elected in the election to the Riksdag in 1973 by constituency and by party. Number of adjustment seats
13	1.3 Riksdagens sammansättning åren 1929–1974	1.3 The composition of the Riksdag, 1929–1974
14	1.4 Riksdagens sammansättning vid början av 1974 års riksdags vårsession	1.4 The composition of the Riksdag at the beginning of the 1974 spring session
15	1.5 Medelåldern bland riksdagsmännen vid början av vissa riksdagars vårsessioner	1.5 Average age of members of the Riksdag at the beginning of certain spring sessions
16	1.6 Länsvis fördelning av väljare som röstat på postanstalt vid 1973 års allmänna val	1.6 Postal votes by county at the General elections in 1973
17	1.7 Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets- och kommunvis	1.7 Percentage change of valid votes by party and by municipality between the elections to the Riksdag in 1970 and 1973
26	2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1973	2. Persons entitled to vote and Swedish voters abroad 1973
27	2.1 Riksdagsvalet 1973 valkretsvis. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön	2.1 Election to the Riksdag in 1973 by constituency. Electorate and Swedish voters abroad by sex
28	2.2 Riksdagsvalet 1973. De i särskild röstlängd upptagna (utlandssvenskar). Fördelning efter valkrets och bosättningsland	2.2 Swedes abroad at the election to the Riksdag in 1973. By constituency and country of residence

32	3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1973	3. Survey of participation in the election to the Riksdag in 1973
34	3.1 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter kön och ålder	3.1 Election to the Riksdag in 1973. Voters by sex and age
35	3.2 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter civilstånd och ålder	3.2 Election to the Riksdag in 1973. Voters by marital status and age
36	3.3 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och ålder	3.3 Election to the Riksdag in 1973. Voters by employment status and age
37	3.4 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och civilstånd	3.4 Election to the Riksdag in 1973. Voters by employment status and marital status
38	3.5 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter näringsgren och yrkesställning	3.5 Election to the Riksdag in 1973. Voters by economic sector and occupational status
39	3.6 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter näringsgren och ålder	3.6 Election to the Riksdag in 1973. Voters by economic sector and age
40	3.7 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke och ålder	3.7 Election to the Riksdag in 1973. Voters by occupation and age
42	3.8 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke	3.8 Election to the Riksdag in 1973. Voters by occupation
44	3.9 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter inkomst och ålder	3.9 Election to the Riksdag in 1973. Voters by income and age
47	4. Valet 1973. Intervjuundersökning (se tabellförteckning sid 50.)	4. The 1973 election. Interview sample (see list of tables p 50.)

Summary

In 1971 a unicameral system was introduced for the Riksdag, the one Chamber having 350 members. A political party can be represented in the Riksdag if it has obtained 4 percent or more of the total votes cast or 12 percent of the votes, in one or several constituencies. There are 28 constituencies.

Those entitled to vote are all Swedish citizens aged 19 or over, the year before the election year, who are not under any legal disability and whose names are entered on the electoral register. Swedes abroad are permitted to vote on application. The first chapter in this report is concerned

with the number of persons entitled to vote and various aspects of the composition of the Riksdag. Comparisons are also made on municipal level between the results in the elections to the Riksdag in 1970 and 1973. The second chapter relates to the Swedes abroad and their participation in the election.

To obtain a picture of participation in the elections by various population groups, a study was made of a sample that had been used in a labour force survey in the autumn of 1973. This survey provided information on occupation, employment status etc. The names of the persons included in the sample were sent to the respective County Administration which were asked to check to see whether these had or had not voted. The persons in the sample who could not be discovered, was almost entirely due to internal migration, which made it impossible to find 80 persons in the electoral registers. 15 289 persons remained about whom data could be obtained.

The last chapter is an exhaustive study

of voting behaviour in certain Riksdag elections. An analysis is made to find out changes in voting behaviour from one election to another. The study is a result of co-operation between the National Central Bureau of Statistics and the department of Political Science at the University of Gothenburg. The report is written by B A Olof Petersson and Professor Bo Särilvik. The chapter starts with a more detailed summary in English.

In the tables below the parties have been given the following denominations:

- M = Moderata Samlingspartiet (the Conservatives)
- C = Centerpartiet (the Centre Party)
- F = Folkpartiet (the Liberals)
- S = Arbetarepartiet-Socialdemokraterna (the Social Democrats)
- VPK = Vänsterpartiet Kommunisterna (the Left Party-Communists)

List of terms

Absoluta tal	Absolute numbers	Handel	Commerce
Administrativt arbete	Administrative work	Hela	Whole
Andel	Proportion	Hela antalet	The whole number
Andra kammaren	The second chamber	I arbetskraften	In the labour force
Anställd	Employee	Industri	Manufacturing
Antal	Number	Inkomst	Income
Arbetar i eget hushåll	Keeping house	Innehåll	Contents
Arbetslös	Unemployed	Inom	In (within)
Arbetsoförmögen	Unable to work	Jordbruk	Agriculture
Arbetarepartiet- Socialdemokraterna (S)	The Social Democrats (The Labour Party)	Jämförelse	Comparison
Avgiven	Cast	Kameralt kontorstekniskt arbete	Clerical work in accounts departement Accounting
Avgången	Retired, resigned	Kammare	Chamber
Beräkning	Calculation	Kommun	Municipality
Beskickning	Embassy	Kommersiellt arbete	Commercial work
Bostadsort	Place of residence	Kvinna, kvinnor	Woman, women
Bosättningsland	Country of residence	Kön	Sex
Början	Beginning	Ledamot	Member
Centerpartiet (C)	The Centre Party	Län	County
Civilstånd	Marital status	Man, män	Man, men
Datum	Date	Mandat	Seat
Därav	Of which	Medelålder	Average age
Ej	Not	Medhjälpande familjemedlem	Unpaid family worker
Ej gifta	Non-married	Militärt arbete	In the Services
Ej röstande	Non-voter	Moderata Samlingspartiet (M)	The Conservatives
Erhållen	Obtained	Näringsgren	Economic sector
Folkmängd	Population	Näringskaraktär	Economic structure
Folkpartiet (F)	The Liberals	Offentlig förvaltning	Public administration
Företagare	Employer	Ogiltig	Not valid, invalid
Församling	Parish	Olika	Different
Förut bevistade riksdagar	Earlier sessions	Parti	Party
Gifta	Married	Partibeteckning	Party denomination
Giltig	Valid	Poströst	Postal vote
Gruv- och stenbrottsarbete	Mining and quarrying	Procentuell förändring	Percentage change
		Proportionalitet	Proportionality
		Relativa tal	Relative numbers
		Riket	The country
		Riksdag	Riksdag, Parliament
		Riksdagsman	Member of the Riksdag
		Riksdagsval	Election to the Riksdag
		Röst	Vote

Röstande	Voter	Utan	Without
Röstberättigad	Entitled to vote	Utjämningsmandat	Adjustment seats
Röstsammanräkning	Counting of votes	Utlandssvensk	Swede abroad
		Utom	Out of
Sammansättning	Composition	Utomlands, utom riket	Abroad
Samtliga	Total		
Senaste	Latest	Val	Election
Servicearbete	Engaged in service trades	Vald	Elected
Skogsbruk	Forestry	Valdistrikt	Electoral district
Studerande	Students	Valkrets	Constituency
Summa	Total	Vallokal	Polling-station
Sysselsatt	In employment	Valman	Elector
		Valsedel	Voting paper
Tekniskt, naturvetenskapligt arbete	Technical and/or scientific work	Vårsession	Spring session
Tillhöra	Belong to	Vänsterpartiet	The Left Party-
Tillverkningsarbete	Manufacturing	Kommunisterna (VpK)	Communists
Titel	Title	Yrke	Occupation
Transport och kommunikations- arbete	Transport and communications	Yrkesställning	Occupational status
Tätortsgrad	Degree of urbanity	Ålder	Age
Tätortsbefolkning	Urban population	År	Year
Uppgift	Information	Övriga (Ö)	Others

Inledning

Introduction

Föreliggande del av Allmänna valen 1973 är indelad i fyra avsnitt. Det första avsnittet behandlar olika aspekter på riksdagsvalet. Bl a ingår en tabell som visar procentuella förändringar av partiernas röstandelar mellan valen 1970 och 1973 på kommunnivå. Avsnitt två visar valdeltagandet i riksdagsvalet bland röstberättigade utlandssvenskar. De tredje och fjärde avsnitten är två regelbundet återkommande specialundersökningar. Avsnitt tre visar valdeltagandet i olika befolkningsgrupper. Det fjärde avsnittet redogör för en intervjuundersökning som tillkommit i samarbete mellan statistiska centralbyrån och en forskargrupp vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Fil kand Olof Petersson och professor Bo Särilvik har författat rapporten. Varje avsnitt i denna rapport inleds med en text där källor m m redovisas.

1. Riksdagsvalet 1973

The 1973 Riksdag election

SOS Allmänna valen Del 1. Riksdagsvalet den 16 september 1973, innehåller utförliga tabeller främst omfattande de giltiga rösternas fördelning efter partier på olika regionala nivåer. Föreliggande rapport ger i detta avsnitt ytterligare statistik rörande mandaten och dess fördelning, de valda riksdagsmännen, poströstning samt förändring mellan valen 1970–1973 av partiernas röstandelar.

Vid riksdagsvalet 1970 valdes för första gången ledamöter till den nya enkammarriksdagen. Röstberättigade var svenska medborgare som uppnått nitton års ålder kalenderåret innan valåret och som stod upptagna i allmän eller särskild röstlängd samt ej var omyndigförklarade. Enkammarriksdagen består av 350 ledamöter. Valsystemet syftar till att fördela mandaten proportionellt mot partiernas andelar av de giltiga valsedlarna i hela riket. 310 av mandaten är fasta mandat och 40 är utjämningsmandat. Valsystemet innehåller dessutom spärregler mot småpartier. För att ett parti skall komma i fråga vid fördelningen av mandaten måste det minst ha erövrat fyra procent av de giltiga valsedlarna i hela riket. Har partiet inte lyckats med detta kan det även bli representerat i riksdagen om det erhållit minst tolv procent av de giltiga valsedlarna i någon valkrets. I detta fall är partiet med vid fördelningen av valkretsens fasta mandat.

Av de uppgifter som förekommer i avsnittet har de som visas i tabellen med de procentuella förskjutningarna per parti och kommun mellan valen 1970 och 1973 inte tidigare funnits med i valstatistiken. Underlaget till denna tabell är dels resultaten i riksdagsvalet 1973 per kommun, dels resultaten i riksdagsvalet 1970 anpassade till motsvarande kommuner och dessutom justerade för poströsternas fördelning efter parti. Detta förhållande gör att 1970 års resultat är behäftade med en viss osäkerhet. Den genomsnittliga avvikelsen från de riktiga resultaten har beräknats ligga strax under 1 procent. Osäkerheten för enskilda kommunresultat är naturligtvis större.

Källor:

1. Uppgifterna om röstberättigade i allmän röstlängd härrör från ADB-baserade sammanställningar som länsstyrelserna tillställt SCB och från de särskilda röstlängderna.
2. Uppgifter om mandatfördelningar härrör från sammanställningar framställda vid Riksskatteverket och från tidigare publicerad valstatistik.
3. Uppgifter om de valda riksdagsmännen har hämtats från riksdagskatalogen 1974.
4. Uppgifterna om poströstning har sammanställts av Postverket.
5. Uppgifterna för förändringar av partiernas röstandelar mellan valen 1970–1973 baserar sig på grunduppgifter som beträffande 1970 års val färdigställts vid Sveriges Radio och beträffande 1973 års val vid SCB (på grundval av ADB-baserade valresultat).

Tabell 1.1 Röstberättigade i valkretsarna i riksdagsvalet 1973 (för val till Riksdagen 1974) samt beräkning av antalet fasta mandat i varje valkrets för treårsperioden 1974–1976

Entitled to vote in the election to the Riksdag in 1973 and estimate of the number of seats in each constituency during the 1974–1976 period

Valkrets	Röstberättigade	Antal fasta mandat enl Vall 2:2	Överskott av röstberättigade	Antal fasta mandat enl Vall 2:2	Summa fasta mandat
Stockholms kommun	526 864	28	13 260	1	29
Stockholms läns	493 559	26	16 641	1	27
Uppsala läns	154 955	8	8 211	–	8
Södermanlands läns	167 930	9	2 843	–	9
Östergötlands läns	271 257	14	14 455	1	15
Jönköpings läns	208 824	11	7 051	–	11
Kronobergs läns	117 745	6	7 687	–	6
Kalmar läns	172 477	9	7 390	–	9
Gotlands läns	37 981	2	1 295	–	2
Blekinge läns	108 428	5	16 713	1	6
Kristianstads läns	190 576	10	7 146	–	10
Fyrstadskretsen	332 208	18	2 034	–	18
Malmöhus läns	180 912	9	15 825	1	10
Hallands läns	145 996	7	17 595	1	8
Göteborgs kommun	318 036	17	6 205	–	17
Bohus läns	178 606	9	13 519	1	10
Älvsborgs läns norra	158 814	8	12 070	1	9
Älvsborgs läns södra	121 995	6	11 937	1	7
Skaraborgs läns	183 120	9	18 033	1	10
Värmlands läns	205 814	11	4 041	–	11
Örebro läns	195 346	10	11 916	1	11
Västmanlands läns	171 477	9	6 390	–	9
Kopparbergs läns	198 446	10	15 016	1	11
Gävleborgs läns	211 182	11	9 409	1	12
Västernorrlands läns	194 420	10	10 990	1	11
Jämtlands läns	97 057	5	5 342	–	5
Västerbottens läns	166 588	9	1 501	–	9
Norbottens läns	175 845	9	10 758	1	10
Hela riket	5 686 458	295	275 273	15	310

$$\text{Riksdagsvalkvot } \frac{5\,686\,458}{310} = 18\,343$$

**Tabell 1.2 Valda vid riksdagsvalet 1973
valkretsvis efter partier. Antal utjämningsmandat inom parentes**

Members elected in the election to the Riksdag in 1973 by constituency and by party. Number of adjustment seats

Valkrets	Mandat					Summa
	M	C	F	S	VPK	
Stockholms kommuns	8 (1)	5 (1)	4 (1)	13 (1)	4 (1)	34 (5)
Stockholms läns	6	7 (1)	4 (1)	12 (2)	3 (1)	32 (5)
Uppsala läns	1	3 (1)	1	4	0	9 (1)
Södermanlands läns	1	2	1	5	0	9 (0)
Östergötlands läns	2	4	1	8	1 (1)	16 (1)
Jönköpings läns	2	4 (1)	2 (1)	5	0	13 (2)
Kronobergs läns	1	3 (1)	0	3	0	7 (1)
Kalmar läns	2 (1)	3	0	5	0	10 (1)
Gotlands läns	0	1	0	1	0	2 (0)
Blekinge läns	1	2	1 (1)	3	0	7 (1)
Kristianstads läns	2	4 (1)	1	5 (1)	0	12 (2)
Fyrstadskretsen	4 (1)	4	2 (1)	10 (1)	1	21 (3)
Malmöhus läns	2 (1)	4 (1)	1	5	0	12 (2)
Hallands läns	1	3	1	3	0	8 (0)
Göteborgs kommuns	3	3	4 (1)	8 (1)	2 (1)	20 (3)
Bohus läns	2	3 (1)	2	4	0	11 (1)
Älvsborgs läns norra	1	3	1	4	0	9 (0)
Älvsborgs läns södra	2	2	0	3	0	7 (0)
Skaraborgs läns	2	4 (1)	1	4	0	11 (1)
Värmlands läns	1	3	1	6	1 (1)	12 (1)
Örebro läns	1	3	1	6	1 (1)	12 (1)
Västmanlands läns	1	3 (1)	1	6 (1)	1 (1)	12 (3)
Kopparbergs läns	1	4	1	6 (1)	1 (1)	13 (2)
Gävleborgs läns	1	3	1	7 (1)	1	13 (1)
Västernorrlands läns	1	3	1 (1)	6	1	12 (1)
Jämtlands läns	0	2	0	3	0	5 (0)
Västerbottens läns	1	3	1	5 (1)	0	10 (1)
Norrbottnens läns	1	2	0	6	2 (1)	11 (1)
Hela riksdagen 1973	51 (4)	90 (10)	34 (7)	156 (10)	19 (9)	350 (40)
1970	41 (5)	71 (4)	58 (7)	163 (14)	17 (10)	350 (40)

Tabell 1.3 Riksdagens sammansättning åren 1929–1974
The composition of the Riksdag, 1929–1974

År	Antal riksdagsmän som tillhör ¹					Samtliga	Därav kvinnor
	M	C	F	S	VPK		
1929	122	44	63	142	9	380	4
1933	108	54	47	162	9	380	6
1937	89	58	43	178	12	380	10
1941	77	52	38	209	4	380	18
1945	69	56	40	198	17	380	20
1949	47	51	75	196	11	380	28
1953	51	51	80	189	9	380	34
1957	55	44	88	185	9	381	39
1959	61	54	70	190	7	382	42
1961	58	54	73	191	7	383	43
1965	59	54	69	191	10	² 384	44
1966	59	53	69	192	10	² 384	48
1967	59	54	68	193	9	² 384	50
1968	58	56	68	192	9	² 384	51
1969	57	59	60	204	4	384	53
1970	55	60	61	204	4	384	51
1971	41	71	58	163	17	350	49
1972	41	71	58	163	17	350	50
1973	41	71	58	163	17	350	51
1974	51	90	34	156	19	350	74

¹ Partiernas beteckning: M=Moderata Samlingspartiet, tidigare Högerpartiet, dessförinnan Moderata (inräknat Liberala Försvarsvänner); C=Centerpartiet, tidigare Bondeförbundet (inräknat Jordbrukarnas Riksförbund); Folkpartiet, tidigare Liberala och Frisinnade; Arbetarepartiet-Socialdemokraterna (inräknat Vänstersocialister); VPK= Vänsterpartiet Kommunisterna, tidigare Kommunisterna (inräknat Socialister). Mandat som tillfallit olika samlingslistor har påförts något av ovanstående partier.

² Inklusivt en riksdagsman som inte tillhör något av dessa partiers riksdagsgrupper.

Tabell 1.4 Riksdagens sammansättning vid början av 1974 års riksdags vårsession
 The composition of the Riksdag at the beginning of the 1974 spring session

	Manliga ledamöter					Kvinnliga ledamöter					Samtliga
	M	C	F	S	VPK	M	C	F	S	VPK	
<i>Antal förut bevistade riksdagar</i>											
0	5	10	2	16	1	4	13	–	5	1	57
1– 4	10	19	10	17	10	–	5	2	4	1	78
5– 9	13	15	11	36	3	3	3	2	16	1	103
10–14	10	11	3	16	1	–	1	1	2	1	46
15–19	4	9	2	21	–	1	–	–	5	–	42
20–24	1	2	–	11	–	–	–	–	3	–	17
25–29	–	1	1	1	–	–	–	–	–	–	3
30–34	–	1	–	3	–	–	–	–	–	–	4
35–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Ålder</i>											
20–24	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
25–29	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	2
30–34	2	2	1	4	2	–	2	–	1	1	15
35–39	1	5	3	5	3	1	–	–	4	–	22
40–44	4	6	4	19	1	–	4	–	4	1	43
45–49	3	11	4	21	2	4	3	–	6	–	54
50–54	9	17	3	20	3	1	5	4	8	–	70
55–59	11	10	9	22	2	2	5	–	6	2	69
60–64	9	14	3	24	2	–	3	1	6	–	62
65–69	3	1	2	6	–	–	–	–	–	–	12
70–74	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
<i>Yrke</i>											
<i>Naturvetenskapligt, tekniskt samt socialvetenskapligt, humanistiskt och konstnärligt arbete</i>											
Därav: Ingenjörer m fl	16	17	10	45	8	2	6	3	9	–	116
Läkare	2	1	–	2	–	–	–	–	–	–	5
Pedagogiskt arbete	–	1	–	–	1	–	–	–	–	–	2
Präster och predikanter	3	3	3	5	–	–	3	2	3	–	22
Jurister	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
Journalister	6	1	3	2	–	2	–	1	–	–	15
Socialtjänstemän	1	3	–	6	2	–	1	–	–	–	13
Ombudsmän m fl	–	3	2	4	–	–	1	–	4	–	14
	2	5	2	26	5	–	1	–	2	–	43
<i>Administrativt arbete</i>											
Därav: Allmänt samhällsadm arbete	10	2	3	23	1	–	2	–	6	–	47
Företagstekniskt o d arbete	6	2	2	16	–	–	–	–	5	–	31
Kameralt och kontorstekniskt arbete	4	–	1	7	1	–	2	–	1	–	16
Kommersiellt arbete	1	10	1	7	–	–	–	–	4	2	25
Lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete	1	1	1	1	–	–	1	–	–	–	5
Gruv- och stenbrytningsarbete	10	28	2	4	–	–	–	–	–	–	44
Transport- och kommunikationsarbete	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	1
Tillverkningsarbete	–	–	3	4	–	–	–	–	–	–	7
Servicearbete	1	1	1	7	1	–	–	–	–	–	11
Militärt arbete	–	1	2	12	2	–	–	–	2	–	19
Ej identifierbara yrken eller ej angiven yrkestillhörighet	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
	3	8	6	17	3	6	13	2	14	2	74
Samtliga	43	68	29	121	15	8	22	5	35	4	350

Tabell 1.5 Medelåldern bland riksdagsmännen vid början av vissa riksdagars vårsessioner¹

Average age of members of the Riksdag at the beginning of certain spring sessions

Vårsession	Medelålder (År)					Samtliga
	M	C	F	S	VPK	
<i>1945</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,4	56,5	58,0	56,8	48,5	57,1
„ „andra „	51,3	53,7	52,6	52,3	44,9	51,9
Differens	7,1	2,8	5,4	4,5	3,6	5,2
<i>1949</i>						
Medelåldern i första kammaren	59,4	57,4	57,5	56,3	54,0	57,1
„ „andra „	52,0	55,4	51,3	52,0	49,0	52,2
Differens	7,4	2,0	6,2	4,3	5,0	4,9
<i>1953</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,6	56,4	60,7	56,2	55,0	57,2
„ „andra „	52,8	54,5	51,2	52,4	52,4	52,4
Differens	5,8	1,9	9,5	3,8	2,6	4,8
<i>1957</i>						
Medelåldern i första kammaren	57,2	55,1	60,5	54,7	57,0	56,2
„ „andra „	51,7	55,5	53,1	51,7	55,8	52,5
Differens	5,5	-0,4	7,4	3,0	1,2	3,7
<i>1959</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,0	53,3	60,4	53,9	54,0	55,6
„ „andra „	51,7	53,3	54,8	52,3	59,6	52,9
Differens	6,3	-	5,6	1,6	-5,6	2,7
<i>1961</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,1	51,9	58,5	55,1	56,0	55,8
„ „andra „	53,4	50,7	54,8	51,4	61,6	52,4
Differens	4,7	1,2	3,7	3,7	-5,6	3,4
<i>1965</i>						
Medelåldern i första kammaren	53,6	51,9	59,6	55,3	58,5	55,4
„ „andra „	51,2	51,3	54,3	52,8	53,0	52,6
Differens	2,4	0,6	5,3	2,5	5,5	2,8
<i>1969</i>						
Medelåldern i första kammaren	56,0	56,0	56,8	56,1	³ ..	51,6
„ „andra „	49,2	51,7	52,7	49,4	³ ..	49,9
Differens	6,8	4,3	4,1	6,7	..	1,7
<i>1970</i>						
Medelåldern i första kammaren	56,0	56,3	55,6	56,6	³ ..	51,7
„ „andra „	50,3	52,3	53,5	50,4	³ ..	50,8
Differens	5,7	4,0	2,1	6,2	..	0,9
<i>1971</i>						
Medelåldern i enkammarriksdagen	48,7	50,8	51,0	51,6	45,6	50,7
<i>1974</i>						
Medelåldern i enkammarriksdagen	52,3	51,4	52,3	51,4	47,3	51,4

¹ Vårsessionerna vid de riksdagar som följt närmast efter de senaste tjugo årens andrakammarval. Fr o m 1971 vid riksdagar närmast efter allmänna val.

² Här ingår en andrakammarledamot som icke tillhör något av partiernas riksdagsgrupper.

³ Kommunistera representerades endast av en förstakammarledamot resp tre andrakammarledamöter.

⁴ Inklusive kommunisterna.

Tabell 1.6 Länsvis fördelning av väljare som röstat på postanstalt vid 1973 års allmänna val

Postal votes by county at the General elections in 1973

Län	Post-kontor	A-postexpeditioner	B-postexpeditioner	C-postexpeditioner	Poststationer	Sjukvårdsanstalter ¹	Åldersdomshem ¹	Fångvårdsanstalter ¹	Nykterhetsvårdsanstalter ¹	Övriga vårdanstalter ¹	Summa
Stockholms län	62 336	72 101	39 039	149	3 599	3 372	2 932	131	93	134	183 886
Uppsala län	5 618	10 013	7 884	55	715	345	887	17	38	–	25 572
Södermanlands län	7 119	5 444	5 629	–	367	580	1 070	46	26	–	20 281
Östergötlands län	6 430	12 428	10 701	114	441	698	1 581	53	10	–	32 456
Jönköpings län	9 203	5 088	4 900	221	327	723	1 296	7	88	12	21 865
Kronobergs län	3 260	1 980	3 167	47	422	324	969	14	25	–	10 208
Kalmar län	6 824	5 042	6 203	–	879	467	1 330	38	–	–	20 783
Gotlands län	683	1 341	1 252	68	–	157	245	20	26	–	3 792
Blekinge län	4 765	2 670	3 885	–	849	198	704	6	19	–	13 096
Kristianstads län	3 920	7 269	4 464	59	1 368	326	1 337	5	21	–	18 769
Malmöhus län	15 716	26 281	20 551	246	2 836	1 113	2 686	53	46	–	69 528
Hallands län	5 603	1 964	4 754	393	962	328	826	17	–	–	14 847
Göteborgs och Bohus län	16 372	22 663	19 245	112	1 972	1 243	1 782	51	17	30	63 487
Älvsborgs län	6 835	7 254	8 134	144	1 663	547	1 906	28	54	–	26 565
Skaraborgs län	7 282	3 035	3 643	128	1 082	458	1 459	32	31	–	17 150
Värmlands län	7 166	7 130	6 692	–	1 494	542	1 566	13	–	–	24 603
Örebro län	5 800	7 409	7 627	199	1 176	381	1 433	64	113	–	24 202
Västmanlands län	7 385	6 484	4 981	58	381	286	1 073	15	9	–	20 672
Kopparbergs län	6 520	5 447	8 011	82	1 182	500	1 384	13	50	27	23 216
Gävleborgs län	7 354	5 938	6 986	–	1 118	354	1 444	7	24	–	23 225
Västernorrlands län	8 357	3 941	11 240	–	2 302	564	1 509	25	17	–	27 955
Jämtlands län	3 469	1 325	4 453	–	1 765	279	741	9	17	–	12 058
Västerbottens län	7 191	2 930	6 897	–	1 642	342	1 027	6	–	7	20 042
Norrbottnens län	7 417	3 930	4 602	–	2 651	351	982	11	15	–	19 959
Hela riket	222 625	229 107	204 940	2 075	31 193	14 478	32 169	681	739	210	738 217

¹ Avser tillfälliga postanstalter, som inrättats för röstmottagning på söndagen före valdagen.

Tabell 1.7 Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Percentage change of valid votes by party and by municipality between the elections to the Riksdag in 1970 and 1973

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
<i>Stockholms kommun</i>								
Adolf Fredrik	5 528		+9,7	+3,0	-12,4	-0,6	-2,5	+2,5
Bromma	25 699		+6,7	+4,7	-9,9	-0,1	-2,5	+0,8
Brännkyrka	29 455		+5,5	+5,5	-9,1	-0,2	-3,1	+1,3
Engelbrekt	13 535		+10,5	+3,2	-10,4	-0,3	-4,8	+1,8
Enskede	27 846		+4,7	+4,6	-8,8	-0,2	-1,6	+1,4
Essinge	5 664		+7,4	+4,6	-10,2	-0,1	-3,7	+2,2
Farsta	37 888		+5,6	+4,6	-8,1	-0,1	-3,5	+1,7
Gustav Vasa	8 861		+8,0	+4,3	-10,8	+0,2	-4,2	+2,8
Hedvig Eleonora	8 332		+11,6	+3,2	-13,1	-0,4	-2,2	+1,3
Hägersten	35 228		+5,4	+4,9	-7,7	-0,3	-3,7	+1,5
Hässelby	17 612		+7,2	+5,8	-10,3	-0,1	-3,7	+1,2
Högalid	22 904		+6,1	+4,0	-7,7	-0,3	-4,1	+2,2
Jakob	1 371		+32,8	-3,4	-10,1	-0,9	-16,9	-1,3
Johannes	7 562		+10,1	+4,3	-9,8	-0,5	-5,9	+1,3
Katarina	24 892		+5,7	+4,3	-8,4	-0,3	-4,2	+3,2
Klara	810		+6,1	+0,3	-2,3	-0,4	-3,1	+0,1
Kungsholm	13 691		+9,0	+4,4	-11,4	-0,2	-4,1	+2,2
Maria Magdalena	8 989		+7,3	+4,1	-10,6	-0,4	-3,4	+3,3
Matteus	21 575		+7,2	+4,6	-10,1	-0,5	-4,6	+3,3
Oscar	27 242		+11,2	+3,2	-14,3	-0,2	-1,0	+1,3
Sankt Göran	24 657		+6,7	+4,7	-9,2	-0,1	-3,2	+1,1
Skarpnäck	27 272		+4,2	+4,6	-8,5	-0,1	-2,4	+2,3
Skärholmen	20 772		+5,4	+4,7	-10,3	+0,1	-1,9	+2,0
Sofia	12 943		+4,9	+4,2	-7,1	-0,1	-4,1	+2,3
Spånga	29 065		+5,2	+6,7	-11,9	-0,2	-2,8	+2,7
Storkyrkoförs.	4 065		+6,0	+8,1	-8,1	-0,3	-5,6	+0,7
Vantör	34 123		+5,2	+5,5	-9,5	-0,3	-2,8	+2,0
Vällingby	12 626		+6,2	+4,3	-9,4	-0,2	-2,2	+1,8
Västerled	17 585		+11,4	+4,0	-14,4	-0,4	-1,8	+1,1
Hela valkretsen	527 792	-42 040	+6,6	+4,9	-9,8	-0,2	-3,2	+1,8
<i>Stockholms län</i>								
Botkyrka	32 442		+2,5	+8,4	-10,4	-0,1	-3,5	+2,9
Danderyd	18 944		+8,1	+5,7	-11,7	-0,2	-3,0	+1,1
Ekerö	8 590		+7,9	+3,6	-8,1	-0,1	-3,9	+0,7
Haninge	28 055		+3,1	+7,7	-8,6	-0,1	-5,1	+2,2
Huddinge	35 896		+5,2	+7,9	-10,2	-0,1	-4,0	+1,4
Järfälla	30 801		+6,6	+7,2	-11,2	-0,1	-4,2	+1,5
Lidingö	23 906		+8,0	+5,6	-12,0	-0,1	-3,2	+1,4

¹ 1974 års kommuner.

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
Nacka	32 682		+6,2	+6,1	-9,7	+0,1	-4,5	+2,0
Norrhälje	26 937		-1,3	+4,7	-4,4	+0,5	-0,4	+0,9
Nynäshamn	12 625		+2,1	+6,3	-5,3	+0,2	-4,4	+1,0
Sigtuna	16 021		+3,8	+6,0	-7,1	-0,1	-4,3	+1,4
Sollentuna	26 088		+6,8	+8,0	-12,3	-0,1	-4,1	+1,4
Solna	41 005		+6,9	+5,4	-9,7	-0,1	-4,0	+1,4
Sundbyberg	21 496		+4,9	+6,0	-7,9	-0,2	-4,3	+1,4
Södertälje	47 001		+3,7	+7,0	-7,7	+0,0	-4,2	+1,0
Tyresö	15 569		+5,9	+8,3	-10,3	+0,0	-5,7	+1,8
Täby	24 266		+7,7	+5,6	-11,2	+0,0	-3,9	+1,8
Upplands-Bro	7 409		+2,3	+4,8	-5,2	-0,1	-3,8	+1,7
Upplands-Väsby	13 536		+5,6	+7,3	-7,6	-0,4	-6,5	+1,2
Vallentuna	8 556		+5,8	+6,7	-8,6	+0,0	-5,1	+1,0
Vaxholm	14 314		+7,1	+5,8	-9,4	-0,1	-5,0	+1,9
Värmdö	8 267		+6,3	+6,1	-6,7	-0,1	-6,6	+0,9
Hela valkretsen	494 406	+51 706	+4,8	+6,6	-9,2	+0,0	-3,8	+1,5
<i>Uppsala län</i>								
Enköping	21 462		+1,8	+4,7	-4,5	-0,1	-2,8	+1,0
Häbo	4 500		+4,0	+6,1	-4,3	+0,0	-8,1	+2,2
Tierp	15 166		+0,5	+3,7	-2,3	-0,7	-1,7	+0,6
Uppsala	94 176		+2,6	+5,0	-6,6	-0,4	-2,9	+2,7
Ålvkarleby	7 040		+1,1	+3,8	-2,5	-0,1	-3,5	+1,6
Östhammar	12 699		+0,6	+2,7	-3,4	-0,1	-0,3	+0,5
Hela valkretsen	155 043	+5 066	+2,2	+4,5	-5,3	-0,3	-2,9	+2,0
<i>Södermanlands län</i>								
Eskilstuna	60 462		+2,4	+5,0	-6,1	+0,1	-1,9	+0,3
Flen	12 329		+0,5	+4,5	-3,7	+0,0	-2,2	+0,7
Katrineholm	23 084		+1,8	+4,7	-4,6	-0,1	-2,5	+0,5
Nyköping	42 000		+1,5	+5,9	-5,7	+0,1	-2,8	+1,0
Oxelösund	8 625		+1,8	+6,6	-5,8	+0,1	-3,2	+0,4
Strängnäs	14 861		+2,5	+4,7	-5,8	-0,1	-2,5	+0,9
Vingåker	6 642		+1,5	+4,0	-5,7	+0,7	-0,9	+0,4
Hela valkretsen	168 003	+1 006	+1,9	+5,2	-5,6	+0,1	-2,3	+0,6
<i>Östergötlands län</i>								
Boxholm	4 374		-0,3	+2,8	-2,6	+0,0	+0,2	-0,2
Finspång	16 379		+1,8	+4,2	-4,3	+0,4	-2,7	+0,5
Kinda	7 650		+0,6	+3,4	-2,8	-0,2	-1,4	+0,3
Linköping	76 642		+3,8	+5,1	-8,0	+0,2	-1,7	+0,4
Mjölby	17 762		+1,3	+4,6	-4,5	-0,1	-1,7	+0,2
Motala	34 131		+2,1	+5,3	-6,2	+0,2	-1,9	+0,4
Norrköping	84 365		+3,0	+6,1	-6,6	+0,2	-3,2	+0,6
Söderköping	6 998		+0,2	+5,5	-4,3	-0,1	-2,2	+0,7
Valdemarsvik	6 458		+1,0	+2,2	-2,8	+0,1	-1,5	+1,0
Ydre	3 078		+0,8	+3,7	-3,7	-0,3	-0,4	-0,1

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
Åtvidaberg	9 228		+2,0	+4,5	-3,7	-0,4	-2,8	+0,2
Ödeshög	4 294		+1,3	+3,9	-4,6	+0,1	-1,0	+0,1
Hela valkretsen	271 359	+1 689	+2,6	+5,1	-6,2	+0,1	-2,2	+0,5
<i>Jönköpings län</i>								
Aneby	4 521		+1,2	+4,6	-6,9	+1,7	-0,6	+0,2
Eksjö	13 158		+1,5	+5,0	-5,2	+0,4	-2,0	+0,2
Gislaved	17 309		+0,3	+4,8	-4,3	+0,4	-1,5	+0,2
Gnosjö	5 085		+1,2	+4,4	-4,9	+1,2	-1,8	+0,1
Jönköping	75 088		+2,4	+4,9	-7,5	+1,0	-0,9	-0,1
Nässjö	23 785		+1,2	+3,0	-5,4	+0,8	-0,3	+0,5
Sävsjö	8 209		+1,7	+4,3	-5,4	+0,4	-1,3	+0,3
Tranås	13 577		+2,3	+4,9	-5,5	+0,8	-2,7	-0,2
Vaggeryd	7 753		+0,6	+4,2	-5,0	+1,1	-1,0	-0,3
Vetlanda	20 268		+1,3	+2,5	-4,4	+0,5	+0,4	-0,2
Värnamo	20 121		+1,0	+4,5	-5,7	+0,6	-0,6	-0,1
Hela valkretsen	208 874	-3 934	+1,6	+4,3	-6,0	+0,8	-1,0	+0,0
<i>Kronobergs län</i>								
Alvesta	12 977		+1,3	+3,8	-4,7	-0,7	+0,3	-0,3
Lessebo	6 040		+0,8	+4,6	-3,1	-0,2	-1,5	-0,7
Ljungby	18 228		+1,7	+3,6	-5,8	+0,0	+0,1	+0,3
Markaryd	7 888		+1,7	+6,8	-6,7	-1,1	-0,1	-0,7
Tingsryd	10 967		+0,1	+5,7	-5,2	+0,0	-0,5	-0,2
Uppvidinge	8 397		+0,4	+2,5	-2,5	+0,1	-0,4	+0,0
Växjö	42 499		+2,3	+5,8	-7,3	-0,3	-0,9	+0,4
Älmhult	10 781		+1,0	+3,1	-4,5	-0,2	+0,6	+0,1
Hela valkretsen	117 777	+1 071	+1,5	+4,7	-5,7	-0,3	-0,4	+0,0
<i>Kalmar län</i>								
Borgholm	7 822		+0,8	+3,1	-3,6	+0,6	-0,8	-0,1
Emmaboda	8 121		+0,1	+4,2	-3,1	+0,1	-1,6	+0,2
Hultsfred	13 324		+1,2	+2,0	-2,9	-0,7	-0,1	+0,6
Högsby	6 077		-0,1	+2,8	-2,5	-1,0	+1,0	+0,0
Kalmar	38 006		+1,5	+6,3	-5,7	-0,5	-1,7	+0,2
Mönsterås	9 339		-0,1	+4,7	-3,3	-0,5	-1,3	+0,3
Mörbylånga	7 464		+0,7	+2,8	-2,7	-0,3	-1,2	+0,6
Nybro	15 556		+0,5	+5,1	-4,2	-0,6	-0,8	-0,1
Oskarshamn	19 336		+0,2	+6,6	-5,1	+0,1	-2,3	+0,3
Torsås	5 670		-1,0	+3,5	-2,5	-0,9	+0,0	+0,8
Vimmerby	11 696		+0,6	+1,8	-2,6	-0,5	+0,2	+0,5
Västervik	30 092		+0,9	+5,1	-4,3	-0,1	-2,4	+0,8
Hela valkretsen	172 503	- 926	+0,7	+4,5	-4,1	-0,3	-1,2	+0,3
<i>Gotlands län</i>								
Gotland	37 990	-40	+1,0	+5,3	-6,0	+0,1	-1,2	+0,8
Hela valkretsen	37 990	-40	+1,0	+5,3	-6,0	+0,1	-1,2	+0,8

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
<i>Blekinge län</i>								
Karlshamn	22 455		+1,9	+4,2	-4,9	+0,2	-1,6	+0,2
Karlskrona	43 911		+2,9	+4,1	-7,2	+0,2	-0,2	+0,1
Olofström	10 097		+0,5	+4,4	-4,7	+0,1	+0,0	-0,7
Ronneby	21 055		+2,0	+3,5	-4,9	+0,2	-0,9	-0,1
Sölvesborg	10 946		+1,0	+4,8	-5,3	-0,2	-0,6	+0,2
Hela valkretsen	108 464	+277	+2,1	+4,1	-5,9	+0,1	-0,7	+0,0
<i>Kristianstads län</i>								
Bromölla	7 274		+1,8	+3,9	-3,1	-0,2	-1,8	-0,7
Båstad	7 897		+0,6	+7,3	-7,1	-0,5	-0,9	+0,6
Hässleholm	33 755		+1,0	+8,3	-6,2	-1,4	-2,1	+0,3
Klippan	11 386		+0,6	+8,2	-6,2	-0,2	-2,6	+0,1
Kristianstad	48 174		+2,1	+6,8	-7,4	-0,1	-2,4	+0,8
Osby	9 814		+0,3	+5,4	-4,2	-0,4	-1,0	-0,1
Perstorp	4 856		+0,6	+8,2	-7,1	+0,5	-1,9	-0,2
Simrishamn	15 019		+1,6	+4,1	-6,2	+0,1	-0,3	+0,5
Tomelilla	9 539		+2,0	+4,2	-5,0	-0,3	-1,4	+0,4
Åstorp	7 222		+0,4	+6,8	-5,2	+0,2	-2,0	-0,3
Ängelholm	19 642		+0,9	+7,9	-6,9	-0,6	-1,5	+0,2
Örkeljunga	6 208		-1,2	+9,6	-4,6	-2,8	-1,3	+0,2
Östra Göinge	9 851		+2,2	+10,2	-5,2	-1,3	-6,1	+0,2
Hela valkretsen	190 637	+1 270	+1,2	+7,0	-6,2	-0,5	-2,0	+0,3
<i>Fyrstadskretsen</i>								
Helsingborg	72 061		+3,7	+7,2	-9,3	-0,1	-2,0	+0,2
Landskrona	26 355		+2,2	+6,5	-6,6	-0,5	-2,3	+0,7
Lund	51 380		+3,2	+6,9	-9,2	+0,0	-4,9	+3,6
Malmö	182 722		+3,7	+7,3	-9,8	-0,1	-2,0	+0,5
Hela valkretsen	332 518	+9 354	+3,5	+7,2	-9,3	-0,1	-2,6	+0,9
<i>Malmöhus län</i>								
Bara	2 555		+3,9	+3,2	-6,1	+0,3	-1,5	+0,4
Bjuv	8 656		+1,4	+4,7	-3,1	+0,3	-3,9	+0,4
Burlöv	8 662		+0,0	+6,5	-6,0	+0,0	-1,3	+0,7
Eslöv	18 317		+1,3	+4,9	-5,7	-0,2	-1,2	+0,8
Höganäs	13 997		+4,5	+4,6	-6,4	-0,8	-2,8	+0,6
Hörby	8 587		+1,3	+5,2	-5,9	-0,1	-1,2	+0,4
Höör	6 773		+1,5	+7,6	-8,5	+0,2	-1,9	+1,2
Kävlinge	11 050		+2,2	+4,6	-4,4	-0,1	-3,5	+1,0
Lomma	9 308		+5,6	+7,2	-8,6	+0,2	-4,9	+0,5
Sjöbo	9 917		+1,1	+3,1	-4,7	+0,2	-0,2	+0,6
Skurup	7 894		+0,5	+3,3	-3,2	+0,1	-1,6	+0,6
Staffanstorps	8 476		+2,6	+4,2	-6,3	+0,0	-1,5	+0,8
Svalöv	8 650		+1,0	+2,5	-3,9	+0,2	-1,1	+1,3
Svedala	4 949		+2,4	+3,7	-3,9	-0,1	-2,7	+0,4
Trelleborg	24 139		+1,0	+5,1	-5,2	+0,2	-1,9	+0,4
Vellinge	11 260		+5,2	+2,0	-8,9	+0,2	+0,8	+0,4
Ystad	17 837		+1,9	+3,5	-4,9	+0,1	-1,1	+0,4
Hela valkretsen	181 027	-38	+2,5	+4,4	-5,5	+0,0	-2,0	+0,6

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
<i>Hallands län</i>								
Falkenberg	22 908		+2,3	+1,4	-3,4	+0,1	-0,6	+0,1
Halmstad	50 657		+2,8	+5,5	-6,4	+0,1	-2,3	+0,4
Hylte	7 815		+0,7	+2,6	-2,7	-0,7	-0,8	+0,4
Kungsbacka	21 987		+5,6	+3,9	-9,2	+0,0	-1,2	+0,8
Laholm	13 856		+1,3	+2,0	-2,8	-0,2	-0,8	+0,4
Varberg	28 857		+0,8	+1,8	-4,3	-0,1	+0,9	+0,3
Hela valkretsen	146 080	+12 427	+2,6	+3,3	-5,1	+0,0	-1,2	+0,4
<i>Göteborgs kommun</i>								
Angered	9 026		+2,3	+5,7	-9,7	+0,2	+1,4	-0,6
Annedal	13 184		+7,5	+5,6	-15,1	+0,1	+0,5	+1,2
Askim	8 785		+12,8	+8,3	-21,5	-0,1	+0,2	+0,3
Backa	14 363		+1,8	+6,2	-13,2	-0,1	+4,3	+0,6
Bergsjön	6 750		+2,3	+5,6	-10,5	+0,2	+1,8	+0,7
Bergum	1 055		+2,4	+3,6	-8,0	-0,2	+1,7	+0,4
Biskopsgården	17 423		+2,3	+6,2	-11,4	+0,1	+2,8	-0,1
Björlanda	1 513		+4,1	-0,8	-7,8	-0,2	+3,8	+1,5
Brämaregården	10 717		+3,5	+7,0	-10,1	-0,1	-1,0	+0,1
Gunnared	4 652		-0,3	-1,2	-14,8	-0,3	+13,1	+4,1
Gustavi (Domkyrkoförs.)	7 177		+11,0	+5,9	-16,5	+0,0	-2,5	+1,8
Haga	2 372		+4,9	+5,7	-16,2	-0,2	-4,5	+4,0
Härlanda	21 930		+5,4	+6,4	-13,6	+0,1	+1,2	+0,4
Högsbo	18 634		+3,5	+5,6	-13,8	+0,1	+3,8	+0,4
Johanneberg	15 130		+9,2	+6,9	-17,2	+0,1	+0,2	+0,8
Karl Johan	16 717		+4,5	+5,7	-10,6	+0,1	+0,0	-0,1
Kortedala	13 901		+2,0	+6,5	-10,8	+0,2	+1,6	+0,6
Lundby	18 821		+3,6	+6,1	-9,2	+0,0	+0,2	-0,9
Masthugget	10 672		+3,9	+7,0	-12,1	-0,2	+0,3	+0,0
Nylöse	9 629		+4,4	+5,2	-11,1	-0,2	+1,9	-0,4
Oskar Fredrik	8 301		+5,9	+5,8	-15,0	-0,4	-0,6	+2,2
Rödbo	427		+4,8	-4,4	+0,1	-1,3	+2,1	-1,5
Styrsö	1 945		+2,4	+12,6	-16,5	+0,5	+0,7	+0,2
Säve	2 714		+1,7	+3,3	-9,1	-0,2	+1,5	+2,9
S:t Pauli	13 134		+4,0	+6,0	-12,6	+0,0	-5,4	+7,2
Torslanda	3 467		+6,6	+6,3	-13,8	+0,1	+0,3	+0,4
Tuve	7 181		+3,7	+6,5	-14,1	+0,1	+2,7	+1,0
Tynnered	14 855		+5,5	+6,4	-15,3	+0,0	+2,6	+0,5
Vasa	8 876		+12,9	+5,9	-20,9	+0,0	+0,0	+1,8
Västra Frölunda	12 829		+2,9	+5,3	-11,1	-0,2	+2,6	+0,2
Älvsborg	9 107		+10,1	+7,2	-17,9	+0,3	+0,3	-0,1
Örgryte	13 149		+13,6	+5,2	-17,7	+0,1	-1,7	+0,3
Hela valkretsen	318 436	+1 445	+5,4	+6,4	-13,5	+0,0	+0,7	+0,6
<i>Bohuslän</i>								
Härryda	12 162		+4,1	+7,9	-11,3	+0,0	-0,8	+0,1
Kungälv	17 730		+2,6	+7,2	-10,4	+0,1	-0,1	+0,5
Lysekil	10 165		+2,7	+3,3	-4,5	+0,1	-2,1	+0,2

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
Munkedal	7 210		+1,8	+3,3	-4,7	+0,1	-0,9	+0,4
Mölnadal	30 704		+4,4	+7,1	-12,0	+0,2	+0,1	+0,0
Orust	6 997		+2,1	+5,1	-7,3	+0,1	-0,4	+0,4
Partille	17 304		+6,1	+7,7	-14,6	+0,2	+0,6	-0,3
Sotenäs	7 064		+4,4	+4,6	-7,0	+0,3	-1,8	-0,4
Stenungsund	8 514		+2,7	+5,2	-8,3	-0,2	-0,1	+0,4
Strömstad	7 038		+2,2	+4,9	-6,0	+0,2	-1,6	+0,3
Tanum	8 190		+2,3	+3,3	-5,6	+0,0	-0,4	+0,3
Tjörn	6 864		+3,1	+6,3	-12,6	+0,7	+2,2	+0,4
Uddevalla	32 799		+2,9	+5,9	-8,6	-0,1	-0,5	+0,1
Öckerö	5 956		+1,7	+3,9	-8,3	+0,9	+1,0	+0,5
Hela valkretsen	178 697	+1 616	+3,5	+6,0	-9,4	+0,2	-0,5	+0,2
<i>Älvsborgs läns norra</i>								
Ale	12 217		+3,2	+4,9	-6,5	-0,3	-1,6	+0,2
Alingsås	18 935		+2,9	+7,0	-9,1	+0,1	-1,7	+0,4
Bengtstors	9 156		+0,6	+5,3	-4,5	-0,6	-1,2	+0,4
Dals-Ed	3 694		-0,2	+7,2	-4,7	-1,2	-1,6	+0,3
Färgelanda	4 832		+0,4	+2,4	-2,2	-0,8	-0,4	+0,5
Herrljunga	6 449		+0,0	+5,1	-5,1	+0,2	-0,3	-0,1
Lerum	16 354		+6,4	+7,1	-13,8	-0,3	-0,3	+0,4
Lilla Edet	6 719		+2,2	+3,5	-3,5	-0,1	-2,4	+0,2
Mellerud	7 784		+1,6	+5,9	-5,5	-0,4	-2,4	+0,8
Trollhättan	33 103		+3,5	+4,3	-7,3	+0,0	-1,0	+0,3
Vårgårda	5 669		+0,0	+5,3	-4,7	-1,0	+0,0	+0,3
Vänersborg	24 208		+2,5	+5,3	-7,4	-0,4	-0,7	+0,6
Åmål	9 756		+0,4	+6,9	-6,0	-0,6	-0,6	-0,4
Hela valkretsen	158 876	+4 810	+2,6	+5,3	-7,1	-0,3	-1,1	+0,4
<i>Älvsborgs läns södra</i>								
Borås	71 128		+1,5	+5,4	-6,4	+0,6	-1,5	+0,4
Mark	20 771		+0,0	+3,3	-3,7	+0,1	-0,3	+0,4
Svenljunga	7 028		-1,4	+4,8	-3,7	+0,5	-0,2	+0,2
Tranemo	7 771		+0,0	+3,8	-3,9	+0,3	-0,6	+0,1
Ulricehamn	15 346		+0,5	+5,0	-6,3	-0,2	+0,6	+0,5
Hela valkretsen	122 044	-873	+0,9	+4,8	-5,6	+0,4	-0,8	+0,4
<i>Skaraborgs län</i>								
Falköping	23 792		+1,0	+4,3	-5,7	+0,6	-0,8	+0,6
Grästorp	3 910		-0,2	+5,3	-6,2	+0,9	+0,2	+0,0
Gullspång	4 888		+1,5	+1,5	-3,4	-0,1	+0,4	+0,0
Götene	8 618		+1,2	+3,8	-4,3	-0,1	-0,5	+0,0
Habo	4 036		+1,9	+3,8	-4,7	+0,3	-1,3	+0,1
Hjo	5 348		+1,6	+2,3	-4,8	+0,0	+0,7	+0,2
Karlsborg	6 018		+2,7	+4,6	-7,0	+0,2	-0,4	+0,0
Lidköping	24 779		+2,5	+4,0	-6,6	+0,0	+0,5	-0,5
Mariestad	16 481		+2,4	+4,4	-6,0	-0,1	-0,7	-0,1
Mullsjö	3 108		+3,2	+5,2	-9,1	+1,6	-1,1	+0,2

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
Skara	12 331		+1,8	+3,6	-5,6	+0,1	-0,9	+1,0
Skövde	29 385		+2,2	+4,1	-6,5	+0,2	-0,1	+0,0
Tibro	7 154		+2,1	+3,4	-5,1	+0,0	-0,6	+0,3
Tidaholm	9 331		+0,4	+3,8	-4,9	-0,7	-1,1	+2,5
Töreboda	7 360		+1,3	+1,0	-2,8	-0,2	+0,3	+0,3
Vara	16 640		+0,8	+3,8	-4,1	-1,5	+0,7	+0,2
Hela valkretsen	183 179	+1 211	+1,7	+3,8	-5,6	+0,0	-0,2	+0,3
<i>Värmlands län</i>								
Arvika	20 371		+1,0	+5,6	-4,0	+0,1	-3,1	+0,2
Eda	7 112		+0,6	+5,0	-2,1	+0,0	-3,3	-0,3
Filipstad	11 439		+0,6	+4,3	-2,9	-0,1	-2,8	+0,6
Forshaga	7 279		+1,1	+5,3	-1,5	+0,2	-4,9	-0,1
Grums	7 526		+1,1	+5,5	-2,3	-0,2	-4,7	+0,5
Hagfors	13 899		+0,6	+3,9	-2,1	-0,2	-1,7	-0,9
Hammarö	7 547		+2,7	+5,8	-3,6	+0,0	-4,5	-0,5
Karlstad	52 150		+1,8	+6,2	-5,9	-0,1	-2,5	+0,3
Kil	6 168		+0,9	+3,0	-1,1	-0,6	-1,7	-0,4
Kristinehamn	19 830		+1,2	+4,9	-4,7	-0,2	-2,3	+1,0
Munkfors	4 160		+1,2	+5,3	-3,6	+0,3	-3,9	+0,5
Storfors	3 708		+1,9	+2,8	-3,3	+0,2	-1,7	+0,1
Sunne	10 471		-0,3	+5,9	-2,5	-0,4	-2,9	+0,1
Säffle	14 428		+1,5	+2,5	-2,8	-0,4	-0,6	-0,1
Torsby	12 451		-0,1	+5,2	-1,7	-0,2	-3,1	-0,4
Årjäng	7 333		-0,7	+7,6	-2,7	-1,1	-3,0	-0,4
Hela valkretsen	205 872	-1 065	+1,1	+5,2	-3,6	-0,2	-2,7	+0,1
<i>Örebro län</i>								
Askersund	8 279		+1,5	+0,5	-2,0	-0,2	+0,0	+0,3
Degerfors	7 962		+0,6	+2,3	-2,6	+0,5	-1,3	+0,3
Hallsberg	11 769		+0,9	+3,3	-3,9	+0,1	-0,5	+0,0
Hällefors	7 765		+0,8	+3,5	-3,4	-0,1	-1,4	+0,3
Karlskoga	26 701		+2,4	+4,4	-5,4	+0,2	-1,4	-0,5
Kumla	11 841		+1,5	+3,8	-4,4	-0,1	-1,2	+0,4
Laxå	5 948		+1,3	+5,0	-5,6	-0,5	-0,5	+0,3
Lindesberg	17 354		+1,3	+4,4	-4,0	+0,0	-2,8	+0,8
Ljusnarsberg	5 254		+1,1	+3,9	-3,7	-0,2	-1,7	+0,4
Nora	6 498		+0,2	+3,3	-3,2	-0,5	-0,1	+0,2
Örebro	86 025		+2,8	+4,3	-6,5	+0,2	-1,8	+1,0
Hela valkretsen	195 396	-1 654	+2,1	+3,9	-5,1	+0,1	-1,6	+0,5
<i>Västmanlands län</i>								
Arboga	10 377		+1,8	+4,9	-5,2	-0,1	-2,1	+0,8
Fagersta	10 649		+2,0	+5,8	-5,4	-0,1	-2,6	+0,1
Halstahammar	11 396		+1,1	+5,5	-3,7	-0,3	-3,0	+0,3
Heby	9 367		+0,1	+3,6	-3,2	-0,4	-1,2	+0,5
Kungsör	5 329		+1,3	+3,7	-4,3	+0,1	-2,0	+0,9

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
Köping	17 810		+1,2	+5,7	-4,7	+0,1	-3,3	+1,1
Norberg	4 642		-0,4	+3,2	-2,7	-0,3	-0,9	+1,0
Sala	14 411		+1,4	+3,2	-5,3	+0,1	+0,3	+0,9
Skinnskatteberg	3 495		+1,0	+3,5	-3,5	+0,3	-1,6	-0,2
Surahammar	6 480		+0,9	+3,9	-3,6	+0,4	-1,8	+0,3
Västerås	77 627		+3,8	+6,3	-7,7	+0,1	-3,1	+0,2
Hela valkretsen	171 583	+2 192	+2,4	+5,3	-5,8	+0,0	-2,5	+0,5
<i>Kopparbergs län</i>								
Avesta	19 170		+0,7	+3,8	-3,4	-0,2	-1,7	+0,6
Borlänge	30 833		+1,2	+4,4	-3,9	-0,1	-2,0	+0,0
Falun	33 837		+2,5	+6,4	-7,2	-0,1	-1,5	-0,1
Gagnef	6 149		+1,2	+3,1	-2,1	-0,5	-2,4	+0,2
Hedemora	11 714		+0,7	+3,2	-3,3	+0,0	-1,4	+0,5
Leksand	9 307		+2,1	+6,6	-5,8	-0,3	-2,7	+0,1
Ludvika	23 673		+1,3	+4,3	-3,8	+0,1	-2,4	+0,2
Malung	8 848		+0,9	+4,8	-3,6	+0,4	-3,2	+0,6
Mora	12 791		+1,4	+4,0	-3,8	+0,1	-1,5	-0,4
Orsa	5 123		+1,1	+6,1	-4,3	+0,5	-3,5	-0,4
Rättvik	8 092		+0,6	+5,8	-4,1	+0,1	-2,5	+0,1
Smedjebacken	9 027		+0,3	+3,1	-2,8	+0,0	-1,8	+0,8
Säter	7 047		+0,8	+2,5	-3,3	-0,3	-0,5	+0,7
Vansbro	6 560		+0,2	+4,6	-3,3	-0,2	-0,5	-0,6
Ålvdalen	6 317		+0,3	+7,4	-3,7	-0,1	-3,7	-0,4
Hela valkretsen	198 488	-577	+1,3	+4,7	-4,3	-0,1	-2,0	+0,1
<i>Gävleborgs län</i>								
Bollnäs	24 286		+1,0	+4,9	-3,8	+0,3	-1,4	-1,0
Gävle	60 544		+2,3	+5,4	-6,2	+0,1	-2,1	+0,6
Hofors	10 160		+0,6	+2,3	-3,1	+0,0	-0,1	+0,0
Hudiksvall	26 437		+0,9	+2,6	-2,9	+0,3	-1,3	+0,0
Ljusdal	16 653		+1,0	+4,6	-3,3	+0,3	-2,3	-0,5
Nordanstig	8 621		+0,4	+3,9	-2,0	-0,2	-2,1	-0,1
Ockelbo	4 974		+0,1	+4,7	-3,4	+0,4	-2,4	+0,7
Ovanåker	5 782		+0,0	+6,9	-3,3	+0,3	-3,7	-0,2
Sandviken	30 654		+1,8	+4,8	-4,1	+0,1	-3,0	+0,2
Söderhamn	23 145		+0,4	+4,0	-2,6	+0,1	-2,5	+0,7
Hela valkretsen	211 256	-1 146	+1,3	+4,5	-4,1	+0,2	-2,0	+0,1
<i>Västernorrlands län</i>								
Härnösand	20 071		-1,1	+6,3	-4,1	-0,5	-1,1	+0,1
Kramfors	21 820		+0,3	+2,4	-1,6	+0,2	-1,4	-0,2
Sollefteå	20 259		+0,3	+2,3	-2,1	+0,3	-0,9	-0,3
Sundsvall	65 496		+1,7	+5,3	-5,9	-0,3	-1,4	-0,1
Timrå	12 715		+0,7	+5,3	-3,5	-0,1	-2,1	-0,6
Ånge	10 909		+0,8	+4,7	-2,8	-0,5	-2,1	-0,4
Örnsköldsvik	43 208		+0,5	+5,9	-4,3	-0,2	-1,9	-0,2
Hela valkretsen	194 478	-5 033	+0,8	+4,8	-4,0	-0,2	-1,6	-0,2

Tabell 1.7 (forts) Procentuell förändring av partiernas röstandelar mellan riksdagsvalen 1970 och 1973. Valkrets och kommunvis¹

Valkrets kommun (församling)	Antal röstberät- tigade 1973	Föränd- ring 1970- 1973	Procentuell förändring 1970-1973 efter partier					
			M	C	F	KDS	S	VPK
<i>Jämtlands län</i>								
Berg	6 863		-1,4	+4,9	-2,9	-0,3	-1,1	+0,7
Bräcke	7 150		-1,5	+4,7	-2,2	+0,4	-1,8	+0,4
Härjedalen	9 694		+0,1	+5,5	-3,0	+0,0	-2,8	+0,3
Krokom	9 633		-1,3	+5,5	-3,3	-0,6	-0,7	+0,3
Ragunda	5 980		-0,6	+3,8	-2,1	+0,0	-1,7	+0,7
Strömsund	13 538		-0,4	+4,5	-2,5	+0,1	-2,5	+0,7
Åre	6 814		-0,8	+5,6	-3,8	+0,1	-1,9	+1,1
Östersund	37 397		-0,7	+7,1	-5,5	-0,3	-1,5	+0,9
Hela valkretsen	97 069	+4 467	-0,7	+5,7	-3,7	-0,2	-1,9	+0,7
<i>Västerbottens län</i>								
Lycksele	10 299		+0,2	+3,9	-3,4	-0,7	-1,0	+0,6
Nordmaling	5 766		-0,1	+3,7	-3,0	-0,1	-1,0	+0,4
Norsjö	7 473		+0,0	+6,1	-5,8	+0,4	-1,1	+0,0
Robertsfors	5 434		+0,6	+2,7	-3,9	+0,3	-0,4	+0,5
Skellefteå	51 139		+0,2	+3,6	-4,7	+0,4	-0,3	+0,6
Sorsele	3 019		+1,0	+6,4	-6,9	-0,2	+0,7	-0,9
Storuman	5 842		+2,1	+6,7	-7,0	+0,1	-2,6	+0,3
Umeå	50 854		+1,6	+5,0	-7,6	+0,3	-1,8	+2,1
Vilhelmina	6 268		+0,0	+6,7	-7,2	-0,3	-0,5	+1,2
Vindeln	5 365		+0,6	+3,0	-3,4	+0,0	-0,8	+0,5
Vännäs	8 376		+0,0	+2,8	-3,9	+0,6	-0,7	+1,0
Åsele	6 775		+0,9	+8,4	-6,6	+0,4	-4,5	+1,0
Hela valkretsen	166 610	+547	+0,7	+4,5	-5,7	+0,2	-1,1	+1,1
<i>Norrbottnens län</i>								
Arjeplog	3 126		+0,6	+5,5	-3,8	-0,6	-3,9	+1,7
Arvidsjaur	6 106		+0,4	+4,1	-3,4	+0,0	-1,2	-0,3
Boden	19 769		+1,1	+3,1	-4,2	-0,1	-0,2	+0,4
Gällivare	17 025		+0,0	+3,9	-3,5	-0,5	+1,1	-1,8
Haparanda	5 539		+1,9	+1,6	-3,7	-0,4	+1,0	-0,5
Jokkmokk	5 569		+0,5	+3,6	-2,5	-0,5	-0,5	-0,2
Kalix	12 783		+0,5	+1,9	-2,2	-0,1	-0,6	+0,2
Kiruna	19 027		+0,9	+4,2	-4,9	-0,4	+0,7	-0,6
Luleå	41 498		+0,6	+2,7	-4,3	-0,2	+0,9	+0,4
Pajala	6 871		-0,2	+1,6	-0,8	+0,0	-1,6	+1,2
Piteå	23 706		+0,2	+2,1	-2,5	+0,1	+0,2	-0,3
Älvsbyn	6 123		+0,3	+2,3	-1,9	-0,7	+1,0	-0,9
Överkalix	4 083		-0,2	+1,9	-1,5	-0,4	+0,1	-0,5
Övertorneå	4 651		-2,4	+0,1	-1,1	+0,3	+4,9	-2,5
Hela valkretsen	175 876	+1 701	+0,5	+2,8	-3,3	-0,2	+0,3	-0,2

2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1973

Persons entitled to vote and
Swedish voters abroad 1973

Fr o m 1968 års val kan svenska medborgare som ej är mantalsskrivna i riket, efter ansökan, bli upptagna i särskild röstlängd. Detta kan ske under förutsättning av att de någon gång under de fem senaste åren, som föregått det år då röstlängden upprättas, varit kyrkobokförda i Sverige och i övrigt uppfyller kraven för att äga rösträtt. Tabelluppgifterna har hämtats från de särskilda röstlängderna.

Tabell 2.1 Riksdagsvalet 1973 valkretsvis. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön

Election to the Riksdag in 1973 by constituency. Electorate and Swedish votes abroad by sex

Valkrets	Röstberättigade			Röstande		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Stockholms kommuns	464	464	928	414	419	833
Stockholms läns	453	394	847	447	298	745
Uppsala läns	42	46	88	33	44	77
Södermanlands läns	38	35	73	37	27	64
Östergötlands läns	57	45	102	52	40	92
Jönköpings läns	25	25	50	19	20	39
Kronobergs läns	18	14	32	16	12	28
Kalmar läns	16	10	26	14	9	23
Gotlands läns	5	4	9	5	4	9
Blekinge läns	19	17	36	17	15	32
Kristianstads läns	25	36	61	21	30	51
Fyrstadskretsen	160	150	310	135	128	263
Malmöhus läns	57	58	115	52	51	103
Hallands läns	43	41	84	39	38	77
Göteborgs kommuns	200	200	400	180	180	360
Bohus läns	53	38	91	48	35	83
Älvsborgs läns norra	32	30	62	26	26	52
Älvsborgs läns södra	25	24	49	23	20	43
Skaraborgs läns	28	31	59	25	27	52
Värmlands läns	30	28	58	29	27	56
Örebro läns	22	28	50	19	23	42
Västmanlands läns	56	50	106	45	42	87
Kopparbergs läns	18	24	42	16	21	37
Gävleborgs läns	39	35	74	34	30	64
Västernorrlands läns	30	28	58	30	25	55
Jämtlands läns	3	9	12	3	8	11
Västerbottens läns	12	10	22	11	9	20
Norrbottnens läns	17	14	31	15	9	24
Hela riket	1 987	1 888	3 875	1 805	1 617	3 422

**Tabell 2.2 Riksdagsvalet 1973. De i särskild röstlängd upptagna (utlandssvenskar).
Fördelning efter valkrets och bosättningsland**

Land	Valkrets												
	Stock- holms kom- mun	Stock- holms län	Uppsala län	Söder- man- lands län	Öster- göt- lands län	Jön- köpings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Got- lands län	Ble- kinge län	Kristian- stads län	Fyr- stads- kretsen	Malmö- hus län
<i>Europa</i>													
Sverige	81	58	8	14	11	1	6	2	3	4	3	22	4
Danmark	29	38	4	5	6	2	3	2	1	1	1	32	7
Finland	15	8	1	2	-	-	-	-	1	1	-	4	-
Island	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Norge	14	11	4	2	-	-	-	1	1	-	-	12	2
Belgien	32	40	-	-	-	11	-	-	-	2	-	8	4
Bulgarien	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Frankrike	100	76	7	7	6	3	1	2	-	1	5	19	12
Grekland	3	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Irland	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Italien	19	17	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Jugoslavien	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lichtenstein	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Luxemburg	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Monaco	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Nederländerna	8	11	4	2	1	4	-	-	-	-	-	4	4
Polen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Portugal	26	16	-	-	3	-	6	1	-	3	3	8	5
Schweiz	79	98	9	3	19	4	7	5	-	5	19	62	15
Sovjet	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spanien	106	86	10	8	6	9	-	6	-	5	9	25	4
Storbritannien	63	53	2	3	9	-	1	1	-	1	1	11	8
Tjeckoslovakien	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ungern	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Väst-Tyskland	52	67	8	7	4	6	4	3	-	4	9	30	18
Österrike	10	5	5	1	-	1	-	-	-	-	-	4	1
Öst-Tyskland (Berlin)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Summa	651	592	62	57	68	41	28	23	6	27	50	251	90
<i>Afrika</i>													
Algeriet	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Egypten	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Etiopien	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kenya	7	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kongo (Kinshasa)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Liberia	10	9	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Marocko	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Nigeria	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sydafrika	6	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Tanzania	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tunisien	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	2
Zambia	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Summa	41	37	2	3	3	2	-	-	-	-	-	9	4
<i>Nordamerika</i>													
Canada	14	21	3	2	8	-	2	-	-	-	1	5	1

Swedes abroad at the election to the Riksdag in 1973. By constituency and country of residence

Hal-lands län	Göte-borgs kom-mun	Bohus län	Älvs-borgs läns norra	Älvs-borgs läns södra	Skara-borgs län	Värm-lands län	Örebro län	Väst-man-lands län	Koppar-bergs län	Gävle-borgs län	Väster-norr-lands län	Jämt-lands län	Väster-bottens län	Norr-bottens län	Hela riket
7	43	5	5	7	4	12	2	7	4	—	10	2	7	2	334
9	17	10	8	1	2	4	—	2	2	1	2	—	3	1	193
—	2	—	—	2	1	—	—	2	2	—	—	1	—	—	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2	8	5	3	2	1	11	1	1	1	2	—	—	—	—	84
4	24	10	3	—	2	7	—	4	—	—	4	—	—	—	155
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
7	30	3	1	2	9	—	2	11	4	9	6	1	3	2	329
—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1	12	1	—	2	2	—	5	2	1	4	—	—	—	—	76
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
1	15	5	8	1	—	—	—	4	—	2	—	—	—	—	74
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
3	12	2	—	10	2	—	2	—	—	2	—	—	—	—	104
16	44	9	9	8	7	5	10	8	2	4	4	1	—	4	456
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
12	50	14	7	5	4	6	7	—	6	10	4	—	2	3	404
4	9	1	1	1	—	1	—	—	—	1	2	—	—	2	175
—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
8	19	3	5	2	4	4	9	14	8	15	7	1	—	5	316
—	6	—	—	—	1	1	2	—	3	3	—	—	—	1	44
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
74	295	68	54	45	39	52	40	59	33	53	39	6	15	20	2 838
—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	2	4	—	2	—	—	—	—	2	—	3	2	1	5	43
—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1	6	—	—	1	3	—	—	3	—	1	1	—	—	—	33
—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
1	14	6	1	3	6	—	—	3	2	1	5	2	1	5	151
—	7	3	1	—	2	—	3	3	6	—	6	1	2	1	92

Tabell 2.2 (forts) Riksdagsvalet 1973. De i särskild röstlängd upptagna (utlands-
svenskar). Fördelning efter valkrets och bosättningsland

Land	Valkrets												
	Stock- holms kom- mun	Stock- holms län	Uppsala län	Söder- man- lands län	Öster- göt- lands län	Jön- köpings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Got- lands län	Ble- kinge län	Kristian- stads län	Fyr- stads- kretsen	Malmö- hus län
Mexico	7	18	2	2	2	2	–	–	–	–	3	1	–
Panama	3	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
USA	82	62	7	2	6	–	1	1	2	4	3	19	1
Summa	106	103	12	6	16	2	3	1	2	4	7	25	2
<i>Sydamerika</i>													
Argentina	3	5	–	–	2	–	–	–	–	–	–	3	1
Brasilien	14	22	–	1	–	–	–	–	–	–	2	2	1
Chile	11	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Colombia	5	10	–	–	2	–	–	–	–	–	–	3	–
Ecuador	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Guatemala	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Peru	–	5	1	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–
Venezuela	6	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–
Summa	44	49	1	1	4	–	1	–	–	–	2	9	2
<i>Asien</i>													
Ceylon	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Cypern	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Filippinerna	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hong-Kong	3	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
Indien	4	4	–	1	2	1	–	–	–	2	–	–	–
Irak	3	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Iran	2	2	–	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–
Israel	3	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Japan	12	9	–	–	–	–	–	–	1	–	–	2	–
Kuwait	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Libanon	7	3	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	1
Malaysia	7	7	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Pakistan	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–
Saudi-Arabien	3	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
Singapore	4	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Syrien	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
Taiwan (Formosa)	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Thailand	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Trucial Oman	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Turkiet	1	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	60	38	1	2	4	1	–	–	1	3	–	3	9
<i>Oceanien</i>													
Australien	26	28	10	4	7	3	–	2	–	2	2	13	8
Nya Zeeland	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–
Summa	26	28	10	4	7	4	–	2	–	2	2	13	8
Samtliga	928	847	88	73	102	50	32	26	9	36	61	310	115

Hal-lands län	Göte-borgs kom-mun	Bohus län	Älvs-borgs läns norra	Älvs-borgs läns södra	Skara-borgs län	Värmlands län	Örebro län	Väst-man-lands län	Koppar-bergs län	Gävle-borgs län	Väster-norr-lands län	Jämt-lands län	Väster-bottens län	Norr-bottens län	Hela riket
–	7	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	2	–	–	48
–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	6
7	24	6	4	–	2	3	–	11	–	5	2	–	–	1	255
7	38	9	5	–	5	3	3	16	6	5	8	3	2	2	401
1	5	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	22
–	5	–	–	–	3	–	–	2	–	2	2	–	–	–	56
–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	17
–	2	2	–	–	–	–	1	3	–	–	–	–	–	–	28
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3
–	3	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	11
–	–	–	–	–	–	–	–	3	–	–	–	–	–	–	14
1	15	3	–	–	4	–	1	10	–	2	2	–	2	–	153
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	2	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	3
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	8
–	5	–	2	–	–	–	4	–	–	6	–	–	–	–	31
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
–	4	2	–	–	–	–	–	1	–	1	–	–	–	–	14
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
–	6	–	–	–	1	2	–	2	–	–	–	–	–	–	35
–	–	1	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	2	–	–	–	–	–	–	2	1	–	–	–	–	–	17
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	14
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	11
–	3	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	12
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	1	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	6
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
–	23	3	2	–	1	3	5	9	1	7	2	–	–	–	178
1	13	2	–	1	4	–	1	9	–	6	2	1	2	4	151
–	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3
1	15	2	–	1	4	–	1	9	–	6	2	1	2	4	154
84	400	91	62	49	59	58	50	106	42	74	58	12	22	31	3875

3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1973

Survey of participation in the 1973 Riksdag election

I samband med riksdagsvalen verkställer SCB numera regelbundet urvalsundersökningar i syfte att belysa valdeltagandet i olika befolkningsgrupper, så kallade valdeltagandeundersökningar. I 1973 års valdeltagandeundersökning utnyttjades det urval individer som intervjuats i samband med arbetskraftsundersökningen (AKU) september 1973. AKU byggs från januari 1970 på tre separata urval om vardera cirka 18 000 individer, som intervjuas en gång per kvartal; ett urval per månad. Urvalen dras från registret över totalbefolkningen (RTB).

För valdeltagandeundersökningens ändamål sorterades icke-röstberättigade, dvs utländska medborgare (utlänningar), omyndigförklarade samt av åldersskäl icke-röstberättigade, bort från AKU-urvalet. Detta urval kom sedan ytterligare att minskas med de personer som var äldre än 74 år beroende på att AKU-data saknades för denna kategori. Urvalet blev därigenom behäftat med ett undertäckningsfel. Erfarenhetsmässigt har denna åldersgrupp ett lägre genomsnittligt valdeltagande varför den totala skattningen av valdeltagandet blir något för högt. Bortfallet uppgår till 80 personer, vilka till större delen består av personer som ej återfunnits i röstlängderna. Främsta orsaken här till är flyttning. Genom sin relativa litenhet torde bortfallet spela en underordnad roll för skattningarna av valdeltagandet.

Uppgifter om valdeltagande hämtades från röstlängderna. Länsstyrelserna ombesörjde denna uppgift genom att på optiskt läsbara blanketter innehållande adressuppgifter mm från RTB notera om urvalsindividerna röstat i riksdagsvalet eller ej. Utöver ovanstående uppgifter lämnade RTB uppgift om sammanräknad inkomst för inkomståret 1973.

Från AKU för september 1973 erhöles uppgifter för nedanstående definierade variabler:

I arbetskraften: Personer som är antingen sysselsatta eller arbetslösa.

Sysselsatt: Alla personer som under mätveckan utförde arbete minst 1 timme som antingen avlönade arbetstagare, egna företagare eller oavlönade medhjälpare med en arbetstid på minst 15 timmar samt personer som var tillfälligt frånvarande.

Arbetslös: Personer som ej utförde arbete men var arbetssökande eller väntade på att få börja ett arbete samt förhindrade att arbeta p g a sjukdom.

Ej i arbetskraften: Personer som under mätveckan inte var sysselsatta eller arbetslösa enligt ovanstående definitioner, t ex hemmafruar.

Näringsgren: Näringsgren kodas enligt SNI för de personer som är i arbetskraften. Den bestäms av företagets huvudsakliga verksamhet vid det arbetsställe där intervjupersonen var sysselsatt under mätveckan.

Yrke: Yrke bestäms för varje person i arbetskraften enligt ISCO, som den utformats i Nordisk Yrkesklassificering (NYK). Arten av personens huvudsakliga arbete under mätveckan avgör yrkesklassificeringen.

Övriga definitioner:

Ej gifta: I denna grupp ingår ogifta och förut gifta (skilda, änklingar och änkor).

Ålder: Den vid undersökningsårets slut uppnådda åldern.

Inkomst: Inkomst utgörs av sammanräknad inkomst för inkomståret 1973.

För ytterligare information om AKU och dess metoder hänvisas till Statistiska Meddelanden i underserien Am.

Tabell 3.1 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter kön och ålder
 Election to the Riksdag in 1973. Voters by sex and age

Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
20	155	154	309	138	125	263	89,0	81,2	85,1
21	162	145	307	141	121	262	87,0	83,4	85,3
22	152	150	302	129	130	259	84,9	86,7	85,8
20-22	469	449	918	408	376	784	87,0	83,7	85,4
23	173	153	326	155	131	286	89,6	85,6	87,7
24	170	161	331	140	143	283	82,4	88,8	85,5
20-24	812	763	1 575	703	650	1 353	86,6	85,2	85,9
25	180	178	358	163	165	328	90,6	92,7	91,6
26	192	171	363	165	156	321	85,9	91,2	88,4
27	183	179	362	168	162	330	91,8	90,5	91,2
28	194	191	385	175	173	348	90,2	90,6	90,4
29	190	174	364	175	163	338	92,1	93,7	92,9
25-29	939	893	1 832	846	819	1 665	90,1	91,7	90,9
30-34	742	715	1 457	677	658	1 335	91,2	92,0	91,6
35-39	621	606	1 227	577	572	1 149	92,9	94,4	93,6
40-44	626	625	1 251	581	581	1 162	92,8	93,0	92,9
45-49	664	679	1 343	620	638	1 258	93,4	94,0	93,7
50-54	774	761	1 535	728	716	1 444	94,1	94,1	94,1
55-59	710	725	1 435	667	676	1 343	93,9	93,2	93,6
60-64	695	694	1 389	650	653	1 303	93,5	94,1	93,8
65-69	580	655	1 235	543	612	1 155	93,6	93,4	93,5
70-75	453	557	1 010	413	480	893	91,2	86,2	88,4
Samtliga	7 616	7 673	15 289	7 005	7 055	14 060	92,0	91,9	92,0

Tabell 3.2 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter civilstånd och ålder
 Election to the Riksdag in 1973. Voters by marital status and age

Civilstånd Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
<i>Gifta</i>									
20-22	21	68	89	19	57	76	90,5	83,8	85,4
23-24	55	129	184	49	117	166	89,1	90,7	90,2
25-29	432	589	1 021	402	556	958	93,1	94,4	93,8
30-34	520	566	1 086	488	528	1 016	93,8	93,3	93,6
35-39	488	496	984	469	473	942	96,1	95,4	95,7
40-44	498	515	1 013	476	486	962	95,6	94,4	95,0
45-49	532	554	1 086	515	530	1 045	96,8	95,7	96,2
50-54	620	607	1 227	599	589	1 188	96,6	97,0	96,8
55-59	573	538	1 111	557	506	1 063	97,2	94,1	95,7
60-64	532	471	1 003	514	452	966	96,6	96,0	96,3
65-69	440	363	803	420	344	764	95,5	94,8	95,1
70-75	317	238	555	299	217	516	94,3	91,2	93,0
Summa	5 028	5 134	10 162	4 807	4 855	9 662	95,6	94,6	95,1
<i>Ej gifta</i>									
20-22	448	381	829	389	319	708	86,8	83,7	85,4
23-24	288	185	473	246	157	403	85,4	84,9	85,2
25-29	507	304	811	444	263	707	87,6	86,5	87,2
30-34	222	149	371	189	130	319	85,1	87,2	86,0
35-39	133	110	243	108	99	207	81,2	90,0	85,2
40-44	128	110	238	105	95	200	82,0	86,4	84,0
45-49	132	125	257	105	108	213	79,5	86,4	82,9
50-54	154	154	308	129	127	256	83,8	82,5	83,1
55-59	137	187	324	110	170	280	80,3	90,9	86,4
60-64	163	223	386	136	201	337	83,4	90,1	87,3
65-69	140	292	432	123	268	391	87,9	91,8	90,5
70-75	136	319	455	114	263	377	83,8	82,4	82,9
Summa	2 588	2 539	5 127	2 198	2 200	4 398	84,9	86,6	85,8
Samtliga	7 616	7 673	15 289	7 005	7 055	14 060	92,0	91,9	92,0

Tabell 3.3 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och ålder

Election to the Riksdag in 1973. Voters by employment status and age

Sysselsättnings- status Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
<i>I arbetskraften</i>									
Sysselsatta									
20–22	324	281	605	280	243	523	86,4	86,5	86,4
23–29	1 128	782	1 910	1 018	721	1 739	90,2	92,2	91,0
30–49	2 522	1 842	4 364	2 361	1 744	4 105	93,6	94,7	94,1
50–59	1 352	936	2 288	1 288	888	2 176	95,3	94,9	95,1
60–75	814	346	1 160	774	328	1 102	95,1	94,8	95,0
Summa	6 140	4 187	10 327	5 721	3 924	9 645	93,2	93,7	93,4
Arbetslösa	94	122	216	79	108	187	84,0	88,5	86,6
<i>Ej i arbetskraften</i>									
Arbetar i eget hushåll									
20–22	–	41	41	–	36	36	–	87,8	87,8
23–29	1	293	294	–	263	263	–	89,8	89,5
30–49	4	647	651	3	594	597	(75,0)	91,8	91,7
50–59	13	451	464	10	426	436	(76,9)	94,5	94,0
60–75	140	1 209	1 349	133	1 122	1 255	95,0	92,8	93,0
Summa	158	2 641	2 799	146	2 441	2 587	92,4	92,4	92,4
Studera	194	199	393	184	174	358	94,8	87,4	91,1
<i>Övriga ej i arbetskraften</i>									
20–22	60	18	78	47	8	55	78,3	(44,4)	70,5
23–29	43	24	67	23	13	36	53,5	(54,2)	53,7
30–49	70	57	127	42	37	79	60,0	64,9	62,2
50–59	100	80	180	81	61	142	81,0	76,2	78,9
60–75	757	345	1 102	682	289	971	90,1	83,8	88,1
Summa	1 030	524	1 554	875	408	1 283	85,0	77,9	82,6
Samtliga	7 616	7 673	15 289	7 005	7 055	14 060	92,0	91,9	92,0

Tabell 3.4 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och civilstånd

Election to the Riksdag in 1973. Voters by employment status and marital status

Sysselsättnings- status Civilstånd	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
<i>I arbetskraften</i>									
Sysselsatta									
Gifta	4 254	2 847	7 101	4 082	2 726	6 808	96,0	95,7	95,9
Ej gifta	1 886	1 340	3 226	1 639	1 198	2 837	86,9	89,4	87,9
Summa	6 140	4 187	10 327	5 721	3 924	9 645	93,2	93,7	93,4
Arbetslösa									
Gifta	36	68	104	34	63	97	94,4	92,6	93,3
Ej gifta	58	54	112	45	45	90	77,6	83,3	80,4
Summa	94	122	216	79	108	187	84,0	88,5	86,6
<i>Ej i arbetskraften</i>									
Arbetar i eget hushåll									
Gifta	83	1 971	2 054	79	1 853	1 932	95,2	94,0	94,1
Ej gifta	75	670	745	67	588	655	89,3	87,8	87,9
Summa	158	2 641	2 799	146	2 441	2 587	92,4	92,4	92,4
Studera									
Gifta	40	38	78	38	35	73	95,0	92,1	93,6
Ej gifta	154	161	315	146	139	285	94,8	86,3	90,5
Summa	194	199	393	184	174	358	94,8	87,4	91,1
<i>Övriga ej i arbetskraften</i>									
Gifta	615	210	825	574	178	752	93,3	84,8	91,2
Ej gifta	415	314	729	301	230	531	72,5	73,2	72,8
Summa	1 030	524	1 554	875	408	1 283	85,0	77,9	82,6
Samtliga	7 616	7 673	15 289	7 005	7 055	14 060	92,0	91,9	92,0

Tabell 3.5 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter näringsgren och yrkesställning

Election to the Riksdag in 1973. Voters by economic sector and occupational status

Kod	Näringsgren Yrkesställning	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
1	<i>Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske</i>									
	Företagare	374	18	392	359	14	373	96,0	(77,8)	95,2
	Anställda	241	46	287	208	45	253	86,3	97,8	88,2
	Medhjälpande familjemedlemmar	15	167	182	14	163	177	(93,3)	97,6	97,3
	Summa	630	231	861	581	222	803	92,2	96,1	93,3
2, 3, 4	<i>Gruvor och mineralbrott, tillverkningsindustri, el-, gas-, värme- och vattenverk</i>									
	Företagare	53	7	60	50	6	56	94,3	(85,7)	93,3
	Anställda inkl medhjälpande familjemedlemmar	2 178	667	2 845	2 023	617	2 640	92,9	92,5	92,8
	Summa	2 231	674	2 905	2 073	623	2 696	92,9	92,4	92,8
5	<i>Byggnadsindustri</i>									
	Företagare	116	–	116	109	–	109	94,0	–	94,0
	Anställda inkl medhjälpande familjemedlemmar	739	55	794	687	52	739	93,0	94,5	93,1
	Summa	855	55	910	796	52	848	93,1	94,5	93,2
6	<i>Varuhandel, restaurang- och hotellrörelse</i>									
	Företagare	102	49	151	99	47	146	97,1	95,9	96,7
	Anställda inkl medhjälpande familjemedlemmar	555	766	1 321	511	706	1 217	92,1	92,2	92,1
	Summa	657	815	1 472	610	753	1 363	92,8	92,4	92,6
7	<i>Samfärdsel, post och televerk</i>									
	Företagare	63	–	63	59	–	59	93,7	–	93,7
	Anställda inkl medhjälpande familjemedlemmar	495	166	661	453	155	608	91,5	93,4	92,0
	Summa	558	166	724	512	155	667	91,8	93,4	92,1
8, 9	<i>Banker och försäkrings- institut, justitieförvalt- ning, uppdragsverksamhet och andra tjänster</i>									
	Företagare	83	36	119	77	36	113	92,8	100,0	95,0
	Anställda inkl medhjälpande familjemedlemmar	1 220	2 332	3 552	1 151	2 191	3 342	94,3	94,0	94,1
	Summa	1 303	2 368	3 671	1 228	2 227	3 455	94,2	94,0	94,1
	<i>Samtliga i arbetskraften</i>	6 234	4 309	10 543	5 800	4 032	9 832	93,0	93,6	93,3
	Därav									
	Företagare	791	110	901	753	103	856	95,2	93,6	95,0
	Anställda	5 428	3 990	9 418	5 033	3 725	8 758	92,7	93,4	93,0
	Medhjälpande familjemedlemmar	15	209	224	14	204	218	(93,3)	97,6	97,3

Tabell 3.6 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter näringsgren och ålder
 Election to the Riksdag in 1973. Voters by economic sector and age

Kod	Näringsgren Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
1	<i>Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske</i>									
	20-22	26	5	31	23	4	27	(88,5)	(80,0)	87,1
	23-29	44	9	53	40	8	48	90,9	(88,9)	90,6
	30-49	209	100	309	190	98	288	90,9	98,0	93,2
	50-59	177	84	261	165	83	248	93,2	98,8	95,0
	60-75	174	33	207	163	29	192	93,7	87,9	92,8
	Summa	630	231	861	581	222	803	92,2	96,1	93,3
2, 3, 4	<i>Gruvor och mineralbrott, tillverkningsindustri, el-, gas-, värme- och vattenverk</i>									
	20-22	137	47	184	111	36	147	81,0	76,6	79,9
	23-29	436	132	568	394	116	510	90,4	87,9	89,8
	30-49	871	277	1 148	824	261	1 085	94,6	94,2	94,5
	50-59	505	153	658	480	146	626	95,0	95,4	95,1
	60-75	282	65	347	264	64	328	93,6	98,5	94,5
	Summa	2 231	674	2 905	2 073	623	2 696	92,9	92,4	92,8
5	<i>Byggnadsindustri</i>									
	20-22	50	3	53	46	2	48	92,0	(66,7)	90,6
	23-29	166	7	173	149	7	156	89,8	(100,0)	90,2
	30-49	369	30	399	342	29	371	92,7	96,7	93,0
	50-59	163	11	174	155	11	166	95,1	(100,0)	95,4
	60-75	107	4	111	104	3	107	97,2	(75,0)	96,4
	Summa	855	55	910	796	52	848	93,1	94,5	93,2
6	<i>Varuhandel, restaurang- och hotellrörelse</i>									
	20-22	39	67	106	37	56	93	94,9	83,6	87,7
	23-29	118	126	244	108	117	225	91,5	92,9	92,2
	30-49	288	359	647	262	335	597	91,0	93,3	92,3
	50-59	128	195	323	123	179	302	96,1	91,8	93,5
	60-75	84	68	152	80	66	146	95,2	97,1	96,1
	Summa	657	815	1 472	610	753	1 363	92,8	92,4	92,6
7	<i>Samfärdsel, post- och televerk</i>									
	20-22	25	9	34	22	7	29	(88,0)	(77,8)	85,3
	23-29	110	37	147	96	35	131	87,3	94,6	89,1
	30-49	243	73	316	222	68	290	91,4	93,2	91,8
	50-59	131	34	165	124	33	157	94,7	97,1	95,2
	60-75	49	13	62	48	12	60	98,0	(92,3)	96,8
	Summa	558	166	724	512	155	667	91,8	93,4	92,1
8, 9	<i>Banker och försäkrings- institut, fastighetsförvalt- ning, uppdragsverksamhet och andra tjänster</i>									
	20-22	58	165	223	52	148	200	89,7	89,7	89,7
	23-29	282	506	788	254	469	723	90,1	92,7	91,8
	30-49	566	1 053	1 619	538	1 000	1 538	95,1	95,0	95,0
	50-59	262	475	737	252	450	702	96,2	94,7	95,3
	60-75	135	169	304	132	160	292	97,8	94,7	96,1
	Summa	1 303	2 368	3 671	1 228	2 227	3 455	94,2	94,0	94,1
	Samtliga i arbetskraften	6 234	4 309	10 543	5 800	4 032	9 832	93,0	93,6	93,3

Tabell 3.7 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke och ålder
Election to the Riksdag in 1973. Voters by occupation and age

Kod	Yrke Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
0+98	<i>Tekniskt, natur- och samhällsvetenskapligt, humanistiskt, konstnärligt och militärt arbete</i>									
	20-22	35	79	114	32	70	102	91,4	88,6	89,5
	23-29	269	283	552	249	262	511	92,6	92,6	92,6
	30-49	602	502	1 104	571	475	1 046	94,9	94,6	94,7
	50-59	270	142	412	260	135	395	96,3	95,1	95,9
	60-75	103	41	144	98	39	137	95,1	95,1	95,1
	Summa	1 279	1 047	2 326	1 210	981	2 191	94,6	93,7	94,2
1+2	<i>Administrativt, kameralt och kontorstekniskt arbete</i>									
	20-22	21	95	116	20	86	106	(95,2)	90,5	91,4
	23-29	67	261	328	65	248	313	97,0	95,0	95,4
	30-49	195	431	626	187	415	602	95,9	96,3	96,2
	50-59	115	142	257	112	136	248	97,4	95,8	96,5
	60-75	65	52	117	63	50	113	96,9	96,2	96,6
	Summa	463	981	1 444	447	935	1 382	96,5	95,3	95,7
3	<i>Kommersiellt arbete</i>									
	20-22	22	37	59	22	32	54	(100,0)	86,5	91,5
	23-29	90	57	147	86	53	139	95,6	93,0	94,6
	30-49	236	224	460	220	210	430	93,2	93,8	93,5
	50-59	101	119	220	100	114	214	99,0	95,8	97,3
	60-75	52	34	86	49	34	83	94,2	100,0	96,5
	Summa	501	471	972	477	443	920	95,2	94,1	94,7
4	<i>Lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete</i>									
	20-22	25	6	31	22	5	27	(88,0)	(83,3)	87,1
	23-29	45	10	55	40	8	48	88,9	(80,0)	87,3
	30-49	210	98	308	191	95	286	91,0	96,9	92,9
	50-59	179	86	265	167	84	251	93,3	97,7	94,7
	60-75	185	32	217	173	28	201	93,5	87,5	92,6
	Summa	644	232	876	593	220	813	92,1	94,8	92,8
6	<i>Transport- och kommunikationsarbete</i>									
	20-22	22	3	25	20	2	22	(90,9)	(66,7)	88,0
	23-29	94	17	111	84	17	101	89,4	(100,0)	91,0
	30-49	200	63	263	182	57	239	91,0	90,5	90,9
	50-59	136	32	168	131	31	162	96,3	96,9	96,4
	60-75	50	5	55	50	5	55	100,0	(100,0)	100,0
	Summa	502	120	622	467	112	579	93,0	93,3	93,1

Tabell 3.7 (forts) Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke och ålder

Kod	Yrke Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
5+ 7+ 8	<i>Gruv- och stenbrytnings- arbete, tillverkningsarbete, maskinskötsel m m</i>									
	20-22	192	30	222	160	19	179	83,3	63,3	80,6
	23-29	534	64	598	470	52	522	88,0	81,3	87,3
	30-49	988	155	1 143	917	146	1 063	92,8	94,2	93,0
	50-59	510	112	622	477	105	582	93,5	93,8	93,6
	60-75	339	56	395	322	55	377	95,0	98,2	95,4
	Summa	2 563	417	2 980	2 346	377	2 723	91,5	90,4	91,4
91-94	<i>Servicearbete</i>									
	20-22	18	46	64	15	39	54	83,3	84,8	84,4
	23-29	57	125	182	47	112	159	82,5	89,6	87,4
	30-49	115	419	534	110	393	503	95,7	93,8	94,2
	50-59	55	319	374	52	297	349	94,5	93,1	93,3
	60-75	37	132	169	36	123	159	97,3	93,2	94,1
	Summa	282	1 041	1 323	260	964	1 224	92,2	92,6	92,5
99	<i>Ej identifierbar eller ej an- given yrkestillhörighet</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Samtliga i arbetskraften	6 234	4 309	10 543	5 800	4 032	9 832	93,0	93,6	93,3

Tabell 3.8 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke
Election to the Riksdag in 1973. Voters by occupation

Kod	Yrke	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
0.	<i>Teknik, naturvetenskap m m</i>									
01	Teknik, kemi och fysik	775	69	844	738	65	803	95,2	94,2	95,1
02	Hälsa- och sjukvård	50	560	610	47	523	570	94,0	93,4	93,4
03	Pedagogik	141	264	405	139	249	388	98,6	94,3	95,8
04	Litteratur och konst	58	22	80	51	17	68	87,9	77,3	85,0
05	Övrigt hithörande arbete	205	132	337	193	127	320	94,1	96,2	95,0
	Summa	1 229	1 047	2 276	1 168	981	2 149	95,0	93,7	94,4
1.	<i>Administrativt arbete</i>									
10	Administrativt arbete	196	31	227	192	30	222	98,0	96,8	97,8
2.	<i>Kameralt o kontorstekniskt arbete</i>									
21	Bokförings- och kassaarbete	44	207	251	43	197	240	97,7	95,2	95,6
22	Stenografi och maskin-skrivning	4	171	175	4	163	167	(100,0)	95,3	95,4
23	Annat kontorsarbete	219	572	791	208	545	753	95,0	95,3	95,2
	Summa	267	950	1 217	255	905	1 160	95,5	95,3	95,3
3.	<i>Kommersiellt arbete</i>									
31	Parti- och detaljhandel	96	43	139	93	42	135	96,9	97,7	97,1
32	Affärsbiträden m fl	77	368	445	72	343	415	93,5	93,2	93,3
33	Partiförsäljning och agentur	33	—	33	32	—	32	97,0	—	97,0
34	Övrig försäljning	295	60	355	280	58	338	94,9	96,7	95,2
	Summa	501	471	972	477	443	920	95,2	94,1	94,7
4.	<i>Lantbruks-, skogs- o fiskeriarbete</i>									
41	Lantbruks- o trädgårds- ledning	388	18	406	374	15	389	96,4	(83,3)	95,8
42	Jordbruks- o djurskötsel	150	203	353	134	194	328	89,3	95,6	92,9
43+44	Viltvård, fiske o skogsarbete	106	11	117	85	11	96	80,2	(100,0)	82,1
	Summa	644	232	876	593	220	813	92,1	94,8	92,8
5.	<i>Gruv- och stenbrottsarbete</i>									
50	Gruv- och stenbrott	32	—	32	28	—	28	87,5	—	87,5
6.	<i>Transport- o kommunikation</i>									
61	Motorfordons- o spårvagns- förare	260	10	270	240	10	250	92,3	(100,0)	92,6
62	Övrigt transportarbete	242	110	352	227	102	329	93,8	92,7	93,5
	Summa	502	120	622	467	112	579	93,0	93,3	93,1

Tabell 3.8 (forts) Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter yrke

Kod	Yrke	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
7+ 8	<i>Tillverkningsarbete, maskinskötsel</i>									
71+ 72	Textil- och sömnad-, sko- och läderarbete	39	124	163	36	116	152	92,3	93,5	93,3
73	Järnbruks-, metall- o gjuteriarbete	70	2	72	67	2	69	95,7	100,0	95,8
74	Verkstads-, byggn- o metallarbete	780	75	855	713	67	780	91,4	89,3	91,2
75	Elektroarbete	243	10	253	229	9	238	94,2	(90,0)	94,1
76	Träarbete	334	14	348	312	13	325	93,4	(92,9)	93,4
77	Målnings- o lackeringsarbete	121	–	121	115	–	115	95,0	–	95,0
78	Mureri- o betongarbete m m	169	–	169	150	–	150	88,8	–	88,8
80	Livsmedelsarbete	68	24	92	61	23	84	89,7	(95,8)	91,3
81	Kemiskt och cellulosa- tekniskt arbete	58	10	68	53	9	62	91,4	(90,0)	91,2
82	Övrigt tillverkningsarbete	361	145	506	324	129	453	89,8	89,0	89,5
83	Gruv- och diversearbete	76	10	86	68	7	75	89,5	(70,0)	87,2
84	Maskin- och motorskötsel	212	3	215	190	2	192	89,6	(66,7)	89,3
	Summa	2 531	417	2 948	2 318	377	2 695	91,6	90,4	91,4
91–94	<i>Servicearbete</i>									
91	Civilt bevaknings- och skyddsarbete	101	3	104	95	3	98	94,1	(100,0)	94,2
92	Husligt arbete	24	522	546	23	489	512	(95,8)	93,7	93,8
93	Fastighetsskötsel, städning m m	103	336	439	95	306	401	92,2	91,1	91,3
94	Övrigt servicearbete	54	180	234	47	166	213	87,0	92,2	91,0
	Summa	282	1 041	1 323	260	964	1 224	92,2	92,6	92,5
98	Militärt arbete	50	–	50	42	–	42	84,0	–	84,0
99	Ej angiven yrkestillhörighet	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	Samtliga i arbetskraften	6 234	4 309	10 543	5 800	4 032	9 832	93,0	93,6	93,3

Tabell 3.9 Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter inkomst och ålder
Election to the Riksdag in 1973. Voters by income and age

Inkomst Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
<i>Ingen inkomst eller inkomst ej registrerad</i>									
20-22	87	116	203	78	94	172	89,7	81,0	84,7
23-24	40	76	116	32	66	98	80,0	86,8	84,5
25-29	58	223	281	43	194	237	74,1	87,0	84,3
30-34	35	177	212	28	157	185	80,0	88,7	87,3
35-39	36	143	179	25	130	155	69,4	90,9	86,6
40-44	25	113	138	17	101	118	(68,0)	89,4	85,5
45-49	19	135	154	15	121	136	(78,9)	89,6	88,3
50-54	20	163	183	15	151	166	(75,0)	92,6	90,7
55-59	31	193	224	21	176	197	67,7	91,2	87,9
60-64	26	144	170	16	135	151	(61,5)	93,8	88,8
65-75	77	274	351	54	224	278	70,1	81,8	79,2
Summa	454	1 757	2 211	344	1 549	1 893	75,8	88,2	85,6
<i>1- 9 999</i>									
20-22	70	83	153	60	67	127	85,7	80,7	83,0
23-24	24	61	85	21	50	71	87,5	82,0	83,5
25-29	39	172	211	35	163	198	89,7	94,8	93,8
30-34	16	160	176	12	144	156	(75,0)	90,0	88,6
35-39	13	127	140	13	118	131	(100,0)	92,9	93,6
40-44	12	117	129	10	108	118	(83,3)	92,3	91,5
45-49	15	126	141	15	119	134	(100,0)	94,4	95,0
50-54	29	169	198	25	163	188	(86,2)	96,4	94,9
55-59	29	168	197	28	157	185	(96,6)	93,5	93,9
60-64	56	255	311	53	235	288	94,6	92,2	92,6
65-75	192	578	770	173	537	710	90,1	92,9	92,2
Summa	495	2 016	2 511	445	1 861	2 306	89,9	92,3	91,8
<i>10 000-14 999</i>									
20-22	59	56	115	48	47	95	81,4	83,9	82,6
23-24	27	30	57	18	28	46	(66,7)	93,3	80,7
25-29	33	87	120	26	82	108	78,8	94,3	90,0
30-34	24	82	106	20	79	99	(83,3)	96,3	93,4
35-39	18	75	93	14	73	87	(77,8)	97,3	93,5
40-44	15	66	81	11	63	74	(73,3)	95,5	91,4
45-49	16	94	110	14	88	102	(87,5)	93,6	92,7
50-54	31	87	118	26	83	109	83,9	95,4	92,4
55-59	46	87	133	40	80	120	87,0	92,0	90,2
60-64	50	99	149	43	92	135	86,0	92,9	90,6
65-75	249	163	412	235	146	381	94,4	89,6	92,5
Summa	568	926	1 494	495	861	1 356	87,1	93,0	90,8
<i>15 000-19 999</i>									
20-22	63	62	125	52	52	104	82,5	83,9	83,2
23-24	24	30	54	19	27	46	(79,2)	90,0	85,2
25-29	43	80	123	39	73	112	90,7	91,2	91,1
30-34	28	72	100	23	71	94	(82,1)	98,6	94,0

Tabell 3.9 (forts) Riksdagsvalet 1973. Röstningsförhållanden efter inkomst och ålder

Inkomst Ålder	Röstberättigade			Röstande			Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
35-39	19	66	85	16	64	80	(84,2)	97,0	94,1
40-44	29	81	110	22	75	97	(75,9)	92,6	88,2
45-49	32	68	100	28	65	93	87,5	95,6	93,0
50-54	31	63	94	25	60	85	80,6	95,2	90,4
55-59	41	58	99	40	55	95	97,6	94,8	96,0
60-64	75	55	130	69	51	120	92,0	92,7	92,3
65-75	131	64	195	125	62	187	95,4	96,9	95,9
Summa	516	699	1 215	458	655	1 113	88,8	93,7	91,6
<i>20 000-29 999</i>									
20-24	256	214	470	230	187	417	89,8	87,4	88,7
25-29	201	177	378	171	162	333	85,1	91,5	88,1
30-34	125	114	239	113	105	218	90,4	92,1	91,2
35-39	71	91	162	66	87	153	93,0	95,6	94,4
40-44	94	121	215	88	113	201	93,6	93,4	93,5
45-49	92	131	223	81	125	206	88,0	95,4	92,4
50-54	116	148	264	107	138	245	92,2	93,2	92,8
55-59	131	113	244	121	108	229	92,4	95,6	93,9
60-64	178	71	249	167	71	238	93,8	100,0	95,6
65-75	187	81	268	180	75	255	96,3	92,6	95,1
Summa	1 451	1 261	2 712	1 324	1 171	2 495	91,2	92,9	92,0
<i>30 000-39 999</i>									
20-29	530	159	689	493	148	641	93,0	93,1	93,0
30-34	263	70	333	244	63	307	92,8	90,0	92,2
35-39	202	71	273	192	69	261	95,0	97,2	95,6
40-44	185	82	267	177	77	254	95,7	93,9	95,1
45-49	210	80	290	199	76	275	94,8	95,0	94,8
50-54	248	86	334	238	77	315	96,0	89,5	94,3
55-59	203	66	269	194	62	256	95,6	93,9	95,2
60-64	156	45	201	152	45	197	97,4	100,0	98,0
65-75	95	33	128	91	30	121	95,8	90,9	94,5
Summa	2 092	692	2 784	1 980	647	2 627	94,6	93,5	94,4
<i>40 000-ω</i>									
20-29	197	30	227	184	29	213	93,4	96,7	93,8
30-34	251	40	291	237	39	276	94,4	97,5	94,8
35-39	262	33	295	251	31	282	95,8	93,9	95,6
40-44	266	45	311	256	44	300	96,2	97,8	96,5
45-49	280	45	325	268	44	312	95,7	97,8	96,0
50-54	299	45	344	292	44	336	97,7	97,8	97,7
55-59	229	40	269	223	38	261	97,4	95,0	97,0
60-64	154	25	179	150	24	174	97,4	(96,0)	97,2
65-75	102	19	121	98	18	116	96,1	(94,7)	95,9
Summa	2 040	322	2 362	1 959	311	2 270	96,0	96,6	96,1
Samtliga	7 616	7 673	15 289	7 005	7 055	14 060	92,0	91,9	92,0

4. Valet 1973

Redogörelse för statistiska centralbyråns och Göteborgs universitets statsvetenskapliga institutions intervjuundersökning vid riksdagsvalet 1973

Av Olof Petersson och Bo Särllvik

The 1973 election

Report on the interview inquiry carried out by the National Central Bureau of Statistics and the Department of Political Science at the University of Gothenburg on the occasion of the election to the Parliament in 1973

By Olof Petersson and Bo Särllvik

Form för hänvisning. Petersson, Olof, 1975, Särllvik, Bo, "Valet 1973", Allmänna Valen 1973. Del 3 (SOS) Statistiska Centralbyrån, Stockholm 1975.

Suggested citation. Petersson, Olof, 1975, Särllvik, Bo, "The 1973 election", General elections 1973. Vol 3 (SOS) National Central Bureau of Statistics, Stockholm 1975.

Innehåll

Contents

53	<i>Summary</i>	<i>Summary in English</i>
54	<i>Sammanfattning</i>	<i>Summary in Swedish</i>
56	<i>Valundersökningarna 1956–1973</i>	<i>The election studies 1956–1973</i>
57	<i>Undersökningsplan, urval och datainsamling</i>	<i>Study design, sample, and field work</i>
59	<i>Urvalet: Representativitet och felkällor</i>	<i>The sample: Representativity and sources of error</i>
59	Felkällor och statistisk osäkerhet	Sources of error and statistical uncertainty due to sampling variance
60	Valdeltagande och fördelning på partier inom undersökningsurvalet	Electoral participation and party distribution of the votes within the sample
62	<i>Partival, valdeltagande och valutslag 1970–1973</i>	<i>Party vote, participation and election outcome 1970–1973</i>
62	Röstningen i de tre valen 1973	Voting in the three 1973 elections
63	Förändringar i valbeteendet 1970–1973	Changes in electoral behaviour 1970–1973
68	När bestämdes partivalet?	When was the party choice made?
70	Röstningsbeteende och partiidentifikation	Voting behaviour and party identification
74	Partiidentifikation och värdering av de övriga partierna	Party identification and evaluation of the other parties
78	<i>Valbeteendet inom olika befolkningsgrupper</i>	<i>Electoral behaviour in population groups</i>
78	Översiktstabeller för valbeteendet inom olika befolkningsgrupper. Kommentarer till kategoriuppdelningar och datamaterial	Tabular summaries of electoral behaviour in population groups. Comments to classification techniques and data
85	Social situation och valbeteende	Social situation and electoral behaviour
86	<i>Partiernas sociala bas 1956–1973</i>	<i>The social bases of the parties 1956–1973</i>
86	Partiernas sociala sammansättning	The social composition of the parties 1956–1973
94	<i>Ålder och partival 1960–1973</i>	<i>Age and party choice 1960–1973</i>
94	Ålder, utbildning och partival 1973	Age, education and party choice 1973
94	Ålder, yrke och partival 1960–1973	Age, occupation and party choice 1960–1973
97	<i>Partibyten 1970–1973 – kompletterande analyser</i>	<i>Party changes 1970–1973 – supplementary analyses</i>
97	Partibytare och stabila partiväljare 1970–1973: fördelningar på sociala grupper och partiidentifikation	Party changers and stable voters 1973: social composition and party identification
99	<i>Appendix: Kommentarer till indelningen i socialekonomiska grupper</i>	<i>Appendix: Comments to the socio-economic classification</i>

101	Redogörelser m m med redovisning av data från valundersökningarna vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution	Reports based on data from election studies carried out at the Department of Political Science at the University of Gothenburg
	Tabeller	Tables
58	1. Antal genomförda intervjuer, bortfall m m vid valundersökning 1973 med uppdelning på delurval	1. Number of completed interviews, non-response etc within the subsamples of the 1973 survey
60	2. Valdeltagande inom olika delar av urvalet	2. Electoral participation within different parts of the sample
61	3. De röstandes partifördelning inom undersökningsurvalet och bland samtliga röstande i valmanskåren	3. Party distribution of the voters within the survey sample and among all voters in the electorate
62	4. Deltagande i de tre valen 1973	4. Participation in the 1973 elections
62	5. Partival i riksdagsvalet 1973 och partival i de samtidiga kommunala valen	5. Party vote in the 1973 Riksdag election and party vote in the simultaneous municipal elections
63	6. Väljare som röstat på olika partier i riksdagsvalet och kommunfullmäktigevalen 1973: fördelning på de politiska blocken	6. Voters who voted for different parties in the Riksdag election and in the election to the local council: distribution by the political blocs
63	7. Väljare som röstat på olika partier i de tre samtidiga valen	7. Voters who voted for different parties in the three simultaneous elections
64	8. Partival och valdeltagande 1970–1973: Partiernas väljare samt ej röstande och ej röstberättigade 1970 fördelade efter röstningsätt vid riksdagsvalet 1973	8. Party vote and electoral participation 1970–1973: 1970 party voters, non-voters and those not entitled to vote 1970 distributed by voting behaviour in the 1973 Riksdag election
65	9. Partival och valdeltagande 1970–1973: Partiernas väljare samt ej röstande 1973 fördelade efter valdeltagande och partival 1970	9. Party vote and electoral participation 1970–1973: Party voters and non-voters 1973 distributed by electoral participation and party vote in the 1970 Riksdag election
65	10. Partival och valdeltagande 1970–1973: Procentuell fördelning efter partival och valdeltagande i båda valen	10. Party vote and electoral participation 1970–1973: Percentage distribution by party vote and electoral participation in both elections
66	11. Stabilitet och förändring i valmanskåren 1964–1973	11. Stability and change in the electorate 1964–1973
67	12. Stabilitet och förändring i valmanskåren 1970–1973	12. Stability and change in the electorate 1970–1973
68	13. Övergångar mellan röstning och icke-röstning	13. Changes in electoral participation

69	14. Tid för röstningsbeslut vid valen 1964–1973	14. Time of voting decision in the elections 1964–1973
69	15. Tid för röstningsbeslut bland väljare uppdelade efter stabilitet och förändring i partival och valdeltagande	15. Time of voting decision among voters classified according to stability of party vote and participation
69	16. Stabilitet och förändring i partival och valdeltagande bland väljare 1973 efter tid för röstningsbeslut	16. Stability and change in party vote and participation among voters 1973 by time of voting decision
69	17. Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1973: röstande som bestämde sin röstning vid olika tidpunkter fördelade efter partival	17. Party vote and time of voting decision in the 1973 election: voters who made their voting decisions during different periods of time distributed by party vote
70	18. Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1973: partiernas väljare fördelade efter tidpunkt för röstningsbeslut	18. Party vote and time of voting decision in the 1973 election: the party voters distributed by time of voting decision
72	19. Partiidentifikation, avvikande partival samt icke-röstning	19. Party identification, incongruent party vote and non-voting
72	20. Partival och partiidentifikation 1968–1973	20. Party vote and party identification 1968–1973
74	21. Partiidentifikation bland partiernas <i>stabila</i> väljare vid valen 1970 och 1973	21. Party identification among the stable party voters in the 1970 and 1973 elections
75	22. Partiidentifikation bland <i>partibyterna</i> vid valen 1970 och 1973	22. Party identification among party changers in the 1970 and 1973 elections
76	23. Väljarnas "rangordning" av partierna: uppfattningar om "näst bästa parti"	23. Voters' "ranking" of the parties: views on the "second best party"
76	24. Väljarnas "rangordning" av partierna: genomsnittliga rangordningstal för väljarnas värdering av partierna	24. Voters' "ranking" of the parties: average rank order for voters' evaluation of the parties
79	25. Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom vissa befolkningsgrupper	25. Party vote and participation in the 1973 Riksdag election within certain population groups
80	26. Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom utbildningskategorier	26. Party vote and participation in the 1973 Riksdag election within educational categories
81	27. Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom vissa kommuntyper	27. Party vote and participation in the 1973 Riksdag election within certain municipality types
82	28. Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1973	28. Party voters and non-voters in the 1973 Riksdag election distributed by population categories
83	29. Fördelning på utbildningskategorier bland röstande, fördelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1973	29. Party voters and non-voters in the 1973 Riksdag election distributed by educational categories

84	30. Fördelning på vissa kommutyper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1973	30. Party voters and non-voters in the 1973 Riksdag election distributed by certain municipality types
84	31. Organisationstillhörighet och partival vid riksdagsvalet 1973	31. Organization membership and party vote in the 1973 Riksdag election
88	32. De röstandes partival samt andelen ej röstande inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalen 1956–1973	32. Party vote and the proportion of non-voters within socio-economic groups in the 1956–1973 Riksdag elections
90	33. Fördelning på socialekonomiska grupper bland röstande, fördelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalen 1956–1973	33. Party voters and non-voters in the 1956–1973 Riksdag elections distributed by socio-economic groups
92	34. Partival inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalen – översikt 1956–1973	34. Party vote within socio-economic groups in the Riksdag elections – summary 1956–1973
94	35. De röstandes partival inom åldersklasser, riksdagsvalen 1960–1973	35. Party vote within age classes in the 1960–1973 Riksdag elections
95	36. Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: andelen socialdemokratiskt röstande	36. Age, education and party vote in the 1973 Riksdag election: proportion voting for the Social Democratic party
95	37. Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: andelen VPK-väljare	37. Age, education and party vote in the 1973 Riksdag election: proportion voting for the Communist Party
95	38. Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande	38. Age, education and party vote in the 1973 Riksdag election: proportion voting for the Social Democratic and the Communist parties
96	39. Partival inom socialekonomiska grupper och åldersklasser – översikt 1960–1973	39. Party vote within socio-economic groups and age classes – summary 1960–1973
98	40. Partiernas stabila väljare och väljare som övergått från ett parti till ett annat 1970–1973: sammansättningen av vissa väljarkategorier	40. Stable party voters and party changers 1970–1973: the composition of certain voter categories

Summary

The interview sample survey of the 1973 elections is the latest in a series of studies on party choice, electoral participation and political opinion formation carried out in connection with each Riksdag election since 1956.

The election studies originated as a result of joint work between the National Central Bureau of Statistics and the Department of Political Science at the University of Gothenburg. The Central Bureau of Statistics has been responsible for the drawing of the sample, the field work, and the collection of various complementary data from electoral registers, etc. At the Department of Political Science the study was directed by professor Bo Särilvik with Olof Petersson, Research Associate, as Assistant Project Director. The Gothenburg research project has been responsible for the general design of the study, the contents of the questionnaire, the data analyses and the preparation of reports on the findings.

This report can be summarized chapter by chapter as follows. (See also the English translation of table headings.)

"*The Election Studies 1956-1973*". This chapter gives a brief overview of the previous interview surveys as well as of the 1973 study in regard to research organization, study design etc.

The 1973 sample is designed to represent the enfranchised part of the Swedish population. A more detailed description of the sample can be found in the two chapters titled "*Study Design, Sample and Field Work*" and "*The Sample: Representativity and Sources of Error*". As is shown in Table 1 the sample consisted

in all of 3.295 persons of whom 116 were excluded either because they were older than 80 years, died during the period between the sample drawing and the field work or because they lived abroad. The remaining net sample consisted of 3 179 persons. The response rate was 81.7%.

"*Party Choice, Participation and Election Outcome 1970-1973*". This chapter contains one section which presents data on rates of change in party vote and participation, as well as on the proportions of voters at the two elections with unchanged party allegiance. One section presents data showing the extent to which voters voted differently in the simultaneous Riksdag and local elections. Another section contains an analysis of the relationship between party vote and self-reported time of voting decision. The analysis also includes an estimate of the strength and direction of party identification and its relationship to voting behaviour. Finally data relating to the "preference rating" of the voters are used together with data on party change in order to throw light on some basic conditions for party competition in the electorate. This analysis is especially pertinent in view of the typical picture of the Swedish multiparty system, in which some parties are presumed to be comparatively "close" to each other while others are considered to be politically "far away" from each other.

"*Electoral Behaviour in Population Groups*". This chapter contains a section of tables showing voting behaviour in different population groups. Party vote and

election participation are presented by age, sex, marital status, income, education, municipality size, population density of the municipality, the economic structure of the municipality, and organization membership.

"*The Social Bases of the Parties 1956-1973*". By using the whole series of interview sample surveys it is possible to study, in detail, changes in the parties' social bases after 1956. This chapter contains a section of tables which shows the voters' party choice and the proportion of non-voting within socio-economic groups, and the distribution by socio-economic groups among voters and non-voters in the six Riksdag elections 1956-1973. The chapter also includes a summary of the changes in the parties' social composition.

"*Age and Party Choice 1960-1973*". Starting with a summary of the parties' strength within various age classes in the five Riksdag elections 1960-1973, the chapter also contains a more specific analysis of the separate effects of education and age on the party choice. A summary of the relation between age, occupation, and party choice at the Riksdag elections 1960-1973 is also included.

"*Party Changes 1970-1973-Supplementary Analyses*". This chapter shows the composition of the stable party voters 1970-1973 and a number of categories of party changers.

In a concluding list references are given to reports based on data from previous election studies carried out at the Department of Political Science at the University of Gothenburg.

In the report the parties' names are abbreviated as follows:

VPK =The Left Party Communists
 S =The Social Democrats
 C =The Centre Party
 FP =The People's Party
 M =The Moderates
 KDS =The Christian Democrats
 SKP =The Swedish Communist Party
 KFML(r)=The Marxist-Leninists (revolutionaries)
 "Övriga"=SKP+KFML(r)+others

Sammanfattning

Intervjuundersökningen vid 1973 års val är den senaste i en serie studier kring partival, valdeltagande och politisk opinionsbildning, som genomförts vid varje riksdagsval sedan 1956.

Valundersökningarna har kommit till stånd genom ett samarbete mellan statistiska centralbyrån och en forskargrupp knuten till statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Statistiska centralbyrån har svarat för framtagning av urvalet, utfört fältarbetet med intervjuer samt verkställt insamling av kompletterande data från röstlängder m m. Vid statsvetenskapliga institutionen har arbetet letts av professor Bo Särilvik med forskarasistent Olof Petersson som biträdande projektledare. Projektledningen vid statsvetenskapliga institutionen har haft ansvaret för den allmänna undersökningsplanen och för utarbetandet av intervjuformulär samt svarar vidare för såväl databearbetningen som redovisningen av undersökningsresultaten.

Urvalet vid 1973 års valundersökning avser att representera den del av den svenska befolkningen som var röstberättigad vid 1973 års val. En närmare beskrivning av urvalet återfinns i de två kapitlen "*Undersökningsplan, urval och datainsamling*" och "*Urvalet: representativitet och felkällor*". Avsnittet om de metoder som kan utnyttjas för att ange "graden av osäkerhet" hos undersökningsresultatet grundade på stickprov har gjorts kortfattat och innefattar inte någon ingående diskussion av statistisk teoretisk art. Syftet med detta avsnitt är väsentligen att ange statistiska "osäkerhetsgränser" som kan användas för en allmän bedömning av undersökningsresultatets tillförlitlighet.

I kapitlet "*Partival, valdeltagande och valutslag 1970–1973*" redovisas analyser av datamaterialet, som gäller de röstberättigades valdeltagande och partival vid de båda riksdagsvalen. Uppgift om partival vid valet 1970 inhämtades vid intervjun 1973. I detta avsnitt belyses också i vilken utsträckning väljarna använde sig av möjligheten att rösta på olika partier i riksdagsval och kommunala val. I ett följande

avsnitt i detta kapitel analyseras data beträffande röstningsbeteende i relation till de intervjuades upplysningar om den tidpunkt, då de bestämde vilket parti de skulle rösta på vid valet 1973. Därefter undersöks sambandet mellan röstningsbeteende och ett mått på "känsla av partianslutning". Såsom framgår av den följande framställningen avser det sistnämnda begreppet en attityd som innebär att individen i högre eller lägre grad känner sig som "anhängare" av ett bestämt parti (begreppet användes såsom en synonym till den gängse vetenskapliga termen "partiidentifikation"). Kapitlet innehåller vidare ett avsnitt med en summering av tendenser som framträder i datamaterialet, med avseende på röstningsbeteende och inställning till partierna vid valen 1970 och 1973. Slutligen utnyttjas data beträffande väljarnas "preferensordningar" med avseende på partierna för att tillsammans med röstningsdata beskriva vissa grundläggande betingelser för partiernas konkurrens om rösterna. Analysen anknyter här till den väl kända bilden av partisystemet, där vissa partier anses stå "nära" varandra medan andra partier anses stå "långt ifrån" varandra.

Kapitlet "*Valbeteende inom olika befolkningsgrupper*" innehåller ett omfattande tabellmaterial, där röstningsbeteendet inom olika befolkningsgrupper beskrivs. Sålunda redovisas partival och valdeltagande efter ålder, kön, civilstånd, inkomst, utbildning, kommunstorlek, kommunens tätortsgrad, kommunens näringskaraktär samt organisations-tillhörighet.

Genom att utnyttja hela serien av intervjuundersökningar är det möjligt att i detalj studera förskjutningarna i partiernas sociala underlag under perioden efter 1956. Kapitlet "*Partiernas sociala bas 1956–1973*" innehåller ett tabellmaterial vilket utvisar dels de röstades partival och andelen ej röstande inom socialekonomiska grupper, dels fördelningen på socialekonomiska grupper bland röstande och ej röstande vid varje av de sex riksdagsvalen 1956–1973. Kapitlet omfattar dessutom en sammanfattande översikt över förändringarna i partiernas sociala sammansättning.

Kapitlet "*Ålder och partival 1960–1973*" inleds med en översikt över partiernas styrka inom åldersklasser vid de fem riksdagsvalen 1960–1973. Kapitlet innehåller dessutom en närmare analys av den sammantagna effekten av utbildning och ålder vid valet av parti vid riksdagsvalet 1973 samt en översikt över sambandet mellan ålder, yrke och partival vid riksdagsvalen 1960–1973.

I kapitlet "*Partibyten 1970–1973 – kompletterande analyser*" redovisas sammansättningen av partiernas stabila

väljarunderlag 1970–1973 samt vissa partibytarkategorier.

I en avslutande förteckning ges hänvisning till vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution utarbetade redogörelser med data från de tidigare valundersökningarna.

I redogörelsen rapporteras partierna med följande förkortningar:

VPK =Vänsterpartiet Kommunisterna
S =Arbetarepartiet-Socialdemokraterna
C =Centerpartiet
FP =Folkpartiet
M =Moderata samlingspartiet
KDS =Kristen demokratisk samling
SKP =Sveriges kommunistiska parti
KFML(r) =Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna
(revolutionärerna)
"Övriga" = SKP+KFML(r)+övriga

Valundersökningarna 1956–1973

Intervjuundersökningen vid 1973 års val är den senaste i en serie studier av partival, valdeltagande och politisk opinionsbildning inom den svenska valmanskåren, som tillkommit genom ett samarbete mellan statistiska centralbyrån och ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution.

Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg var huvudman för en undersökning vid 1956 års val. På uppdrag av Författningsutredningen genomfördes därefter i samband med 1957 års folkomröstning i tjänstepensionsfrågan en intervjuundersökning med särskilt syfte att belysa opinionsbildningsprocessen vid folkomröstningen (Bo Särllvik, *Opinionsbildningen vid folkomröstningen 1957* SOU 1959:10, Stockholm 1959). Båda dessa undersökningar genomfördes i samarbete mellan statsvetenskapliga institutionen och statistiska centralbyrån.

Samarbetet mellan statsvetenskapliga institutionen och SCB har sedan 1960 års val fortsatt med stöd av anslagsmedel, som ställts till SCB:s förfogande för detta ändamål. SCB och statsvetenskapliga institutionen har sålunda genomfört intervjuundersökningar vid valen 1960, 1964, 1968, 1970 och 1973. Vid statsvetenskapliga institutionen har undersökningarna organiserats som ett forskningsprojekt, vilket svarat för konstruktion av frågeformulär, kodning och databearbetning av intervju svaren samt utarbetandet av en

undersökningsrapport. Statistiska centralbyrån har ansvarat för urvalsdragning, fältarbetet med intervjuer och i förekommande fall brevenkät samt insamling av uppgifter från officiella register och röstlängder.

De tre valundersökningarna 1964, 1968 och 1970 kom att bilda en panelundersökning genom att 1964 års intervju personer återintervjuades både 1968 och 1970. Intervjuurvalets storlek uppgick 1964 till cirka 2 800, 1968 till drygt 2 900 personer. Genom att, förutom ett tilläggsurval av förstagångsväljare, också ett kontrollurval tillades 1970, uppgick antalet intervjuade detta år till nära 4 200 personer. För vart och ett av valen 1964, 1968 och 1970 har redogörelser intagits i den officiella valstatistiken (SOS Allmänna val). Redogörelserna innehåller data om förändringar i valbeteendet jämfört med närmast föregående val, partiernas sociala sammansättning etc. För samtliga redogörelser svarade professor Bo Särllvik, som också varit projektledare vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Till valundersökningsprojektet har också knutits en grupp av forskare, som i avhandlingsuppgifter behandlar olika aspekter av politiskt beteende i den svenska valmanskåren.

Valundersökningen 1973 har genomförts som ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution med professor Bo Särllvik som projektledare och forskarassistent Olof Petersson som biträdande projektledare. Förevarande redogörelse ansluter sig innehållsmässigt till de föregående men har utvidgats bl a genom att här intagits tabeller och analys som grundar sig på hela serien av valundersökningar från 1956. Forskarassistent Olof Petersson har utarbetat denna redogörelse under medverkan av projektledaren.

Sist i denna redogörelse återfinnes en förteckning över dels de tidigare redogörelserna för den officiella valstatistiken, dels ett urval övriga bearbetningar av datamaterialet från valundersökningarna.

Undersökningsplan, urval och datainsamling

Urvalet vid 1973 års valundersökning omfattar totalt 3 295 personer och avser att representera den del av den svenska befolkningen som var röstberättigad vid 1973 års val. Liksom varit fallet vid tidigare valundersökningar sattes dock vid fältarbetet en övre åldersgräns, som innebär att personer över 80 år ej kontaktades för intervju. Det egentliga intervjuurvalet omfattar sålunda födelseårsklasserna 1893–1953. Andelen genom åldersgränsen uteslutna personer utgör 3 procent av totalurvalet.

Intervjuurvalet är i förhållande till de tidigare valundersökningarna helt nytt. Den panelstudie som genomfördes vid valen 1964, 1968 och 1970 avslutades alltså vid 1970 års val. I 1973 års undersökning tillämpades vidare en annan metod för urvalsdragningen än vid de tidigare undersökningarna. Den tidigare användningen av SCB:s sk basurval har ersatts med en urvalsdragning i ett steg, direkt från SCB:s register över totalbefolkningen, med hjälp av SCB:s standardprogram för slumpmässiga urval. Vid urvalsdragningen bortsorterades personer, som på grund av rösträtts hinder ej ingick i målpopulationen. I målpopulationen ingår även röstberättigade utlandssvenskar, men dessa ingår emellertid ej i urvalsramen.

Liksom vid undersökningarna 1960, 1964 och 1968 delades urvalet slumpmässigt i två likstora delurval, fortsättningsvis benämnda A-urvalet resp B-urvalet. Intervjupersoner tillhörande A-urvalet kontaktades för besöksintervju före valet, medan B-urvalet intervjuades vid besöksintervjuer efter valet. Genom denna undersökningsplan uppnåddes att man kunde insamla data såväl från valrörelsen som från tiden närmast efter valdagen; sålunda kunde 91 procent av intervjuerna genomföras under perioden 16 augusti–16 oktober. En fördel med denna fältarbetsplan är vidare att vissa möjligheter vinnes att studera korttidsförändringar, som äger rum i omedelbar anslutning till valet.

En mindre del av A-urvalet, för vilka ingen intervju kunde komma till stånd före valet, kontaktades återigen

efter valet. Genom denna uppföljning kom sålunda 121 personer, som tillhör A-urvalet att intervjuas efter valet. Som ett annat led i strävan att nedbringa det bortfall, som alltid uppkommer i undersökningar av detta slag, utfördes i slutet av fältarbetsperioden sammanlagt 170 intervjuer med ett något nedkortat formulär. (I detta antal ingår 96 av de 121 personer i A-urvalet, som intervjuades efter valet). Dessa förkortade intervjuer utfördes företrädesvis per telefon, till skillnad mot övriga intervjuer, vilka genomfördes vid besök i de intervjuades hem. Användningen av det förkortade formuläret innebär emellertid ingen informationsförlust för denna redogörelse, eftersom alla de här utnyttjade intervjufrågorna även ingår i den förkortade formulärversionen.

Till dem som intervjuades före valet utsändes omedelbart efter valdagen en kort *brevenkät* innehållande bl a en fråga om den intervjuades definitiva röstningsbeslut. Ett mindre antal personer som trots flera påminnelser ej insänt enkäten intervjuades till sist per telefon eller, i några fall, vid besök. Bortfallet i brevenkäten kunde på detta sätt slutligen nedbringas till 2,5 procent. Vidare har uppgifter om valdeltagande vid riksdags-, kommunfullmäktige- och landstingsvalen både 1970 och 1973 insamlats från de offentliga röstlängderna. Information om deltagande i valen 1970 och 1973 föreligger härigenom för urvalet i dess helhet, inte endast för de faktiskt intervjuade, utan även för bortfallet samt den del av urvalet som uteslöts genom den övre åldersgränsen.

I tabell 1 redovisas brutto- resp nettourvalens storlek, antalet ej intervjuade personer samt bortfallets fördelning på bortfallsorsak. Som framgår av tabellen utgör andelen genomförda intervjuer 81,7 procent av nettourvalet. Bortfallet är större än i de valundersökningar som tidigare genomförts. Den helt dominerande bortfallsorsaken är vägran att medge intervju. I avsnittet "Urvalet: representativitet och felkällor" diskuteras bortfallets tänkbara inverkan på undersökningsresultaten.

Bortfallet har som regel helt uteslutits från databearbetningen och ingår då ej i resultatredovisningens tabeller. Därutöver har från ett flertal tabeller uteslutits personer, som visserligen intervjuats och deltagit i val, men ej lämnat upplysning om sitt partival. I vissa tabeller har även ett mindre antal personer uteslutits på grund av att relevanta uppgifter saknats. Detta medför att uppgifter beträffande storleken av vissa kategorier kan vara något skiljaktiga i olika tabeller. Sådana skillnader har särskilt påpekats endast då de bedömts ha betydelse för slutsatser eller kommentarer till tabellerna.

Datainsamlingen genom intervjuer och brevenkät har kompletterats med uppgifter från olika offentliga register. Förutom den redan omnämnda kontrollen av valdeltagande i röstlängderna, inhämtades sålunda uppgifter om bl a födelseår, kön, civilstånd och taxerad inkomst från SCB:s register över totalbefolkningen i samband med urvalsdragningen. Vidare har uppgifter rörande kommunens storlek, tätortsgrad och näringsstruktur hämtats från det magnetband som utgör databasen för tabellmaterialet i SCB:s publikation Årsbok för Sveriges kommuner 1973. Dessa kommundata har genom maskinell bearbetning sammanförts med valundersökningens individdata.

Tabell 1 Antal genomförda intervjuer, bortfall m m vid valundersökning 1973 med uppdelning på delurval

	A-urvalet	B-urvalet	Totalt	
Bruttourval, totalt	1 652	1 643	3 295	
Utgår: över 80 år	49	50	99	
Död	8	2	10	
Utomlands	3	4	7	
Nettourval	1 592	1 587	3 179	
Intervjuer	1 299	1 297	2 596	81,7 %
Bortfall	293	290	583	18,3 %
därav:				
– ej anträffad	20	20	40	1,3 %
– vägrar	237	218	455	14,3 %
– intagen för vård, sjukdom, och övrigt bortfall	36	52	88	2,7 %

Urvalet: Representativitet och felkällor

Felkällor och statistisk osäkerhet

Man kan räkna med att undersökningens urval till sin proportionella sammansättning överensstämmer väl med valmanskåren med avseende på sociala och andra karaktäristika. Vid framtagningen av urvalet har använts metoder och befolkningsregister som kan förväntas säkerställa en hög grad av representativitet i denna mening. Härvidlag måste givetvis en reservation göras med hänsyn till att en övre åldersgräns satts för urvalet; de uteslutna åldersklasserna är dock små och uppvisar ett lågt valdeltagande, och åldersgränsen har därför knappast fått någon påvisbar effekt på partifördelningen inom urvalet.

Däremot är bortfallet genom uteblivna intervjuer eller uteblivna svar på enskilda intervjufrågor ägnat att försämra det bearbetade datamaterialets representativitet i förhållande till valmanskåren. Det här tillämpade förfaringsättet – som ju innebär att bortfallet i huvudsak utesluts från det bearbetade materialet – innebär att de redovisade procentfördelningarna kan förväntas ge en korrekt bild av valmanskåren under en förutsättning, nämligen att de ej intervjuade fördelar sig på samma sätt som de intervjuade. Eftersom bortfallet utgör en liten del av det totala urvalet krävs dock att bortfallet avviker starkt för att något mer än en obetydlig felvisning skall uppkomma i de redovisade procentfördelningarna. Vid uppdelningar av urvalet på kategorier kan felvisningen på grund av bortfallet dock bli mer besvärande. Detta är ett av skälen till att små olikheter mellan procentfördelningar för olika kategorier inte bör läggas till grund för bestämda slutsatser.

Eftersom undersökningсурvalet utgör ett stickprov, måste man vidare räkna med att det kan uppvisa av "slumpen" framkallade avvikelser från den representerade populationen. De på intervjumaterialet beräknade procenttalen utgör skattningar av de "sanna värden", som skulle ha erhållits om uppgifter beträffande hela populationen varit tillgängliga.

(Härvid förutsättes att andra felkällor är försumbara.)

För varje på urvalet baserat procenttal kan man emellertid ange en övre och en nedre gräns för ett konfidensintervall, inom vilket det "sanna värdet" (i ovan angiven mening) med viss grad av säkerhet – konfidensnivå – befinner sig.

I den följande tablan anges sådana konfidensintervall för vissa procenttal (skattningar), som grundats på kategorier av olika storlek inom urvalet. Konfidensnivån har valts så att det "sanna värdet" med 95 % säkerhet ligger inom det angivna konfidensintervallet. Vid analysen av undersökningsmaterialet har denna konfidensnivå bedömts vara tillfredsställande. Ett exempel torde klagöra konfidensintervallets innebörd: Om 20 procent av en grupp på 600 personer i urvalet har en viss egenskap, erhålles för denna skattning konfidensintervallet 20 ± 3 . Med 95 procent säkerhet ligger då det "sanna värdet" i intervallet 17–23 procent. De i tabellen givna konfidensintervallen kan dock ej direkt användas för att fastställa om skillnader mellan procentfördelningar för olika grupper inom urvalet kan anses statistiskt säkerställda.

Antal intervju- personer	Konfidensintervall vid konfidensnivån 95 % för vissa procenttal och kategorier av olika storlek		
	10(90) %	20(80) %	50(50) %
200	± 4	± 6	± 7
400	± 3	± 4	± 5
600	± 2	± 3	± 4
1 000	± 2	± 2	± 3
2 000	± 1	± 2	± 2
3 000	± 1	± 1	± 2

Konfidensintervallen avser en helt annan typ av fel än den felvisning, som framkallas av bortfallet. I själva verket är de här givna konfidensintervallen giltiga under förutsättning att felkällor av icke-slumpmässig art kan negligeras.

I viss mening är säkerheten hos de här framlagda undersökningsresultaten väsentligt större än vad tabellens konfidensintervall kan ge intryck av. Dessa är nämligen framräknade under den förutsättningen att de skall tillämpas på skattningar erhållna genom ett enda stickprov. Vid redigeringen och presentationen av datamaterialet har emellertid särskild vikt lagts vid sådana regelmässigheter i röstningsbeteendet och sådana skillnader mellan olika befolkningsgrupper som framträtt såsom mera bestående inslag i bilden av den svenska valmanskåren vid flera intervjuundersök-

ningar med oberoende urval (1956, 1957, 1960 samt panel- och kontrollurval 1964–1970). Sannolikheten för att resultat av denna art kan ha framkallats av "slumpen" vid flera tillfällen är betydligt mindre än vad som skulle varit fallet, om de framkommit vid en enda stickprovsundersökning.

Genom att uppgifter från offentliga register insamlats för samtliga personer i urvalet föreligger vissa möjligheter att direkt jämföra den grupp som intervjuats med bortfallet med avseende på dessa egenskaper. En sådan bortfallsanalys har givit vid handen att bortfallet skiljer sig från de intervjuade genom att där återfinns proportionellt något fler icke-röstande, kvinnor, äldre personer, ej gifta samt invånare i storstadsområden. Totalt sett kommer emellertid redovisade procentfördelningar endast att påverkas marginellt. Som exempel kan anföras att bortfallet bland kvinnorna var 21 procent och bland männen 15 procent. Andelen kvinnor av de intervjuade i urvalet är 48 procent, medan motsvarande andel av totalurvalet uppgår till 50 procent. Den av bortfallet orsakade differensen mellan intervjuat urval och totalurval är sålunda endast två procentenheter. Till ledningen för bedömningen av effekten av bortfall och den övre åldersgränsen för intervjuer har i tabellerna 28 och 30 intagits dels procentuella fördelningar för samtliga intervjuade i urvalet, dels procentuella fördelningar för urvalet som helhet.

Valdeltagande och fördelning på partier inom undersökningsurvalet

Genom att uppgiften om valdeltagande insamlats från röstlängderna för urvalet i dess helhet är det möjligt att fastställa valdeltagandets omfattning dels inom hela urvalet, dels bland de intervjuade i urvalet och kategorierna "bortfall" resp "uteslutna".

Valdeltagandet i urvalet som helhet är som synes i det närmaste exakt lika stort som valdeltagandet i hela valmanskåren: 90,7 jämfört med 90,8 procent. Ser man bara till den del av urvalet där en intervju faktiskt kom till stånd blir valdeltagandet dock markant högre: 93,6 procent. Detta beror på att såväl åldersklasserna över 80 år som bortfallskategorierna uppvisar ett lågt valdeltagande.

I tabell 3 kan de röstandes fördelning på partier inom undersökningsurvalet jämföras med motsvarande fördelning för hela riket. Båda procentfördelningarna avser de röstandes fördelning på partier i riksdagsvalet. För undersökningsurvalet redovisas därvid samtliga som enligt röstlängsuppgifterna deltog i valet, med undantag för dem som vägrat lämna upplysning om sitt partival. Som framgår av tabellen uppgår denna sistnämnda kategori till 6,8 procent av de röstande, vilket är en något större procentuell andel än i de tidigare valundersökningarna; som jämförelse kan nämnas att 4 procent av de röstande ej lämnade uppgift om sitt partival i 1970 års undersökning. Såväl bortfallet på grund av vägran att medge intervju som det partiella bortfallet genom att uppgift om partival saknas, har sålunda ökat i 1973 års undersökning. Av partifördelningen i tabell 3 framgår emellertid att bortfallets stigande andel inte har medfört att något parti blivit avsevärt över- eller underrepresenterat. Den svaga överskattningen av socialdemokraterna tycks vara ett uttryck för ett systematiskt fel; det har upprätt i samtliga valundersökningar. För de andra partierna avviker resp procenttal i undersökningsmaterialet från den faktiska andelen i hela riket med högst en procentenhet.

Tabell 2 Valdeltagande inom olika delar av urvalet

	Valdeltagande i riksdagsvalet 1973 (i procent)	Antal intervju- personer
Hela valmanskåren	90,8	.
Hela urvalet	90,7	3 295
Intervjuade	93,6	2 596
Bortfall	83,2	583
Uteslutna (över 80 år)	72,2	99

Tabell 3 De röstandes partifördelning inom undersökningsurvalet och bland samtliga röstande i valmanskåren

	De röstandes partifördelning							Summa procent	Antal röstande med uppgift om parti	Andel röstande med okänt parti (procent)	Samtliga röstande
	VPK	S	C	FP	M	KDS	ÖVR				
Undersökningsurvalet	4	46	26	8	13	2	1	100	2 263	6,8	2 429
Valmanskåren	5	44	25	9	14	2	1	100			

Partival, valdeltagande och valutslag 1970–1973

Röstningen i de tre valen 1973

Vid 1973 års val tillämpades för andra gången den nya valordningen med samtidiga val till riksdag, kommunfullmäktige och landsting. Av valresultatet för hela riket framgår att valdeltagandet var i det närmaste lika högt i alla tre valen. Tabell 4 visar också att den andel av valmanskåren som deltog i något av valen men avstod från att rösta i något eller bägge av de andra valen är mycket liten.

Om än röstfördelningen på partier i stort var densamma i de tre valen förekom, utöver vissa större lokala avvikelser, en del smärre skillnader vad gäller hela riket. Av valresultatet framgår sålunda att centerpartiet t ex fick 1,4 procentenheter fler röster i riksdagsvalet än vad partiet uppnådde i valen till kommunfullmäktige, medan folkpartiet å andra sidan erhöll en 1,0 procent högre andel i de kommunala valen jämfört med riksdagsvalen. Folkpartiet var för övrigt det enda av de fem stora partierna som fick fler röster i de kommunala valen än i riksdagsvalet.

Tabell 4 Deltagandet i de tre valen 1973

Tabellen grundar sig på 1973 års undersökningsurval i dess helhet. I det material som bearbetats för denna tabell ingår sålunda även personer som blev bortfall vid datainsamlingen genom intervjuer och brevenkät. Detta totalurval är representativt för samtliga röstberättigade.

	Andel av samtliga röstberättigade (procent)
Deltog i samtliga val i vilka de var röstberättigade	90,6
Deltog i något av valen men avstod från att rösta i något val	0,2
Deltog inte i något av valen	9,2
Summa procent	100,0
Antal personer i urvalet	3 290

Tabell 5 Partival i riksdagsvalet 1973 och partival i de samtidiga kommunala valen

I tabellen har de röstande uppdelats efter partival i riksdagsvalet. För varje parti anges den andel av dess väljare i riksdagsvalet, som röstade på annat parti i kommunfullmäktigevalet resp landstingsvalet. Vid procentberäkningen har utslutits personer, som inte deltog i eller inte var röstberättigade i kommunfullmäktige- eller landstingsvalet samt personer för vilka uppgift om partival saknas för något av valen.

Partival i riksdagsvalet	Procentuell andel av resp partis väljare i riksdagsvalet som röstade på annat parti i:	
	Kommunfullmäktigevalet	Landstingsvalet
VPK	14	8
S	5	3
C	13	8
FP	11	7
M	12	8
KDS	7	7
Samtliga väljare	9	5

Av intervjuundersökningen framgår nu att 9 procent uppgav olika partier på frågorna om röstningssätt i riksdags- resp kommunfullmäktigevalen 1973. Motsvarande siffra i 1970 års undersökning var 6 procent. Tabell 5 visar att andelen som "splittrade" sina röster varierade något mellan partierna. Lägst andel noteras för socialdemokraternas väljare. Av tabellen framgår vidare att röstning på annat parti än det man stödde i riksdagsvalet förekom oftare i kommunfullmäktigevalet än i landstingsvalet. (För jämförelser med valet 1970 kan hänvisas till tabellerna 4.4 och 4.5 i Särivik, 1973, sid 66.)

I tabell 6 ingår endast de väljare som röstat på skilda partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen. Det framgår att 11 procent röstat på socialdemokraterna, VPK, SKP eller KFML(r) i riksdagsvalet och ett annat av dessa partier i kommunfullmäktigevalet, medan 49 procent "splittrade" sina röster på två borgerliga partier. Resterande 40 procent utgörs av väljare som "delat upp" sina röster mellan de två politiska blocken.

I den efterföljande tabellen, tabell 7, ingår även de väljare som röstade på olika partier i riksdags- och landstingsvalen. Knappt hälften av dessa, 41 procent, röstade på ett annat parti i såväl kommunfullmäktige- som landstingsvalet jämfört med riksdagsvalet.

Tabell 6 Väljare som röstade på olika partier i riksdagsvalet och kommunfullmäktigevalet 1973: Fördelning på de politiska blocken

	Procentuell andel av de väljare som röstade på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen
Röstade på två av partierna: S, VPK, SKP och KFML(r)	11
Röstade på två av partierna: C, FP, M och KDS	49
Röstade på S, VPK, SKP eller KFML(r) i riksdagsvalet – röstade på C, FP, M eller KDS i kommunfullmäktigevalet	23
Röstade på C, FP, M eller KDS i riksdagsvalet – röstade på S, VPK, SKP eller KFML(r) i kommunfullmäktigevalet	17
Summa procent	100
Antal intervjupersoner	192

Tabell 7 Väljare som röstat på olika partier i de tre samtidiga valen

	Procentuell andel av de väljare som röstat på olika partier 1973
Röstat på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen och dessutom röstat på olika partier i riksdags- och landstingsvalen	41
Röstat på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen, men på samma parti i riksdags- och landstingsvalen	43
Röstat på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen, men var ej röstberättigad i landstingsvalet	6
Röstade på samma parti i riksdags- och kommunfullmäktigevalen, men på olika partier i riksdags- och landstingsvalen	10
Summa procent	100
Antal intervjupersoner	214

Förändringar i valbeteendet 1970–1973

Valet 1973 innebar relativt stora förskjutningar i partiernas väljarandelar jämfört med valet 1970. Störst förändringar

noterades för de borgerliga partierna. Centerpartiet fortsatte sin framryckning under det senaste decenniet och ökade med 5 procentenheter från 1970. Folkpartiet fick å andra sidan vidkännas den största röstförlusten i partiets historia: partiets andel av väljarna minskade från 16 till 9 procent. Moderata samlingspartiet ökade med 2 procent. Socialdemokraternas röstandel minskade med 1 procent medan vänsterpartiet kommunisterna gick fram med några tiondels procent.

I detta avsnitt kommer förändringarna i valbeteendet mellan riksdagsvalen 1970 och 1973 att studeras i detalj. Framställningen bygger på den del av urvalet som lämnat uppgift om sitt partival vid bägge valtillfällena. I likhet med övriga bearbetningar grundar sig uppgiften om de intervjuades deltagande i de bägge valen på information som insamlats ur de offentliga röstlängderna. Endast i ett litet antal fall, då röstlängdsuppgift ej kunnat erhållas, har intervjuavaren använts för att klassificera de intervjuade som röstande resp ej röstande. Vid analysen av förändringsmönstret mellan de två valen bör man vidare ha i minnet att uppgifterna både för 1970 och 1973 härrör från intervjutillfället hösten 1973. Effekten av den felkälla som består i att information om partival vid valet 1970 inhämtats tre år senare är svår att bedöma. Emellertid kan man konstatera att valets förändringsmönster framträder på ett korrekt sätt i intervju-materialet. Jämförs partifördelningen 1970 hos den del av urvalet som var röstberättigad vid detta val med fördelningen 1973 finner man sålunda att socialdemokraterna och folkpartiet också i intervjudata uppnår lägre procentandelar 1973, medan vänsterpartiet kommunisterna, centerpartiet och moderata samlingspartiet ökar. Den relativa storleken av förskjutningarna överensstämmer också på det hela taget väl med förändringarna i valmanskåren som helhet. Det enda påtagliga undantaget är att minskningen för socialdemokraterna är starkare i intervjumaterialet än vad som var fallet för riket som helhet.

På en punkt kan man företa en säker jämförelse mellan uppgifterna avseende 1970 och 1973 års val med avseende på tillförlitligheten. I båda fallen inhämtades uppgifter beträffande deltagandet i valen såväl vid 1973 års intervjuer som från röstlängderna. För 1973 års val finner man att endast två procent av de intervjuade lämnade en upplysning om sitt valdeltagande som ej överensstämde med röstlängderna, medan motsvarande andel var fem procent för 1970 års val. I detta fall har sålunda det ökade tidsavståndet haft någon effekt på intervjuuppgifternas tillförlitlighet. Eftersom endast röstlängdsuppgifter utnyttjas för den här

företagna analysen, kan vi emellertid bortse från denna speciella felkälla.

En annan felkälla är, som tidigare omnämnts, att personer vilka ej lämnat uppgift om sitt partival, uteslutits ur bearbetningen. Ytterligare en felkälla må omnämnas. Det dragna urvalet avses representera valmanskåren vid 1973 års val. Härigenom uteslöts en liten del av valmanskåren 1970 som på grund av dödsfall, emigration eller rösträttsförlust ej ingick i 1973 års valmanskår.

Effekterna av dessa felkällor torde på det hela taget vara små, men de innebär att man ej fullständigt kan belysa hur vissa förändringar i valmanskårens totala sammansättning påverkade valutslaget.

I tabell 8 har valmanskåren delats upp efter röstningssätt vid riksdagsvalet 1970. För var och en av dessa kategorier visas röstningsbeteendet vid 1973 års riksdagsval: tabellen visar "vart 1970 års väljare gick". Dataunderlaget för tabell 9 är detsamma som i föregående tabell, med det enda undantaget att procenttalen nu beräknats kolumnvis. Tabell 9 presenterar väljarsammansättningen av partierna vid 1973 års val och visar sålunda "varifrån 1973 års väljare kom". I den tredje versionen av samma tabell, tabell 10, utgörs procentbasen av samtliga personer i det bearbetade materialet. Procenttalen visar alltså hur stor andel av samtliga röstberättigade 1973 som exempelvis röstade på ett bestämt parti vid bägge valen eller som bytte mellan ett visst par av partier.

Med undantag för folkpartiets väljare röstade en mycket hög andel, mellan 80 och 90 procent, på samma parti 1973 som 1970 (tabell 8). Andelen stabila väljare är emellertid klart lägre för folkpartiets del. Endast något över hälften,

56 procent, av folkpartiets väljarunderlag 1970 höll fast vid partiet 1973. Inte mindre än 22 procent övergick till att rösta på centerpartiet och 14 procent bytte till moderata samlingspartiet. Däremot är andelen ej röstande 1973 inte högre bland folkpartisterna än bland de övriga partiernas väljare 1970. Folkpartiets stora valförlust 1973 får tillskrivas en avtappning av väljare, främst till centerpartiet, men också till moderata samlingspartiet.

Inom nytilskottet i 1973 års valmanskår röstade en större andel än genomsnittet i hela valmanskåren på centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. I gruppen ej röstberättigade vid 1970 års val (de tre åldersklasserna 1951-1953 samt ett litet antal utländska medborgare som vunnit svenskt medborgarskap) fick centerpartiet en lika stor andel av rösterna som socialdemokraterna, nämligen 33 procent. Nivån ligger över centerpartiets genomsnitt och under för socialdemokraternas. Vänsterpartiets andel av förstagångsväljarna är mer än dubbelt så stor jämfört med vad partiet erhöi i hela valmanskåren. Folkpartiet nådde å andra sidan inte upp till mer än 3 procent bland förstagångsväljarna. Resultaten beträffande förstagångsväljarnas röstning står i överensstämmelse med den regelbundenhet som tidigare iakttagits vid en rad valundersökningar, nämligen den att ett parti som går framåt i valet vinner en relativt sett stor andel av förstagångsväljarna, medan ett parti på tillbakagång omvänt får låg andel. "Valvinden" i valutslaget får på detta sätt ett särskilt tydligt genomslag i denna nya väljargrupp. (Jfr Särilvik 1973, sid 81.) I 1973 års undersökning utgör dock moderata samlingspartiet ett undantag från regeln: trots att partiet ökade sin andel av hela valmanskåren ligger partiet något under genomsnittet bland förstagångsväljarna.

Tabell 8 Partival och valdeltagande 1970-1973:

Partiernas väljare samt ej röstande och ej röstberättigade 1970 fördelade efter röstningssätt vid riksdagsvalet 1973

Partival och valdeltagande 1970	Partival och valdeltagande 1973								Summa procent	Antal intervju-personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr	Ej röstande		
VPK	83	6	4	2	2	0	0	3	100	65
S	2	86	7	1	1	0	0	3	100	1 021
C	1	3	84	3	6	0	0	3	100	381
FP	0	4	22	56	14	1	0	3	100	261
M	0	1	9	1	86	1	0	2	100	208
KDS	0	3	5	3	8	81	0	0	100	36
Ej röstande	2	30	19	4	5	2	0	38	100	217
Ej röstberättigade 1970	11	33	33	3	9	1	1	9	100	143

Inslaget av förstagångsväljare är, om man betraktar resp partis sammansättning vid 1973 års val (tabell 9), relativt störst inom vänsterpartiet kommunisterna. Av VPK:s väljare 1973 var 15 procent inte röstberättigade vid 1970 års val. Motsvarande andel förstagångsväljare inom centerpartiet är 9 procent. Trots att centerpartiets andel av förstagångsväljarna var tre gånger så stor som VPK:s (som framgick av tabell 8), är således inslaget av förstagångsväljare större inom VPK än inom centern. Detta är en storlekseffekt: genom att centerpartiet är så mycket större än VPK kommer tillskottet av förstagångsväljare procentuellt sett att få en

mindre betydelse i centerpartiet. Hur dessa storlekseffekter uppkommer finns närmare utrett i 1970 års valrapport (Särilvik 1973, sid 68).

Än mer drastisk blir denna storlekseffekt när bytena mellan socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna analyseras. Som framgick av tabell 8 bytte 6 procent av VPK-väljarna vid 1970 års val till socialdemokraterna 1973. Ser man nu till tabell 9 finner man att detta tillskott i relation till hela antalet socialdemokratiska väljare 1973 är så gott som helt negligerbart. Omvänt kommer de 2 procent av socialdemokraterna 1970 som övergick till VPK 1973 att utgöra ett

Tabell 9 Partival och valdeltagande 1970–1973:

Partiernas väljare samt ej röstande 1973 fördelade efter valdeltagande och partival 1970

Partival och valdeltagande 1970	Partival och valdeltagande 1973						
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Ej röstande
VPK	56	0	1	1	0	0	1
S	19	86	12	3	5	9	22
C	3	1	57	6	8	5	6
FP	0	1	10	82	13	5	5
M	1	0	4	1	64	2	3
KDS	0	0	0	1	1	66	0
Övriga partier	1	0	0	0	0	0	1
Ej röstande	5	7	7	4	4	9	54
Ej röstberättigade 1970	15	5	9	2	5	4	8
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	97	1 021	559	179	278	44	155

Tabell 10 Partival och valdeltagande 1970–1973:

Procentuell fördelning efter partival och valdeltagande i båda valen. Alla procenttal är beräknade med hela antalet personer i tabellen (2 339) som bas. Summaraden och summa-kolumnen anger fördelningen för 1973 resp 1970. Summa av övriga procenttal i tabellen är lika med 100.

Partival och valdeltagande 1970	Partival och valdeltagande 1973								Summa procent 1970
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr	Ej röstande	
VPK	2.3	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	2.8
S	0.8	37.6	2.9	0.3	0.5	0.2	0.0	1.4	43.7
C	0.1	0.6	13.7	0.5	0.9	0.1	0.0	0.4	16.3
FP	0.0	0.4	2.4	6.3	1.6	0.1	0.0	0.3	11.1
M	0.0	0.1	0.8	0.0	7.8	0.0	0.0	0.2	8.9
KDS	0.0	0.0	0.2	0.0	0.1	1.2	0.0	0.0	1.5
Övriga partier	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.3
Ej röstande	0.2	2.8	1.7	0.3	0.4	0.2	0.0	3.7	9.3
Ej röstberättigade 1970	0.6	2.0	2.0	0.2	0.6	0.1	0.1	0.5	6.1
Summa procent 1973	4.1	43.7	23.9	7.6	11.9	1.9	0.3	6.6	100.0
Antal intervjupersoner									2 339

mycket stort tillskott, 19 procent, till VPK:s valmanskår 1973 när det sätts i relation till det, i jämförelse med socialdemokraterna, lilla antalet VPK-väljare.

Andelen väljare 1973 som röstade på samma parti 1970 är helt naturligt störst inom de två partier som gick tillbaka i 1973 års val, socialdemokraterna och folkpartiet. Som framgår av tabell 9 består 86 procent av socialdemokraternas väljarunderlag 1973 av personer som också 1970 röstade socialdemokratiskt. På samma sätt röstade 82 procent av folkpartisterna 1973 också vid föregående val på folkpartiet. Bland övriga partier 1973 utgör andelen stabila väljare en mindre andel. För VPK:s del är siffran så låg som 56 procent, främst till följd av inflödet av förstagångsväljare och personer som 1970 röstat socialdemokratiskt. Nästan lika låg är siffran för centerpartiet: 57 procent. Här utgörs de nya grupperna framför allt av tidigare socialdemokrater och folkpartister samt förstagångsväljare. För moderata samlingspartiets del dominerar före detta folkpartistiskt röstande bland nytillskottet.

Flera av de observationer som gjorts ovan framkommer också i tabell 10, i vilken procentbasen utgörs av samtliga röstberättigade vid 1970 års val. Här kommer också till synes att gruppen som bytte från centern till moderaterna antalsmässigt ganska exakt motsvaras av den grupp som bytte i motsatt riktning, från moderaterna till centern.

Mot bakgrund av de relativt sett ganska stora förändringarna i röstfördelningen mellan de två riksdagsvalen 1970 och 1973 kan det vara befogat att ställa frågan om antalet parti-

bytare tenderar att öka, om rörligheten i den svenska valmanskåren har blivit större. I tabell 11 visas, i den högra kolumnen, frekvensen partibytten mellan 1970 och 1973. Databasen är densamma som i tabellerna 8–10. Som jämförelse har i tabellen intagits motsvarande uppgifter för förändringarna mellan andrakammarvalen 1964 och 1968 (data har hämtats från 1968 års valundersökning) samt mellan valen 1968 och 1970 (data från 1970 års valundersökning).

Vid jämförelsen med de tidigare undersökningarna bör man, som tidigare påpekats, ha i minnet att i 1973 års undersökning uppgifterna om partival vid bägge valen är inhämtade vid ett enda tillfälle, medan de två tidigare undersökningarna ingick i en panelstudie där uppgifterna om partival hela tiden inhämtats vid respektive val. Stabiliteten kan i någon mån komma att överskattas vid valet 1973. Uppgifterna om valdeltagande, som bygger på röstlängdskontroll, är emellertid inte behäftade med denna felkälla.

Huvudresultatet av tabell 11 är utan tvekan att stabiliteten varit konstant hög under den studerade perioden. Andelen partibytare är 15 procent eller strax därunder vid alla tre undersökningstillfällena. Andelen som inte röstat vid något av de två respektive valen ligger hela tiden kring 4–5 procent.

Den del av valmanskåren som bara deltagit i ettdera av valen varierar kring 10 procent. Att en såpass stor andel som ca 70 procent röstar på samma parti i två på varandra följande val kan ses som ett uttryck för en grundläggande stabilitet i det svenska partisystemet. Men vid jämna parla-

Tabell 11 Stabilitet och förändring inom valmanskåren 1964–1973

	Procentuell fördelning av personer som var röstberättigade vid båda valen		
	1964–1968	1968–1970	1970–1973
Röstade vid båda valen med oförändrat partival	68	73	73
Bytte parti	15	14	14
Deltog endast vid ett av valen	12	8	9
Deltog ej i något val	5	5	4
Summa procent	100	100	100
Antal intervjupersoner	2 472	3 740	2 188

I denna tabell har uteslutits intervjupersoner som blivit röstberättigade under perioden mellan de två valen samt den grupp för vilken uppgift om partival saknas vid något av de två valtillfällena.

Dataunderlaget är hämtat från 1968, 1970 resp 1973 års valundersökningar.

Tabell 12 Stabilitet och förändring inom valmanskåren 1970–1973

	Procentuell fördelning av personer som var röstberättigade vid:		Procentuell andel socialdemokratiska röstande inom resp kategori vid:	
	båda valen 1970 och 1973	valet 1973	valet 1970	valet 1973
<i>Deltog i båda valen 1970–1973:</i>				
Röstade 1970 och 1973 med oförändrat partival	73	69	55	55
Bytte mellan VPK och S	1	1	82	18
Bytte mellan VPK och något av partierna C, FP, M eller KDS	1	0	.	.
Bytte mellan S och något av partierna C, FP, M eller KDS	5	5	78	22
Bytte mellan partierna C, FP, M eller KDS	7	7	.	.
<i>Deltog endast i ett av valen 1970–1973:</i>				
Ej röstande (men röstberättigade) 1970 som röstade 1973	6	6	.	49
Ej röstberättigade 1970 som röstade 1973	.	5	.	36
Röstande 1970 som ej röstade 1973	3	2	58	.
<i>Deltog ej i något av valen 1970–1973:</i>				
Röstberättigade både 1970 och 1973, som ej röstade vid något av valen	4	4	.	.
Ej röstberättigade 1970 som var röstberättigade men ej röstade 1973	.	1	.	.
Summa procent	100	100		
Antal intervjupersoner	2 188	2 329		

mentariska lägen kan nettoeffekten av den knappt 15 procent stora gruppen partibytare ändå få stor betydelse för valutslaget politiska innebörd.

En mer detaljerad redovisning av stabilitet och förändring i valmanskåren 1970–1973 återfinns i tabell 12. (För jämförelser med valen 1964–1968 och 1968–1970 kan hänvisas till motsvarande tabeller i Särllvik 1970, sid 97, resp Särllvik 1973, sid 69.) I tabellens vänstra kolumn är databasen identisk med den som återfanns i tabell 11: här ingår den del av valmanskåren som var röstberättigad vid båda valen 1970 och 1973. I den andra kolumnen i tabell 12 har dessutom inkluderats de personer som ej var röstberättigade 1970 men som ingick i valmanskåren 1973. Av tabellen framgår att drygt hälften av partibyterna övergick från ett borgerligt parti till ett annat, medan mindre än hälften växlade mellan de två politiska blocken. Partisammansättningen av tabellens olika kategorier belyses genom de två kolumnerna till höger, vilka utvisar andelen socialdemokratiskt röstande vid valen 1970 resp 1973. Av dem som deltog i bägge valen röstade 55 procent socialdemokratiskt. Vid valet 1973 är däremot andelen socialdemokrater mycket liten inom de två relevanta partibyteskategorierna, nämligen 18 resp 22 procent. Det

betyder att socialdemokraterna fick vidkännas nettoförluster genom partibyten, både till VPK och till de borgerliga partierna. Socialdemokraternas svaga ställning bland förstagångsväljarna belyses även i denna tabell, som visar att inte mer än 36 procent av de förstagångsväljare som deltog i valet 1973 röstade på socialdemokraterna. Socialdemokraterna gynnades inte heller av det höjda valdeltagandet. Av dem som deltog i 1970 års val, men avstod från att rösta 1973, var andelen socialdemokrater 1970 58 procent. Andelen socialdemokratiskt röstande 1973 bland dem som övergick från icke-röstning till röstning var däremot tio procentenheter lägre, 49 procent.

Tabell 13 visar partifördelningen inom dessa två grupper: icke-röstande 1970 som röstade 1973 jämte röstande 1970 som avstod från att rösta 1973. (För jämförelse med valen 1964–1968 och 1968–1970 kan hänvisas till motsvarande tabeller i Särllvik 1970, sid 98 och Särllvik 1973 sid 84.) Socialdemokraterna och folkpartiet fick vidkännas en nettoförlust genom övergångar mellan röstning och icke-röstning, medan centerpartiet gynnades av förändringarna i valdeltagandet. Också detta mönster överensstämmer med en tidigare observerad regelmässighet: ett parti som går fram i ett val gör som

Tabell 13 Övergångar mellan röstning och icke-röstning

Övergångar mellan röstning och icke-röstning	Partival vid det val då väljarna i resp kategori röstade (procent)							Summa procent	Antal intervju-personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr		
A. Icke-röstande 1970 som röstade 1973	4	49	31	6	7	3	0	100	134
B. Röstande 1970 som ej röstade 1973	3	58	17	12	8	0	2	100	58
<i>Differens</i> (procentsiffran i rad A minus procentsiffran i rad B)	+1	- 9	+14	- 6	- 1	+3	- 2		

regel röstvinster genom både partibyten, övergångar mellan röstning och icke-röstning samt förändringar i valmanskårens sammansättning. Ett parti på tillbakagång brukar omvänt förlora röster genom alla dessa tre komponenters inverkan. (Särilvik 1973, sid 77 ff.) Undantaget från denna allmänna regel tycks återigen utgöras av moderata samlingspartiet. Trots att partiet inte hävdade sig speciellt väl varken bland förstagångsväljare eller tidigare icke-röstande, gjorde partiet ändå en framryckning 1973. Denna får således tillskrivas vinster genom byten från andra partier, främst folkpartiet.

När bestämdes partivalet?

Liksom vid de senaste valundersökningarna ingick även i 1973 års intervju en fråga om vid vilken tidpunkt man fattade sitt röstningsbeslut. Intervjufrågan, som naturligtvis endast ställdes till dem som röstat, hade följande lydelse: "När bestämde Ni Er för hur Ni skulle rösta i år? Var det under sista veckan före valet eller tidigare under hösten och sommaren eller visste Ni sedan länge hur Ni skulle rösta?" För de personer som intervjuades *före* valet ingick frågan i den brevenkät som utsändes efter valdagen.

En stor majoritet av väljarna har, som framgår av tabell 14, bestämt sitt partival "sedan länge". Ungefär en fjärdedel av valmanskåren har dock enligt egen uppgift fattat sitt röstningsbeslut under sommaren eller senare, d v s under den tid då valrörelsen pågår. Såsom också framgår av tabellen är svarsfördelningen 1973 i huvudsak densamma som vid de föregående valen: däremot har den andel, som bestämt sitt röstningsbeslut "sedan länge" minskat från 1964 till 1973.

Om man, som i tabell 15, analyserar hur svaren på frågan

om tid för röstningsbeslut skiftar inom olika väljarkategorier, finner man som väntat att den del av valmanskåren som röstade med oförändrat partival 1973 i jämförelse med 1970 till allt övervägande del hade bestämt sig "sedan länge", d v s före sommaren med intervjufrågans formulering. Endast 6 procent inom denna grupp fattade sitt beslut under sista veckan före valet. Av den grupp som ej deltog i valet 1970 men som röstade 1973 bestämde sig 23 procent under sista veckan före valet. Motsvarande andel är 28 procent bland förstagångsväljarna och 36 procent bland partibyterna. Tabell 16 har samma dataunderlag som tabell 15, den enda skillnaden är att procenttalen nu beräknats radvis. Om man på detta sätt delar in väljarna 1973 efter vid vilken tidpunkt de fattade sitt röstningsbeslut, finner man att andelen stabila väljare helt naturligt är störst bland dem som bestämde partivalet på ett tidigt skede, 85 procent, jämfört med 36 procent bland dem som bestämde sig under sista veckan. Omvänt är andelen partibytare störst, 39 procent, inom denna grupp av väljare som sent fattade sitt beslut.

Raderna i tabell 17 är desamma som i tabell 16, medan kolumnerna nu i stället beskriver väljarnas slutliga partival. Liksom 1970 års undersökning kunde visa, så är andelen socialdemokrater störst bland de väljare som "sedan länge" bestämt sitt partival. Bland de borgerliga partierna är andelen moderater ungefär lika stor inom alla tre grupperna. För de två mittenpartierna kan ett intressant mönster urskiljas. Bland dem som bestämt sig sedan länge har centerpartiet 22 procent mot folkpartiets 8 procent. Inom den mellersta kategorin, väljare som bestämde sig tidigare under hösten och sommaren, ökar centerpartiets försprång framför folkpartiet kraftigt: 40 mot 7 procent. Folkpartiet lyckas emellertid alldeles i valrörelsens slutskede hämta in något på center-

Tabell 14 Tid för röstningsbeslut vid valen 1964–1973 (procent)

Tid för röstningsbeslut	Valen			
	1964	1968	1970	1973
Under sista veckan före valet	10	12	13	13
Tidigare under sommaren och hösten	8	11	13	14
Partivalet bestämt sedan länge	81	76	73	72
”Vet inte” och liknande svar	1	1	1	1
Summa procent	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	2 455	2 764	4 194	2 384

Data är hämtade från valundersökningarna 1964, 1968, 1970 resp 1973.

Tabell 15 Tid för röstningsbeslut bland väljare uppdelade efter stabilitet och förändring i partival och valdeltagande (procent)

Tid för röstningsbeslut	Röstade på samma parti 1970–1973	Bytte parti 1970–1973	Röstade ej 1970 men röstade 1973	Var ej röstberättigad 1970 men röstade 1973
Under sista veckan före valet	6	36	23	28
Tidigare under hösten och sommaren	10	30	19	28
Partivalet bestämt sedan länge	84	33	57	44
”Vet inte” och liknande svar	0	1	1	0
Summa procent	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	1 596	306	138	138

Tabell 16 Stabilitet och förändring i partival och valdeltagande bland väljare 1973 efter tid för röstningsbeslut (procent)

Tid för röstningsbeslut	Röstade på samma parti 1970–1973	Bytte parti 1970–1973	Röstade ej 1970 men röstade 1973	Var ej röstberättigad 1970 men röstade 1973	Summa procent	Antal intervjupersoner
Under sista veckan före valet	36	39	11	14	100	285
Tidigare under hösten och sommaren	50	30	8	12	100	310
Partivalet bestämt sedan länge	85	6	5	4	100	1 574

Tabell 17 Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1973: Röstande som bestämde sin röstning vid olika tidpunkter fördelade efter partival (procent)

	Partival 1973							Summa procent	Antal intervjupersoner
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr		
Under sista veckan före valet	6	32	36	11	13	1	1	100	302
Tidigare under hösten och sommaren	5	31	40	7	13	3	1	100	319
Partivalet bestämt sedan länge	4	52	22	8	12	2	0	100	1 611

Tabell 18 Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1973: Partiernas väljare fördelade efter tidpunkt för röstningsbeslut (procent)

I tabellen har intagits två kolumner för vart och ett av de redovisade partierna. Kolumnen "Samtliga" innefattar alla intervjupersoner, som röstade på resp parti. Kolumnen "Stabila" innefattar endast väljare som röstade på samma parti även vid 1970 års val.

Tid för röstningsbeslut	Partival 1973									
	VPK		S		C		FP		M	
	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila
Under sista veckan före valet	18	5	9	7	19	7	18	10	14	4
Tidigare under sommaren och hösten	15	4	10	8	22	17	13	10	14	7
Partivalet bestämt sedan länge	65	89	81	85	59	76	68	79	71	88
"Vet inte" och liknande svar	2	2	0	0	0	0	1	1	1	1
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	98	54	1 038	869	584	319	184	146	282	178

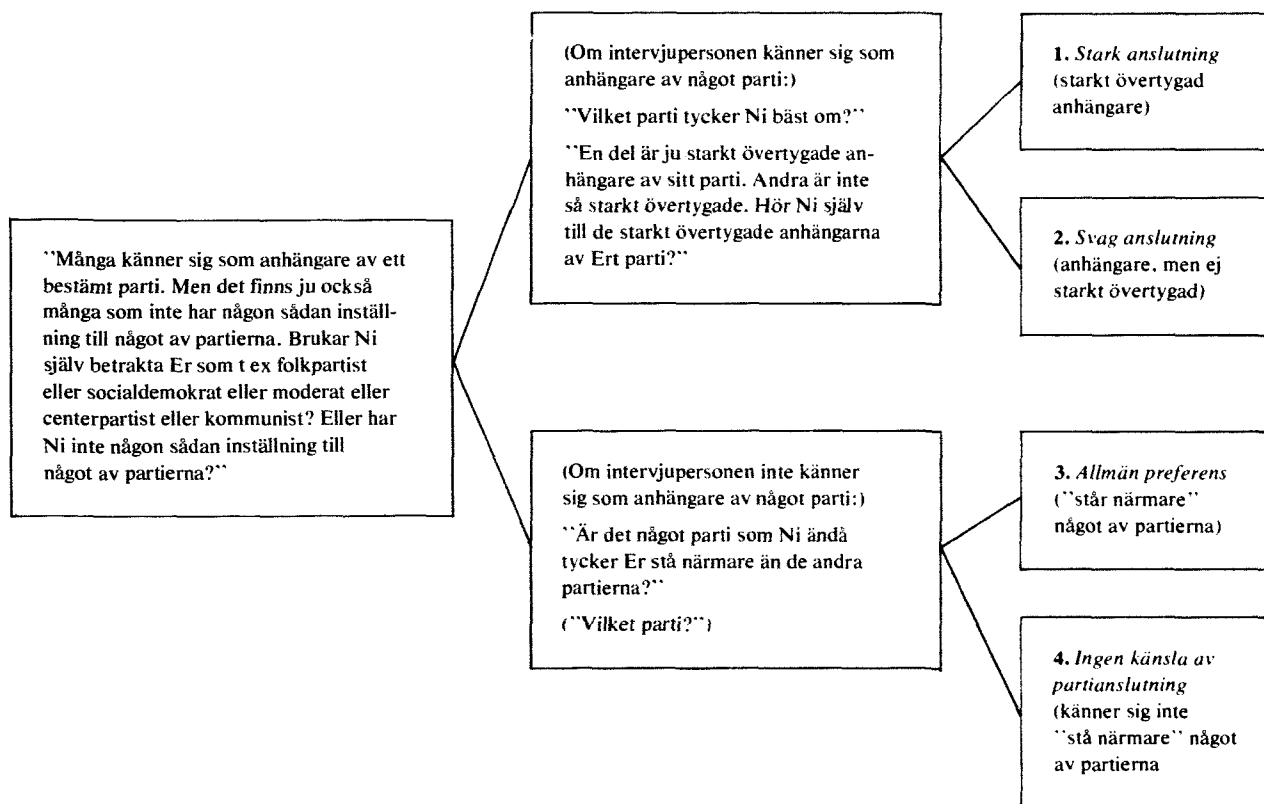
partiets försprång: centerns andel av dem som tvekade in i det sista sjunker något, till 36 procent, medan folkpartiet här faktiskt når sin största andel: 11 procent.

I tabell 18 har väljarna uppdelats efter sitt partival. För varje parti anges tidpunkt för röstningsbeslutet, dels för resp partis samtliga väljare 1973, dels för den del av partiets väljare som också röstade på partiet i valet 1970 (kolumnen "stabila"). Jämför man kolumnerna "samtliga" för de olika partierna återfinner man det ovan kommenterade förhållandet att socialdemokraternas väljare bestämde sig tidigare än övriga partiers väljare. Tar man nu enbart de stabila väljarna i beaktande försvinner emellertid detta mönster. Skillnaderna mellan partierna med avseende på tidpunkt för röstningsbeslut blir helt obetydliga när man jämför de delar av partiernas väljare som röstade med oförändrat partival 1970 och 1973. Att socialdemokraterna även totalt sett uppvisar en hög andel väljare som bestämt sig för länge sedan förklaras av att partiet relativt sett fick ett litet tillskott av partibytare, förstagångsväljare och väljare som ej röstade 1970 – grupper som kännetecknas av att de fattar sitt röstningsbeslut vid en förhållandevis sen tidpunkt. (För en jämförelse med valet 1970 kan hänvisas till motsvarande tabeller i Särilvik 1973, sid 71–72.)

Röstningsbeteende och partiidentifikation

Det är ett väl känt förhållande att de politiska partierna inte enbart utgör röstningsalternativ vid valen utan också har centrala funktioner i det politiska systemet som grupper o. h. åsiktsriktningar. Som formella organisationer har partierna en inte obetydlig anslutning genom medlemskap, men anslutningen till partierna har kanske i minst lika stor utsträckning den innebörden att medborgare uppfattar sig som anhängare av ett bestämt politiskt parti utan att därför äga medlemskap i någon partiorganisation. Känslan av att vara anhängare av ett politiskt parti (med eller utan formellt medlemskap) uppfattas av många som ett uttryck för deras politiska inställning eller samhällsuppfattning, och kommer att bilda en över tid stabil politisk attityd.

Känslan av anslutning till ett parti kan givetvis vara förenad med ett starkare eller svagare personligt engagemang. Det torde vara en av de flesta gjord erfarenhet att många medborgare uppfattar sig själva som bestämt övertygade anhängare, medan andra visserligen sympatiserar med ett parti men med en mer eller mindre reserverad inställning. En mycket svag – och kanske tillfällig – anslutning kan bestå i att man utan någon starkare känsla av engagemang betraktar ett

av partierna som "bättre än de övriga". Den "attitydskala" som här beskrivs i verbal form, kan slutligen tänkas innefatta en kategori, som karaktäriseras av verklig likgiltighet inför partierna både som valalternativ och åsiktsriktningar.

I den vetenskapliga litteraturen har begreppet *partiidentifikation* introducerats som en beteckning för en personlig känsla av anhängarskap eller anslutning till ett politiskt parti. Begreppet partiidentifikation används numera allmänt inom politisk beteendeforskning. Ursprungligen introducerades begreppet i arbeten om amerikansk politik av Angus Campbell m fl.¹ Termen partiidentifikation används här som beteckning för en kategoriuppdelning, som företagits vid bearbetningen av intervjuundersökningens datamaterial. Den sistnämnda grundas på en serie intervjufrågor i 1973 års valundersökning. Identiskt lika frågeserier ingick i 1968 och

1970 års valundersökningar. Kategorierna kan sägas bilda en skala i den meningen att de kan rangordnas just med avseende på graden av personlig identifikation med något parti. Det förutsättes då att den starkaste identifikationen av denna art föreligger om den intervjuade uppfattar sig som "starkt övertygad anhängare" av ett parti, medan den motsatta inställningen kommer till uttryck i att den intervjuade över huvud taget inte känner sig stå särskilt nära något av partierna. Den ovanstående tablan torde klargöra hur svaren på undersökningens frågeserie använts för att bygga upp en sådan klassificering.

¹ För en utförligare teoretisk diskussion hänvisas till: Angus Campbell, Philip E Converse, Warren E Miller, Donald E Stokes, *The American Voter*, 1960 (John Wiley & Sons, Inc.)

Tabell 19 Partiidentifikation, avvikande partival samt icke-röstning

	Partiidentifikation			
	Stark anslutning	Svag anslutning	Endast allmän preferens	Varken anslutning eller preferens
(a) Procentuell andel röstande som i riksdagsvalet 1973 röstade på ett annat parti än det de identifierar sig med	1	8	15	. ¹
(b) Procentuell andel ej röstande i riksdagsvalet 1973	4	6	7	15
Antal intervju personer:				
rad (a)	767	722	668	272
rad (b)	796	765	716	319

¹ Genom att de intervjuade i denna kategori inte identifierar sig med något parti kan självfallet ingen beräkning göras här.

Tabell 20 Partival och partiidentifikation 1968–1973 (procent)

Känsla av anslutning till partiet (partiidentifikation) vid resp val	Partival vid resp riksdagsval														
	VPK			S			C			FP			M		
	1968	1970 ¹	1973	1968	1970	1973	1968	1970	1973	1968	1970	1973	1968	1970	1973
Stark anslutning	23	28	26	51	44	44	29	31	21	19	25	27	37	33	27
Svag anslutning	10	21	20	25	33	33	24	26	23	31	25	24	26	31	31
Endast allmän preferens	41	30	31	18	18	17	27	33	32	34	34	28	21	17	22
Varken känsla av anslutning eller allmän preferens	5	6	7	4	3	4	9	6	13	9	11	12	7	9	7
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	21	15	16	2	2	2	11	4	11	7	5	9	9	10	13
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervju personer	39	97	98	1458	1165	1051	469	551	589	370	329	185	286	218	285

¹ Inklusive KFML.

Att en person ger sin anslutning till ett parti behöver inte med nödvändighet innebära att denne också vid valtillfället lägger sin röst för just det partiet. Av olika skäl kan en väljare tillfälligt ge sin röst åt ett annat parti än det denne eljest har störst sympatier för. Som framgår av rad (a) i tabell 19 är sådana avvikelser från den grundläggande partiidentifikationen sällsynt bland väljare med stark partianslutning, medan en såpass stor andel som 15 procent av väljare med enbart en allmän preferens för ett visst parti faktiskt röstade på ett annat parti i riksdagsvalet 1973. I den fortsatta

analysen kommer denna grupp med avvikande partival att redovisas som en separat kategori. Som framgår av rad (b) påverkas även röstningsbenägenheten av partiidentifikationen. Andelen ej röstande är markant högre bland personer som saknar en personlig identifikation med något parti jämfört med tex personer med stark partianslutning. Det bör å andra sidan påpekas att valdeltagandet i den förstnämnda gruppen ingalunda är extremt lågt. Frånvaron av parti-anknnytning av det slag partiidentifikationen utgör är inget överstigitligt hinder för att delta i ett val.

Svarsfördelningen över den beskrivna klassificeringen inom de i riksdagen representerade partierna vid valen 1968, 1970 och 1973 ges i tabell 20. Uppgifterna för valen 1968 och 1970 har tidigare presenterats i redogörelsen för 1970 års val (Särilvik 1973 sid 74). Det bör påpekas att både 1968 och 1973 inhämtades uppgifterna om partiidentifikation före valdagen för halva resp intervjuurval. Det fenomen som består i att en viss del väljare uppger att de röstat på ett annat parti än det de identifierar sig med kan därför till en viss del bero på att de intervjuade ändrat sitt partival strax innan valet. Såväl uppgifterna om partiidentifikation som röstningssätt inhämtades dock i sin helhet efter valet i 1970 års undersökning, varför denna felkälla inte existerar för 1970 års data. Den väljargrupp som röstat på ett annat parti än det som de identifierar sig med redovisas vidare i tabell 20 under beteckningen "anslutning till eller preferens för ett annat parti". Det bör också nämnas att i kategorin "varken känsla av anslutning eller allmän preferens" ingår ett mindre antal personer, som kanske borde betecknas som ovilliga att besvara frågan.

Det omedelbara intrycket av tabell 20 är att andelen väljare som känner stark anslutning till sitt parti är störst hos socialdemokraterna. Detta gäller alla de tre val som belyses i tabellen, men äger också giltighet i alla de valundersökningar som sedan 1956 genomförts. Vid valet 1970 registrerades en minskning i graden av partiidentifikation hos de socialdemokratiska väljarna i jämförelse med valet 1968, det stora framgångsvalet för socialdemokraterna.

Vänsterpartiet kommunisterna har, fortfarande enligt tabell 20, under samtliga de tre analyserade valen karaktäriserats av en relativt låg grad av partiidentifikation bland partiets väljare. Markant är den stora andelen som uppger att de i själva verket sympatiserar med ett annat parti, vilket i de allra flesta fallen är det socialdemokratiska partiet. I 1973 års undersökning uppgår andelen VPK-väljare som identifierar sig med ett annat parti till 16 procent.

Vid 1970 års val steg andelen väljare med både stark och svag anslutning inom centerpartiet jämfört med förhållandena vid 1968 års val. Detta berodde på att centerpartiet inte endast dragit till sig nya väljare utan också stärkt sitt väljarstöd i den meningen att partiet ökat sin "kärna" av väljare med stark partiidentifikation. Vid 1973 års val inträder emellertid en relativt kraftig försvagning i graden av partiidentifikation bland centerns väljare. Siffrorna för 1973 ligger t o m klart under dem som registrerades för partiet vid 1968 års val. Centerpartiet var år 1973 det parti, vars väljare

kännetecknas av den lägsta graden av partiidentifikation i jämförelse med de fyra övriga partierna. Graderna av partiidentifikation bland folkpartiets och moderata samlingspartiets väljare ligger 1973 kvar på ungefär samma nivå som 1970.

Vid tidigare valundersökningar har det påvisats att den politiska rörligheten i valmanskåren varit störst bland väljare, som vid föregående val haft endast en svag känsla av personlig identifikation med det parti de röstade på. Det har också påvisats att de väljare, som partierna tillförs genom partibytet, i allmänhet har en jämförelsevis svag identifikation med sitt nya parti. Det har sålunda kunnat påvisas att partibytarströmmarna mellan två val i stor utsträckning inneburit ett utbyte av väljare i "periferin" av partiernas väljarunderlag (Särilvik, 1973 sid 75; jfr också Särilvik, 1970c).

Till skillnad från de närmast föregående valundersökningarna har ju 1973 års undersökning inte karaktären av en panelstudie med data från flera valtillfällen. En jämförelse mellan data från 1968-1970 och data från 1973 med avseende på sambandet mellan röstningssätt och partiidentifikation kan emellertid företagas. I tabellerna 21 och 22 som redovisar detta samband för stabila väljare resp partibytare, har intagits såväl uppgifterna om partiidentifikation vid 1973 års val som motsvarande data beträffande valet 1970 från 1970 års valundersökning (jfr tabell 4.12 B i Särilvik 1973). I tabell 21 ingår endast stabila väljare vid resp val, dvs väljare som i två på varandra följande val fortsatt att rösta på samma parti. Tabell 22 däremot omfattar enbart partibytare, dvs väljare som röstat på ett annat parti vid det val som föregick det aktuella valet. För båda tabellerna gäller att uppgifterna om partiidentifikation i den vänstra kolumnen för resp parti avser förhållandena vid 1970 års val, medan den högra kolumnen avser partiidentifikationen vid 1973 års val. En jämförelse mellan de båda tabellerna bekräftar att partiidentifikationen också 1973 var markant svagare bland partibytarna än bland partiernas stabila väljare; detta gäller samtliga partier.

I undersökningen av valen 1968-1970 framkom också ett samband mellan "valvind" och partiidentifikation bland partiernas stabila väljare. Man kunde sålunda konstatera att andelen starkt övertygade anhängare minskade från 1968 till 1970 bland dem som röstade socialdemokratiskt vid båda dessa val, medan en tendens i motsatt riktning kunde observeras bland mittenpartiernas stabila väljare. Av jämförelser mellan kolumnerna för 1968-1970 resp 1970-1973 i

Tabell 21 Partiidentifikation bland partiernas stabila väljare vid valen 1970 och 1973 (procent)

Partiidentifikation vid valet 1970 för stabila 1968–1970 resp vid valet 1973 för stabila 1970–1973	VPK		S		C		FP		M	
	1968 och 1970	1970 och 1973	1968 och 1970	1970 och 1973	1968 och 1970	1970 och 1973	1968 och 1970	1970 och 1973	1968 och 1970	1970 och 1973
	Stark anslutning	50	37	47	49	44	31	31	33	41
Svag anslutning	22	28	32	32	30	29	27	26	30	34
Endast allmän preferens	22	24	17	16	23	30	31	26	18	21
Varken känsla av anslutning eller allmän preferens	3	4	2	2	3	5	6	7	6	2
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	3	7	2	1	0	5	5	8	5	5
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	36	54	1 007	878	323	320	203	147	169	179

För varje parti anges två kolumner. I den vänstra ges partianslutningen vid 1970 års val för den del av partiets väljare 1970 som också 1968 röstat på partiet. Data är hämtade från 1970 års valundersökning. I den högra kolumnen ges partianslutningen vid 1973 års val för den del av partiets väljarunderlag 1973 som också 1970 röstat på partiet. Data är hämtade från 1973 års valundersökning.

tabell 21 framgår att man ej kan påvisa motsvarande tendenser för utvecklingen från 1970 till 1973. Ehuru det socialdemokratiska partiet även 1973 fick ett vikande röststöd, tycks detta inte ha åtföljts av någon sjunkande grad av partiidentifikation bland partiets stabila väljare. Vidare observerar man att proportionen av starka anhängare bland folkpartiets stabila väljare förblev oförändrad från 1970. I kanske ännu större kontrast mot 1968–1970 står motsvarande data för valen 1970–1973 för centerpartiets del: centerpartiet uppvisade en mycket betydande röstmässig framgång vid 1973 års val, men inte desto mindre synes andelen med stark partiidentifikation bland partiets stabila väljare ha sjunkit från 1970 till 1973. Av tabell 22 framgår vidare att partiidentifikationen är svagare bland de väljare som bytte till centerpartiet 1973 än inom motsvarande grupp 1970. Det är också värt att notera att andelen som röstar på ett annat parti än det de egentligen identifierar sig med (vilket när det gäller partitytare i de allra flesta fall är liktydigt med att man attitydmässigt håller fast vid det parti man byter *ifrån*) är mer än dubbelt så hög 1973 som 1970 för centerpartiet. Visserligen ökade centerpartiets väljarandel kraftigt vid 1973 års val, men man kan av de här presenterade tabellerna dra slutsatsen att centerns nya väljarstöd kännetecknades av lägre grad av partiidentifikation vid valet 1973 än vid valet 1970. Eftersom tidigare valundersökningar entydigt visat att

graden av partiidentifikation är av stor betydelse för i vilken mån ett parti förmår behålla sitt väljarstöd i ett kommande val, kan de här presenterade resultaten tyda på att centerpartiets väljarunderlag nu är mindre stabilt än vid valet 1970.

Partiidentifikation och värdering av de övriga partierna

I början av detta kapitel beskrevs partitytesströmmarna mellan valen 1970 och 1973. Tabell 8 belyste till exempel röstningssättet 1973 bland 1970 års väljare. Det mönster som där framkom har i sina huvuddrag varit detsamma i alla de valundersökningar som utförts. Partitytena sammanhänger med, förutom faktorer såsom partiernas relativa storlek, med väljarnas uppfattning av partiernas "avstånd" till varandra. Den grundläggande tanken i detta resonemang är att bytesfrekvenserna alltid är störst mellan partier som upplevs "stå nära varandra", medan byten mellan partier som bedöms "stå långt ifrån varandra" är mindre sannolika. (Jfr Särilvik 1968, 1970, 1973 och 1974.) Under de senaste decennierna har mönstret i partitytena mellan två på varandra följande val sålunda kunnat fångas i en enkel modell av partisystemet: längst till vänster VPK, därefter socialdemokraterna och sedan centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet

Tabell 22 Partiidentifikation bland *partibyterna* vid valen 1970 resp 1973 (procent)

Partiidentifikation vid valet 1970 för partibytare 1968–1970 resp vid valet 1973 för partibytare 1970–1973	Väljare som vid valet innan röstat på annat parti och:									
	byte till VPK		byte till S		byte till C		byte till FP		byte till M	
	1970	1973	1970	1973	1970	1973	1970	1973	1970	1973
Stark anslutning	11	9	3	7	9	8	15	5	7	7
Svag anslutning	16	17	28	40	21	12	21	20	27	21
Endast allmän preferens	39	26	34	23	47	34	40	30	20	29
Varken känsla av anslutning eller allmän preferens	5	4	14	10	11	19	17	20	13	13
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	29	44	21	20	12	27	7	25	33	30
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	38	23	29	30	142	151	89	20	30	76

För varje parti anges två kolumner. I den vänstra ges partianslutningen vid 1970 års val för den del av partiets väljare 1970 som röstade på ett annat parti 1968. Data är hämtade från 1970 års valundersökning. I den högra kolumnen ges partianslutningen vid 1973 års val för den del av partiets väljare 1973 som röstade på ett annat parti 1970. Data är hämtade från 1973 års valundersökning. (Anmärkning: I 1970 års undersökning ingår i "VPK" även KFML.)

i nu nämnd ordning (i detta sammanhang bortses från de i riksdagen orepresenterade småpartierna).

Går man nu tillbaka till tabell 8 skall man finna att bytesmönstret mellan 1970 och 1973 års val låter sig representeras av den enkla endimensionella modellen av partisystemet – dock med ett undantag. Enligt modellen skulle nämligen partibytarna mellan moderata samlingspartiet och folkpartiet vara vanligare än byten mellan moderata samlingspartiet och centerpartiet, eftersom ju folkpartiet enligt den "ideala" modellen ligger närmare moderata samlingspartiet än vad centerpartiet gör. Vid 1973 års val var emellertid sannolikheten för att en tidigare centerpartist skulle byta till moderata samlingspartiet större än sannolikheten att byta till folkpartiet. Omvänt var det också vanligare att de som röstat på moderata samlingspartiet 1970 bytte till centerpartiet än att de övergick till folkpartiet. Man kan se denna avvikelse från det ovannämnda mönstret som ett uttryck för folkpartiets extremt ogynnsamma situation vid 1973 års val: partibytare från de båda övriga borgerliga partierna sökte sig i jämförelsevis liten utsträckning till folkpartiet. (För en diskussion om hur partibytesfrekvenser betraktade som "avståndsmått" kan påverkas av sådana tendenser i valet, se Särllvik 1968.)

Den metod att bestämma "dimensionerna" i partisystemet som beskrivits ovan bygger på väljarnas faktiska beteende. En annan metod att fastställa partiernas "avstånd" från

varandra är att direkt fråga resp partis anhängare om deras värderingar av de övriga partierna. I 1970 och 1973 års undersökningar ingick en serie intervjufrågor av denna art. Utgångspunkten utgjordes av de tidigare diskuterade intervjufrågorna om partiidentifikation: vilket parti den intervjuade betraktade sig som "anhängare" av eller ansåg sig "stå närmast". De intervjuade tillfrågades sedan vilket parti de tyckte "näst bäst" om och vilket parti de ansåg vara "därnäst bäst". Slutligen ställdes en intervjufråga om vilket parti den intervjuade tyckte "sämst" om.¹ Svarsserien bildar en i det närmaste fullständig rangordning av partierna. Data-materialet redovisas här så att jämförelser kan göras med motsvarande tabeller i redogörelsen för 1970 års val (Särllvik 1973, sid 89–90; jfr även Särllvik 1970 c och 1974).

I tabell 23 har väljarna uppdelats efter vilket parti de anser sig som "anhängare" av eller "stå närmast". För varje av dessa kolumner ges en procentfördelning som utvisar uppfattningen om "näst bästa" parti. Det mönster som tidigare iaktogs i samband med partibytesanalysen uppträder nu lika starkt. Tre fjärdedelar av VPK-anhängarna anser att social-

¹ Av naturliga skäl kunde endast de som nämnde något parti i svaren på de inledande frågorna få de följande frågorna om "näst bästa" parti osv. Frågorna hade följande lydelse: "Vilket parti tycker Ni näst bäst om?" – "Vilket parti tycker Ni därnäst bäst om?" – "Vilket parti tycker Ni sämst om?"

Tabell 23 Väljarnas "rangordning" av partierna: uppfattningar om "näst bästa parti"

I tabellen har intervjupersonerna uppdelats efter vilket parti de känner sig som "anhängare av" eller känner sig "stå närmast". För varje parti redovisas den procentuella fördelningen av svaren på en intervjufråga om vilket parti den intervjuade "tyckte näst bäst om".

Parti som anses näst bäst	Är "anhängare av" eller känner sig "stå närmast"				
	VPK	S	C	FP	M
VPK	.	21	2	1	1
S	75	.	29	9	2
C	7	44	.	55	61
FP	0	7	32	.	28
M	0	2	21	22	.
Inget parti angivet (även småpartier eller oklassificerade svar)	18	26	16	13	8
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	91	116	509	187	252

demokraterna är det näst bästa partiet. Av socialdemokraternas anhängare är det dock centerpartiet som oftast anses som det näst bästa partiet, men därefter nämns VPK av ungefär en femtedel. Bland centerpartianhängarna nämns folkpartiet och socialdemokraterna ungefär lika ofta, dock med viss övervikt för folkpartiet. Moderata samlingspartiet betraktas som näst bästa parti av 21 procent av centerpartisterna, en markant uppgång i jämförelse med 1970, då motsvarande siffra endast var 7 procent. Majoriteten av folkpartiets anhängare anger det andra mittenpartiet, centerpartiet, som näst bästa parti. Bland moderaternas anhängare uppträder återigen den oregelbundenhet som tidigare påpekats. En klar majoritet av partiets anhängare, 61 procent, ser centerpartiet som det näst bästa partiet, medan bara 28 procent nämner folkpartiet. Man bör här emellertid hålla i minnet att bland centerpartianhängarna är det fortfarande fler som nämner folkpartiet än som framför moderata samlingspartiet som näst bästa parti.

I tabell 24 utnyttjas informationen från hela frågeserien om rangordningen av partierna: förutom frågan om "näst bästa" parti ingår här även frågorna om "därefter näst bästa" respektive "sämsta" parti. Svaren har sammanfattats i ett enda rangordningstal. Det parti som den intervjuade anser sig stå närmast får rangtalet 5, det "näst bästa" rangtalet 4, det "därefter näst bästa" rangtalet 3 och det "sämsta" partiet rang-

Tabell 24 Väljarnas "rangordning" av partierna: Genomsnittliga rangordningstal för väljarnas värdering av partierna

Genomsnittstal för omdömen om:	Är "anhängare av" eller känner sig "stå närmast"				
	VPK	S	C	FP	M
VPK	5,0	2,5	1,5	1,5	1,5
S	3,8	5,0	2,8	2,3	2,0
C	2,7	3,4	5,0	3,5	3,6
FP	1,9	2,3	3,1	5,0	3,1
M	1,3	1,6	2,6	2,8	5,0
Antal intervjupersoner	74	755	400	156	217

talet 1. Partier som den intervjuade inte nämnt har givits rangtalet 2. Genom den tillämpade rangtalstekniken blir alltid genomsnittet för det egna partiet 5,0, medan ett genomsnitt på 1,0 endast kan uppträda om samtliga i ett parti anger ett bestämt parti som det "sämsta".¹ Det bör också tilläggas att vid databearbetningen har utslutits personer som avgivit omdömen om färre än två partier, det egna partiet oräknat.

Mönstret från den tidigare tabellen, som endast byggde på frågan om "näst bästa" parti, framträder återigen. På ett enda undantag när låter sig väljarbedömningarna, uttryckta i genomsnittliga rangtal, inordnas i den tidigare observerade vänster-högerordningen av partierna. Undantaget utgörs återigen av att moderata samlingspartiets anhängare ger centerpartiet en mer positiv bedömning än folkpartiet. Man kan nu fråga sig om dessa rangordningsdata bättre stämmer överens med en modifierad vänster-högerordning av partierna. Gör man försöksvis den ändringen att man i tabell 24, i rader såväl som kolumner, låter centerpartiet och folkpartiet växla plats kan man studera hur väl ordningen VPK-S-FP-C-M passar till data. Visserligen löses då oregel-mässigheten med moderaternas rangordningstal, men i stället skulle helt andra avvikelser uppkomma. Sålunda ger ju till exempel anhängarna av både vänsterpartiet kommunisterna och socialdemokraterna centerpartiet en mer positiv bedömning än man ger folkpartiet, varför centerpartiet alltså i

¹ Vid jämförelsen med motsvarande redovisning i 1970 års valrapport (tabell 4.19 B) bör observeras att där avsåg omdömena inte endast VPK utan även dåvarande KFML. Låter man på motsvarande sätt omdömena i tabell 24 förutom VPK även avse SKP resp KFML(r) kommer rangordningstalen i översta raden att sjunka något - S: 2,4; C: 1,3; FP: 1,2; M: 1,2.

detta avseende ändå bör placeras "till vänster om" folkpartiet.

På grund av oregelmässigheten med avseende på "avståndet" mellan moderata samlingspartiet och centerpartiet uppvisar data sålunda inte full överensstämmelse med en endimensionell modell. (Däremot kan dessa preferensordningsdata anpassas till en tvådimensionell modell, där den gängse vänster-högerdimensionen kan betraktas som den viktigaste; det faller emellertid utanför ramen för denna

redogörelse att närmare ingå på denna typ av dimensionsanalys.) Av intresse är vidare dels att den här påtalade "avvikelsen" från den endimensionella modellen framträder både i partibytesdata och i preferensordningsdata, dels att det är fråga om en ny företeelse. Det ligger nära till hands att anta att den har sin grund i centerpartiets starka tillväxt och den därmed sammanhängande förändringen i den sociala sammansättningen av dess väljarunderlag.

Valbeteendet inom olika befolkningsgrupper

Den följande översikten av valbeteendet inom olika befolkningsgrupper innehåller ett tabellmaterial, där valmanskåren uppdelats med avseende på ett flertal demografiska och socialekonomiska karaktäristika. En del av kategoriuppdelningarna i tabellerna kan sägas avse individegenskaper, t ex ålder, inkomst och utbildning, och det är då fråga om egenskaper, som kan antas ha betydelse för individens sociala situation i allmänhet och därigenom också påverka valbeteendet. Andra kategoriuppdelningar avser i stället sociala och ekonomiska karaktäristika för områden (kommuner), och tabellerna belyser då de röstberättigades partival och valdeltagande inom olika områdestyper. Allmänt gäller att den orsaksmässiga relationen mellan valbeteende och kategoriuppdelningar av det slag som här företagits, bör uppfattas så att man genom kategoriuppdelningarna specificerar betingelser för sociala och psykologiska processer, som mera direkt bestämmer individernas åsiktsbildning och politiska beteende. Uppgifter beträffande partival och valdeltagande inom yrkes- och socialekonomiska grupper återfinns i nästa kapitel, "Partiernas sociala bas 1956-1973".

Översiktstabeller för valbeteendet inom olika befolkningsgrupper. Kommentarer till kategoriuppdelningar och data-material

I samband med urvalsdragningen hämtades olika personuppgifter beträffande ålder, kön och civilstånd från SCB:s register över totalbefolkningen. Med samma metod framtog inkomstuppgifter. I förekommande fall har dock personuppgifter beträffande civilstånd aktualiserats med hjälp av uppgifter i intervjumaterialet. Data beträffande kommuners tätortsgrad och näringskaraktär grundar sig på folk- och bostadsräkningarna 1960 och 1965. Genom SCB:s medverkan

har sådana uppgifter kunnat överföras från ett magnetband innehållande dataunderlaget för *Årsbok för Sveriges kommuner 1973*. Kommunklassificeringarna hänför sig sålunda till den kommunala indelningen 1973, ehuru primäruppgifterna är äldre. Uppgifter angående de intervjuades utbildning och organisationsmedlemskap har hämtats från intervju-materialet.

Ett flertal uppdelningar på befolkningsgrupper med avseende på olika befolkningsgrupper har sammanförts i tabellerna 25-30. I tabellerna 25-27 innefattar procentberäkningen de röstandes partival. Härvid har vid bearbetningen utslutits röstande där uppgift om partival saknas. I en separat kolumn anges andelen ej röstande inom respektive kategori. I tabellerna 28-30 är däremot betraktelsesättet vid procentberäkningen det omvända. Här ges sålunda procentfördelningar, som belyser den sociala sammansättningen av de olika partiernas röststöd vid valet 1973, varvid uppdelningarna på demografiska och socialekonomiska kategorier är desamma som i de föregående tabellerna.

Några kommentarer till klassificeringarna i dessa tabeller torde vara erforderliga. Beträffande uppdelningen på civilstånd kan sålunda nämnas att till kategorin "ej gifta" förts såväl ogifta som fränskilda och änkor/änklingar. Uppdelningen på inkomstklasser (sammanräknad nettoinkomst vid 1972 års taxering) har gjorts så att gifta personer har klassificerats efter makarnas sammanlagda inkomst. (En liten felkälla vid sammanläggningen av inkomstbeloppen består i att grunduppgifterna avsåg hela tusental kronor.)

Uppdelningen efter utbildning i tabellerna 26 och 29 är baserad på en detaljerad klassificering i huvudsaklig överensstämmelse med Svensk utbildningsnomenklatur (Svensk utbildningsnomenklatur (SUN). Meddelanden i samordningsfrågor. Statistiska centralbyrån, Stockholm 1969:3). I tabellen har undergrupper inom nämnda klassificering sammanförts till kategorier, som nära ansluter sig till utbildningsnivåerna i det äldre skolsystemet. Anledningen därtill är givetvis att den alldeles övervägande delen av intervju-materialet fått sin utbildning i dessa äldre skolformer. Den i redogörelsen använda nivåklassifikationen skiljer sig på några punkter från SUN:s. Dessa kommenteras närmare nedan. Däremot användes SUN:s och det nyare skolsystemets terminologi. Sålunda betecknas all utbildning till och med det nionde skolåret som förgymnasial utbildning. Termen gymnasial utbildning användes för all skolutbildning, som bygger på förgymnasial utbildning. I tabellen har företagits en uppdelning på tre huvudgrupper, varav den första innefattar

Tabell 25 Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom vissa befolkningsgrupper (procent)

Befolkningsgrupper	Partival							Summa procent	Antal intervju-personer	Procentuell andel ej röstande	Antal intervju-personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr				
<i>Ålder</i>											
20-22	12	36	36	3	10	2	1	100	126	8	151
23-25	11	46	26	4	10	2	1	100	132	11	170
26-27	7	41	28	8	13	3	0	100	106	4	117
28-30	4	45	33	6	10	2	0	100	173	4	189
20-30	8	42	31	5	11	2	1	100	537	7	627
31-40	4	44	30	7	13	2	0	100	364	7	415
41-50	2	46	30	9	12	1	0	100	376	5	421
51-60	4	54	17	10	11	3	1	100	417	5	468
61-70	3	50	23	9	13	2	0	100	369	7	423
71-80	3	41	22	12	20	2	0	100	200	11	242
<i>Kön och civilstånd</i>											
Kvinnor	3	47	26	9	13	2	0	100	1 056	7	1 247
Därav: Giftna	2	49	26	9	12	2	0	100	719	4	817
Ej giftna	6	42	24	9	15	3	1	100	337	13	430
Män	5	46	26	8	13	2	0	100	1 207	6	1 349
Därav: Giftna	4	46	27	9	12	2	0	100	831	3	902
Ej giftna	8	45	26	5	13	2	1	100	376	11	447
<i>Inkomst</i>											
0- 4 999	8	43	30	5	9	4	1	100	164	16	211
5 000- 9 999	8	38	28	4	19	3	0	100	111	12	137
10 000-19 999	5	45	32	8	9	1	0	100	353	10	413
20 000-29 999	5	50	24	7	9	4	1	100	353	8	411
30 000-39 999	6	52	23	7	10	2	0	100	428	4	474
40 000-49 999	3	57	24	6	8	2	0	100	294	3	331
50 000-59 999	1	46	30	7	14	1	1	100	207	3	230
60 000-	1	33	23	16	25	1	1	100	353	2	389

personer med förgymnasial utbildning (högst 8 år). Denna utgörs av kategorierna 1-3 i tabellen. En mellangrupp utgörs av personer med förgymnasial utbildning, utöver den äldre folkskolenivån, i vissa fall i kombination med kortare allmän grundutbildning på gymnasial nivå. Hit har huvudsakligen förts personer med utbildning i skolformerna realskola, kommunal mellanskola, flickskola samt nioårig grundskola. Till denna mellangrupp hör kategorierna 4-5 i tabellen. Till den tredje huvudgruppen har förts personer med avslutad gymnasial utbildning av teoretisk karaktär (motsvarande skolformen gymnasium i det äldre utbildnings-

systemet): gruppen innefattar kategorierna 6 och 7 i tabellerna.

Uppdelningen på kategorier inom huvudgrupperna har gjorts med hänsyn till omfattningen eller arten av den ytterligare skolutbildning personerna genomgått. Huvudgruppen med förgymnasial utbildning i folkskola har sålunda uppdelats på tre kategorier. En av dessa omfattar personer utan annan utbildning än folkskola. Övriga har uppdelats så att personer med yrkesskoleutbildning för industri eller hantverk bildar en särskild kategori. De andra huvudgrupperna har i princip uppdelats med hänsyn till ev fortsatt ut-

Tabell 26 Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom utbildningskategorier (procent)

Utbildningstyp	Partival								Summa procent	Antal intervju-personer	Procentuell andel ej röstande	Antal intervju-personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr					
<i>Förgymnasial utbildning i folkskola (högst 8 år)</i>												
1. Ingen ytterligare skolutbildning	4	58	24	6	6	2	0	100	1 101	7	1 255	
2. Yrkesskoleutbildning för industri och hantverk	9	56	28	2	3	2	0	100	118	11	138	
3. Annan gymnasial utbildning (men ej skolformen gymnasium)	2	48	29	8	9	3	1	100	222	8	259	
<i>Förgymnasial utbildning utöver folkskola och/eller gymnasial allmän grundutbildning under högst två år</i>												
4. Ingen ytterligare utbildning eller annan gymnasial utbildning under högst två år	3	41	28	10	16	2	0	100	385	5	440	
5. Gymnasial utbildning under högst två år i annan skolform än gymnasium och/eller eftergymnasial utbildning	3	25	29	17	23	2	1	100	160	4	180	
<i>Avslutad gymnasial utbildning i gymnasium</i>												
6. Ingen ytterligare utbildning eller eftergymnasial utbildning under högst två år	8	14	33	12	30	2	1	100	155	4	184	
7. Utbildning vid universitet, högskola m m	7	21	16	12	40	3	1	100	121	3	133	

bildning. Till kategori 7 – utbildning vid universitet, högskola m m – har också förts personer med oavslutad akademisk utbildning och sålunda även studerande vid universitet och högskolor.

Allmänt gäller beträffande utbildningsklassificeringen att den innefattar såväl teoretisk som praktisk skolmässig utbildning, men däremot ej utbildning eller yrkesträning, som förvärvats under praktisk yrkesutövning. Tilläggas bör också att den här givna redogörelsen endast anger de allmänna principerna för kategoriuppdelningen. Bl a har kompletterande tillämpningsregler varit nödvändiga för att inplacera olika äldre utbildningsformer. (En detaljerad klassificeringsbeskrivning återfinnes i en särskild redogörelse, utarbetad av undersökningsledningen vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg.)

Klassificeringen efter hemortskommunens tätortsgrad har erhållits genom sammanläggning av folk- och bostadsräkningens mer specificerade klassindelning. Även klassifi-

ceringen efter näringskaraktär har bildats genom sammanläggning av undergrupper i folk- och bostadsräkningens klassindelning. Som ovan nämnts har primäruppgifterna här hämtats från folk- och bostadsräkningen 1960 (dock med justeringar för ändringar i den kommunala indelningen). Detta torde bl a medföra att andelen sysselsatta inom jordbruket blir något överskattat i förhållande till nuläget. Eftersom klassificeringen här använts endast för att gruppera kommunerna efter den relativa industrialiseringsgraden, torde felkällorna emellertid inte ha någon väsentlig betydelse.

I tabell 31 ges slutligen procentfördelningar avseende valbeteendet bland medlemmar av större fackliga löntagarorganisationer samt för medlemmar av jordbrukets organisationer. I det för tabellen bearbetade datamaterialet har endast yrkesverksamma medtagits. (För jämförelser med 1970 års val kan hänvisas till Särilvik 1973, tab 4.20 A–4.25.)

Tabell 27 Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1973 inom vissa kommuntyper (procent)

Kommuntyper	Partival								Summa procent	Antal intervju-personer	Procentuell andel ej röstande	Antal intervju-personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr					
<i>Kommunens storlek</i>												
Antal invånare i kommunen den 1 januari 1973												
0- 7999 invånare	2	38	38	7	11	4	0	100	271	7	309	
8 000- 29 999 invånare	3	49	27	7	12	2	0	100	701	6	793	
30 000-199 999 invånare	5	47	26	8	12	2	0	100	939	6	1 069	
200 000 och fler invånare	8	46	14	12	18	1	1	100	352	7	425	
<i>Kommunens tätortsgrad</i>												
Tätortsbefolkningens andel av hela befolkningen i kommunen												
Enbart tätortsbefolkning	10	43	17	10	18	1	1	100	226	8	270	
90-99,9 procent	4	49	19	11	15	1	1	100	544	7	628	
50-89,9 procent	4	48	28	7	11	2	0	100	1 236	6	1 407	
Mindre än 50 procent	3	38	40	5	11	3	0	100	257	7	291	
<i>Kommunens näringskaraktär</i>												
Andel av den yrkesverksamma befolkningen som är sysselsatt i industri												
60 procent eller mer	5	54	20	7	9	4	1	100	321	7	364	
50-59 procent	3	46	29	8	13	1	0	100	512	5	576	
40-49 procent	4	48	23	10	13	2	0	100	683	5	773	
30-39 procent	5	43	26	7	16	2	1	100	532	9	635	
20-29 procent	4	39	37	8	8	3	1	100	158	7	182	
mindre än 20 procent	4	35	40	7	9	5	0	100	57	9	66	

Tabell 28 Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1973 (procent)

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande								Hela urvalet
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Ej röstande	Samtliga intervjuade	
<i>Ålder i år</i>									
20-30	44	22	28	15	20	26	26	24	23
31-40	15	15	18	15	17	13	17	16	15
41-50	7	16	19	18	16	10	11	16	16
51-60	19	21	12	22	16	26	13	18	19
61-70	10	18	15	17	17	17	17	16	17
71-80	5	8	8	13	14	8	16	10	10
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Kön</i>									
Kvinnor	34	47	46	51	47	43	55	48	50
Män	66	53	54	49	53	57	45	52	50
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Civilstånd</i>									
Gifta	48	70	70	73	65	66	36	66	64
Förut gifta	11	12	6	14	13	11	22	12	13
Ogifta	41	18	24	13	22	23	42	22	23
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Inkomst</i>									
- 4 999	13	7	9	4	5	15	20	8	10
5 000- 9 999	9	4	5	3	7	6	9	5	5
10 000-19 999	20	15	19	15	11	9	26	16	17
20 000-29 999	17	17	14	13	12	28	18	16	16
30 000-39 999	27	21	17	17	16	15	11	18	17
40 000-49 999	7	16	12	10	8	13	6	13	13
50 000-59 999	3	9	10	8	10	6	5	9	8
60 000-	4	11	14	30	31	8	5	15	14
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervju personer	98	1 051	589	185	285	47	167	2 596	3 286

Tabell 30 Fördelning på vissa kommuntyper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1973 (procent)

Kommuntyper	Partival och valdeltagande								Hela urvalet
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Ej röstande	Samtliga intervjuade	
<i>Kommunens storlek</i>									
Antal invånare i kommunen den 1 januari 1973									
0– 7 999 invånare	6	10	17	11	11	23	13	12	12
8 000– 29 999 invånare	20	32	33	26	29	30	28	31	30
30 000–199 999 invånare	45	43	42	39	38	38	41	41	40
200 000 och fler invånare	29	15	8	24	22	9	18	16	18
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Kommunens tätortsgrad</i>									
Tätortsbefolkningens andel av hela befolkningen i kommunen									
Enbart tätortsbefolkning	23	9	6	12	14	6	13	11	11
90–99,9 procent	20	26	18	33	28	15	27	24	25
50–89,9 procent	49	56	58	48	48	60	49	54	53
Mindre än 50 procent	8	9	18	7	10	19	11	11	11
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Kommunens näringskaraktär</i>									
Andel av den yrkesverksamma befolkningen som är sysselsatt i industri									
60 procent eller mer	18	16	11	12	10	26	14	14	14
50–59 procent	15	23	25	21	23	13	19	22	22
40–49 procent	30	31	27	37	31	19	21	30	30
30–39 procent	29	22	23	21	30	25	35	24	24
20–29 procent	6	6	10	7	4	11	7	7	7
mindre än 20 procent	2	2	4	2	2	6	4	3	3
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabell 31 Organisationstillhörighet och partival vid riksdagsvalet 1973 (procent)

Organisationstillhörighet ¹	Partival								Antal intervju- personer
	VPK	S	C	FP	M	KDS	Övr	Summa procent	
Förbund anslutet till LO	6	71	16	4	1	2	0	100	555
Förbund anslutet till TCO	3	35	33	12	14	3	0	100	321
Förbund anslutet till SACO/SR	3	22	18	10	42	2	3	100	60
Jordbrukarorganisation (LRF med underorganisationer)	0	2	77	0	21	0	0	100	43

¹ I tabellen ingår endast förvärvsarbetande.

Social situation och valbeteende

Den bild av sambandet mellan valbeteende och sociala situationsfaktorer som framträder vid 1973 års val är i sina huvuddrag sedan tidigare väl känd. Det bör naturligtvis påpekas att bilden ytterligare fullständigas när man också tar i beaktande tillhörigheten till socialekonomiska grupper – detta tabellmaterial återfinns såsom tidigare nämnts i det följande kapitlet. Flera av de här presenterade faktorerna – som t ex inkomst, utbildning och organisationsmedlemskap – är ju förknippade med den intervjuades yrkesverksamhet och sociala ställning.

Ser man först till valdeltagandets variation inom olika befolkningsgrupper blir det huvudsakliga intrycket att andelen ej röstande på det hela taget är låg inom alla grupper. Då valdeltagandet numera uppnått en mycket hög nivå, kan man heller inte vänta att någon större grupp skulle särskilja sig genom ett markant lägre valdeltagande. Vissa smärre skillnader återstår dock alltså. Det kan härvid nämnas att de samband som återfinns i tabellmaterialet betydligt förstärks när man utsträcker analysen till att omfatta regelbundet deltagande i flera på varandra följande val. En sådan analys har presenterats i redogörelsen för intervjuundersökningen vid 1970 års val, varvid deltagandet i alla de fem valen under perioden 1962–1970 togs i beaktande. Sålunda återfinns 1973 liksom tidigare en proportionellt högre andel som avstår från att rösta bland ogifta, samt inom såväl de yngsta som de äldsta åldersklasserna samt i de lägsta inkomstklasserna. Man bör här dock ha i minnet att proportionen av mycket unga, mycket gamla och ogifta eller förut gifta är särskilt stor just i dessa inkomstklasser. Däremot har skillnaden i valdeltagandet mellan män och kvinnor numera närmast helt försvunnit. Inom de olika utbildningskategorierna är valdeltagandet högst bland de högt utbildade.

När det gäller partiernas stöd inom olika åldersgrupper visas av tabell 25 att både moderata samlingspartiet och folkpartiet har sitt starkaste stöd i den äldsta åldersgruppen, medan centerpartiet stöds av proportionellt fler bland väljare under 50 år än av väljare över denna åldersgräns. Socialdemokraterna är starkast i de mellersta åldersklasserna, med sin allra högsta andel bland 51–60-åringarna, men svagare både bland de yngre och i det allra äldsta åldersskiktet. Vänsterpartiet kommunisterna skiljer sig från de övriga partierna genom sin kraftiga koncentration till de yngre väljargrupperna. Ser man till tabell 28 finner man att 44 procent av VPK:s väljare var 30 år eller yngre, en siffra som skall

jämföras med 24 procent för samtliga intervjuade. Redan i ett tidigare sammanhang har vidare uppmärksammats socialdemokraternas och folkpartiets relativt sett svaga ställning bland förstagångsväljarna vid 1973 års val.

Vid en jämförelse mellan partiernas styrka i olika inkomstskikt framstår enligt tabell 25 VPK som det parti vars procentuella andel av de röstande är högst bland låginkomsttagarna, medan den socialdemokratiska röstandelen är som störst omkring 40 000 kronors inkomst. Både folkpartiet och moderata samlingspartiet är starkast i den högsta inkomstgruppen.

Vad avser uppdelningen på utbildningskategorier framstår som socialdemokraternas två starkaste grupper dels den med enbart folkskoleutbildning, dels gruppen med yrkesskoleutbildning för industri och hantverk. I den senare gruppen har även VPK ett starkt stöd. Vid en jämförelse mellan 1970 och 1973 års data förefaller det för övrigt som om balansen mellan VPK och socialdemokraterna inom just denna utbildningskategori under de tre åren förskjutits till VPK:s fördel. Socialdemokraternas svagaste grupper är – liksom i tidigare undersökningar – de två utbildningskategorierna med avslutad gymnasial utbildning i gymnasium. Inom dessa grupper är å andra sidan stödet till moderata samlingspartiet desto större. Det bör också påpekas att VPK i dessa två grupper är starkare än genomsnittligt för partiet. Det illustrerar den process, som uppmärksammades i 1970 års undersökning, vilken innebär att VPK vunnit starkt ökat stöd bland de studerande, inte minst bland universitetsstuderande.

Av tabell 27, som belyser olika egenskaper hos den intervjuades hemkommun, framkommer framför allt att centerpartiet fortfarande har sitt starkaste stöd i små kommuner, glesbygdskommuner och kommuner med låg industrialiseringsgrad.

Som framgår av tabell 31 röstar fortfarande den övervägande delen av LO-medlemmarna på socialdemokraterna. Den största partiförskjutningen i jämförelse med 1970 kan noteras inom TCO. Folkpartiets allmänna tillbakagång 1973 kommer också till starkt uttryck bland medlemmarna i TCO – folkpartiets andel har här i det närmaste halverats. Folkpartiet är vid 1973 års val minst av de tre borgerliga partierna bland TCO-medlemmarna, där i stället centerpartiet kraftigt ryckt fram och nu är nästan i nivå med socialdemokraterna. Bland medlemmarna i SACO och SR dominerar moderata samlingspartiet, medan centerpartiets gamla ställning inom jordbrukets föreningsrörelse hävdades också i 1973 års val.

Partiernas sociala bas 1956–1973

I alla de redogörelser som genomförts vid statsvetenskapliga institutionen sedan 1956 har den sociala sammansättningen av partiernas väljarunderlag belysts. För att göra detta data-material lätt tillgängligt och överskådligt presenteras här en serie tabeller vilka utvisar dels de röstades partival och andelen ej röstande inom socialekonomiska grupper, dels fördelning på socialekonomiska grupper bland röstande och ej röstande vid varje riksdagsval under perioden 1956–1973. (För en utförlig diskussion av stabilitet och förändringar i partiernas sociala bas under perioden 1956–1968 kan hänvisas till Särilvik 1974.)

Den indelning i socialekonomiska grupper som här kommer att användas överensstämmer i huvudsak med den som förekommit i redogörelserna för valundersökningarna 1960–1970. En närmare presentation av klassificeringen i föreliggande redogörelse återfinns i *Appendix*.

Den första i den följande serien av tabeller (tabell 32) utvisar de röstades partifördelning samt andelen ej röstande under åren 1956–1973 inom var och en av de socialekonomiska grupperna. I den andra serien tabeller (tabell 33) är datamaterialet detsamma, men procentberäkningen har nu gjorts så att fördelningarna i kolumnerna visar den sociala sammansättningen för resp parti, för de icke-röstande samt för samtliga intervjuade vid de undersökta valen.

Partibeteckningarna överensstämmer med dem som använts för övrigt i denna rapport. Det innebär att de nuvarande partinamnen används för hela perioden 1956–1973, trots att tre partier under dessa år bytt namn. Landsbygdspartiet-Bondeförbundet ändrade 1957 sitt namn till centerpartiet. Högerpartiets namn utbyttes 1969 mot moderata samlingspartiet. Sveriges kommunistiska parti ändrade 1967 partinamnet till det nuvarande vänsterpartiet kommunisterna.

Vid tabellernas redigering har, för jämförbarhetens skull, uteslutits ett antal personer som ej kunnat hänföras till yrkeskategori. Denna andel uppgår som mest till 1% av

totalmaterialet. I likhet med övriga tabeller i denna redogörelse har vidare vid bearbetningen uteslutits röstande som ej lämnat uppgift om sitt partival. Denna andel är högst i 1973 års undersökning, medan den i ingen av de övriga undersökningarna överskrider 4 procent.

Som alltid vid stickprovsundersökningar är säkerheten i de presenterade resultaten beroende av de redovisade gruppernas storlek. När antalet individer i en grupp är litet är konfidensintervallet kring det angivna procenttalet stort (jämför avsnittet "Felkällor och statistisk osäkerhet" ovan). På några ställen i tabellerna 32 och 33 är antalet individer ibland så litet att procentskattningarna blir osäkra. Data redovisas emellertid för helhetens skull. Det presenterade tabellmaterialet bör betraktas som en tidsserie, där enstaka avbrott i en trend bör tolkas med försiktighet.

Partiernas sociala sammansättning

Redan en flyktig blick över det föreliggande tabellmaterialet visar att inga genomgripande förändringar ägt rum i partiernas väljarunderlag under åren 1956–1973. I vissa grundläggande hänseenden har ju de sociala skiljelinjerna som här framträder bevarat sin betydelse sedan ett halvt sekel eller mera. Den sociala strukturen har också förblivit i stort sett oförändrad under de undersökta åren. Av den procentuella fördelningen över socialekonomiska grupper i hela det bearbetade materialet – gruppen "samtliga intervjuade" i tabell 33 – framgår att resp grupps andel i allmänhet varit konstant under perioden 1956–1973. De största förändringarna utgörs av minskningen av andelen jordbrukare samt tillväxten av gruppen tjänstemän i mellanställning.

Om än sambandet mellan socialekonomiska grupper och partival i sina grundläggande drag är starkt, innebär detta inte en total frånvaro av förskjutningar i partiernas väljarunderlag. Den mest betydelsefulla förändringen är utan tvekan centerpartiets frammarsch och den sociala breddningen av partiets väljarunderlag, som inneburit att partiet vidmakthållit sin starka ställning inom jordbrukargruppen samtidigt som det ökat starkt i övriga sociala grupper.

Jordbrukarnas minskande andel av centerpartiets väljarunderlag kommer mycket tydligt till synes i tabell 33. Vid det första av de här undersökta valen, 1956, uppgick andelen jordbrukare inom centern till 77 procent. Denna andel har under den analyserade perioden ständigt minskat och hade 1973 nedgått till 21 procent. Det innebär att centerpartiet

har lyckats rekrytera nya väljargrupper utöver sitt traditionella kärnområde. Den sociala breddning av centerpartiets väljarunderlag, som inleddes i samband med de politiska motsättningarna kring pensionsfrågan i slutet av 1950-talet, innebar att partiet vid 1973 års val hade blivit det största av de tre borgerliga partierna inom alla sociekonomiska grupper, på ett enda undantag när ("högre tjänstemän och storföretagare"). Tabell 32 gör det också möjligt att närmare bestämma hur centerpartiets breddning ägt rum. Vid 1956 års val var det, utöver jordbrukargruppen, endast bland jordbruksarbetarna som centerpartiet hade ett mer än marginellt röststöd. Vid 1960 års val stärkte centerpartiet sin ställning inom de agrara skikten, men noterade också en kraftig framgång inom gruppen småföretagare. Valet 1964 innebar ingen större förändring – partiets ställning inom sina kärngrupper behölls, men vissa mindre framgångar inom övriga grupper kan också skönjas. Vid 1968 års val blev centerpartiet det största oppositionspartiet. Även om partiet stagnerar inom jordbrukargruppen (vilket kanske kan ses som ett slags mättnadsfenomen), gjorde man starka framryckningar inom alla övriga sociala grupper. Speciellt markant är uppgången inom tjänstemannakategorierna och bland arbetarna. Både vid valet 1970 och valet 1973 fortsatte denna trend. Ökningen var då särskilt kraftig bland småföretagare och tjänstemän i mellanställning.

Centerpartiets ställning inom kategorin arbetare kan förtjäna en särskild kommentar. Som framgår av tabell 32 har centerpartiets andel av arbetarrösterna ökat från val till val. Från att 1956 endast ha varit 1 procent, uppgick andelen vid 1973 års val till 16 procent. Det bör emellertid noteras att partiets ökning bland arbetare just vid valet 1973 endast uppgick till två procentenheter i förhållande till 1970 års nivå, vilket är mindre än den genomsnittliga ökningen inom hela valmanskåren. Detta kommer till synes i tabell 33, vilken visar hur stor andel av centerpartiets totala väljarunderlag som utgjorts av arbetarröster. Vid 1956 års val var denna andel lägre än i något annat parti: 2 procent. Andelen steg dock under hela 1960-talet och hade 1970 uppnått 22 procent. Vid 1973 års val har emellertid andelen arbetare inom centerpartiet för första gången i undersökningsserien upphört att öka: andelen blev då 21 procent. Fastän således andelen centerväljare inom gruppen arbetare fortsatte att öka något vid 1973 års val, kom detta röstillskott på grund av centerpartiets ännu starkare uppgång inom främst tjänstemanna- och småföretagargrupper, att få en relativt sett något minskande betydelse.

Inom arbetargrupperna råder i samtliga undersökningar en kraftig dominans för socialdemokraterna. Den högsta andelen socialdemokratiskt röstande inom gruppen arbetare (exkl jordbruksarbetare), 83 procent, inregistrerades vid 1960 års val. Vid de två därpå följande riksdagsvalen var andelen strax under 80 procent. Den socialdemokratiska tillbakagången vid valet 1970 märks också bland arbetarväljare, där den socialdemokratiska andelen minskade till 71 procent. Vid 1973 års val är andelen socialdemokratiskt röstande arbetare 69 procent, den lägsta siffran för hela den undersökta perioden. Här bör man dock notera att socialdemokraternas nedgång bland arbetarväljarna mellan 1970 och 1973 års val inte är riktigt lika stor som socialdemokraternas totala minskning i intervjumaterialet (tabell 32). Det innebär att nedgången i andelen arbetare inom socialdemokratins väljarunderlag, som pågick under 1960-talet, avbryts vid 1973 års val, då en mindre ökning i stället noteras (tabell 33).

En grupp som växt i antal under den analyserade perioden är kategorin tjänstemän i mellanställning. Socialdemokraterna har hela tiden haft en stark position i denna grupp: vid 1956 års val var andelen socialdemokratiskt röstande 37 procent och andelen steg kontinuerligt till och med valet 1968 och var då uppe i 47 procent. Socialdemokraternas tillbakagång 1970 och 1973 har dock inneburit att partiet nu åter är nere på nivan från mitten av 1950-talet. Vid valet 1956 var folkpartiet största parti i gruppen tjänstemän i mellanställning. Folkpartiet har emellertid alltsedan dess förlöpande förlorat terräng inom den aktuella tjänstemannakategorin. Vid 1973 års val har partiet passerats inte endast av socialdemokraterna utan också av centerpartiet och moderata samlingspartiet. Centerpartiets andel av tjänstemannagrupperna var låg vid valen 1956, 1960 och 1964, medan framgångarna vid valen 1968, 1970 och 1973 har fört fram centern till en position som det största av de tre borgerliga partierna bland tjänstemännen i mellanställning, vid valet 1973 endast nio procentenheter under socialdemokraternas nivå.

En trend parallell med den som kunde fastställas för tjänstemännen i mellanställning återfinns även bland småföretagarna. Socialdemokraterna ökade fram till och med 1968 års val, men föll därefter tillbaka. Folkpartiets trend var vikande under hela perioden. Centerpartiet ökade däremot kontinuerligt sin andel. Den enda skillnaden mot tjänstemannakategorin är att medan centerpartiet där gick om de två andra borgerliga partierna först vid 1973 års val, så blev centerpartiet största parti, och passerade således även socialdemokraterna, redan vid 1970 års val.

Tabell 32 De röstades partival samt andelen ej röstande inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalen 1956–1973 (procent)

Partival	Högre tjänstemän, storföretagare m fl					
	1956	1960	1964	1968	1970	1973
VPK	0	0	0	1	1	2
S	4	10	8	14	15	16
C	0	4	4	17	12	21
FP	40	23	31	27	36	16
M	56	63	48	39	33	41
KDS	.	.	3	1	1	2
Övriga	.	.	6	1	2	2
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	73	73	140	180	228	183
Procentuell andel ej röstande	5	4	9	4	3	2
Antal intervjupersoner	78	80	160	190	248	204

Partival	Affärsanställda, statsanställda m fl					
	1956	1960	1964	1968	1970	1973
VPK	2	2	1	1	3	4
S	72	68	64	67	60	61
C	1	5	8	11	17	21
FP	15	19	16	12	14	6
M	10	6	8	6	3	5
KDS	.	.	2	2	2	2
Övriga	.	.	1	1	1	1
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	88	170	296	348	507	280
Procentuell andel ej röstande	19	10	11	5	9	8
Antal intervjupersoner	115	199	350	375	580	329

Jordbrukare						Småföretagare						Tjänstemän i mellanställning					
1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973
0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1	1	1	2	4	3
14	7	7	6	5	9	21	19	26	32	28	21	37	42	46	47	41	37
49	70	65	62	70	68	5	17	18	25	33	38	2	6	6	14	20	28
15	5	13	9	7	5	48	34	36	23	22	16	42	31	27	22	22	12
22	17	13	19	15	17	26	29	16	17	13	21	18	20	16	13	12	17
.	.	2	3	3	1	.	.	2	2	1	2	.	.	1	1	1	3
.	.	0	1	0	0	.	.	1	0	2	0	.	.	3	1	0	0
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
129	158	266	218	275	179	75	122	198	205	251	137	171	245	545	631	912	561
15	5	9	7	4	7	5	10	18	6	9	9	12	9	11	9	7	4
157	168	299	238	298	199	84	143	254	229	289	168	200	279	631	704	1022	632

Jordbruksarbetare						Arbetare						Studerande			Samtliga					
1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973
1	3	5	1	4	3	3	4	6	2	5	6	5	12	18	1	2	3	1	4	4
58	57	53	57	51	64	77	83	78	79	71	69	34	38	18	49	52	51	54	49	46
14	26	23	27	33	25	1	4	7	10	14	16	12	17	27	9	15	15	17	22	26
22	11	14	9	6	3	17	7	6	5	6	4	29	18	7	26	17	17	14	14	8
5	3	4	5	4	3	2	2	2	2	2	3	17	13	28	15	14	11	11	9	13
.	.	1	1	2	2	.	.	1	2	2	2	0	1	2	.	.	2	2	2	2
.	.	0	0	0	0	.	.	0	0	0	0	3	1	0	.	.	1	1	0	1
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
64	62	133	117	138	67	328	446	841	938	1 263	784	41	93	56	937	1 276	2 419	2 678	3 710	2 263
15	16	18	10	10	10	17	11	13	8	9	7	9	8	7	14	10	12	7	8	6
75	76	171	131	156	79	408	521	984	1 029	1 439	889	47	102	69	1 131	1 466	2 849	2 943	4 194	2 596

Tabell 33 Fördelning på socialekonomiska grupper bland röstande, fördelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalen 1956–1973 (procent)

Socialekonomiska grupper	Vänsterpartiet kommunisterna ¹					
	1956	1960	1964	1968	1970	1973
Högre tjänstemän, storföretagare m fl	0	0	0	5	2	3
Jordbrukare	0	4	1	2	1	1
Småföretagare	0	4	3	3	2	3
Tjänstemän i mellanställning	7	8	12	31	24	18
Affärsanställda, statsanställda m fl	14	11	6	5	12	12
Jordbruksarbetare	7	8	9	3	3	2
Arbetare	72	65	69	46	48	51
Studerande	.	.	.	5	8	10
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	14	26	67	39	142	98

Socialekonomiska grupper	Folkpartiet					
	1956	1960	1964	1968	1970	1973
Högre tjänstemän, storföretagare m fl	12	8	10	13	16	16
Jordbrukare	8	4	8	5	4	5
Småföretagare	15	19	17	13	10	12
Tjänstemän i mellanställning	30	36	36	38	38	38
Affärsanställda, statsanställda m fl	6	15	12	11	14	9
Jordbruksarbetare	6	3	5	3	2	1
Arbetare	23	15	12	14	13	17
Studerande	.	.	.	3	3	2
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	239	212	408	370	519	183

¹ Som framhållits på flera ställen i texten är skattningar grundade på små tal osäkra. Vid läsningen av denna tabell bör detta förhållande särskilt uppmärksammas. Data redovisas dock för fullständighetens skull.

Socialdemokraterna						Centerpartiet					
1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973
1	1	1	2	2	3	0	2	1	6	3	6
4	2	1	1	1	1	77	57	48	29	23	21
3	3	4	4	4	3	5	11	10	11	10	9
14	16	20	20	20	20	4	8	9	18	23	27
14	17	15	16	17	16	1	4	7	9	11	10
8	5	6	5	4	4	11	8	8	7	6	3
56	56	53	51	50	52	2	10	17	19	22	21
.	.	.	1	2	1	.	.	.	1	2	3
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
454	663	1 248	1 458	1 801	1 047	83	194	359	469	822	582

Moderata samlingspartiet						Ej röstande						Samtliga					
1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973	1956	1960	1964	1968	1970	1973
30	25	25	25	24	27	2	2	4	3	2	3	7	5	6	6	6	8
20	15	13	15	13	11	15	6	8	7	4	8	14	11	10	8	7	8
14	20	12	12	11	10	3	11	13	7	8	9	7	10	9	8	7	7
22	27	33	29	35	34	15	18	20	29	22	17	18	19	22	24	25	24
7	6	9	7	5	4	14	13	11	9	17	15	10	14	12	13	14	13
2	1	2	2	1	1	7	8	9	6	5	5	7	5	6	4	4	3
5	6	6	8	7	7	44	42	35	37	40	40	37	36	35	35	35	34
.	.	.	2	4	6	.	.	.	2	2	3	.	.	.	2	2	3
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
138	181	265	286	319	282	158	142	353	214	325	162	1 117	1 466	2 849	2 943	4 134	2 569

Inom kategorin högre tjänstemän och storföretagare har de borgerliga partierna under de undersökta åren hela tiden varit helt dominerande. Moderata samlingspartiet, dåvarande högerpartiet, fick en absolut majoritet av rösterna inom den aktuella gruppen både vid valen 1956 och 1960. Därefter minskades dock partiets andel och nådde ett bottenläge 1970, då partiet till och med passerades av folkpartiet. Vid 1973 års val bröts emellertid den nedåtgående trenden och andelen moderater inom den aktuella gruppen steg, liksom i valmanskåren i sin helhet, till omkring 1968 års nivå.

Följer man ett visst partis röstandel förändringar från val till val inom de socialekonomiska grupperna, finner man i allmänhet att upp- och nedgångarna står i direkt överensstämmelse med trenderna i hela valmanskåren.

Det förhållandet att ett parti så ofta uppvisar en parallell röstutveckling inom flertalet sociala grupper har fått till följd att den sociala sammansättningen av partiernas väljarunderlag varit anmärkningsvärt stabil. Ser man tex till resp sociala kategoris andel av den socialdemokratiska väljarkåren (tabell 33) uppträder endast små förskjutningar under perioden. Dersamma kan sägas om folkpartiet och moderaterna. För vänsterpartiet kommunisternas del gäller att antalet intervjupersoner, särskilt för valen 1956 och 1960, är så litet att skattningarna blir osäkra. Datamaterialet synes dock ge vid handen, att partiet i slutet av 1960-talet fått ett ökat inslag av tjänstemannaväljare samt att andelen studerande blivit större än i något annat parti. Ett säkert belagt undantag från den allmänna regeln att partiernas sociala bas inte genomgått mer än marginella förändringar sedan mitten av 1950-talet utgörs av centerpartiet, såsom framgått av den föregående framställningen.

Datamaterialet beträffande förändringar och stabilitet i partiernas sociala stöd presenteras i en mer översiktlig form i tabell 34, där partiernas slagits samman till två block och där yrkeskategorierna likaledes sammanlagts till två grupper. Sammanläggningen av de socialekonomiska grupperna har gjorts så att till den ena gruppen, benämnd *företagare och tjänstemän*, har förts "högre tjänstemän och storföretagare", "jordbrukare", "småföretagare" samt "tjänstemän i mellanställning". I den andra gruppen, *arbetare m fl*, ingår "affärsanställda, statsanställda m fl", "jordbruksarbetare" och "arbetare". Gruppen "studerande" har uteslutits ur den följande bearbetningen. Den på detta sätt åstadkomna gruppen "företagare och tjänstemän" motsvarar för övrigt socialgrupperna I och II, medan "arbetare m fl" motsvaras av socialgrupp III, dock med det undantaget att i den senare

gruppen ingår även affärsanställda, vilka i andra sammanhang har brukat föras till socialgrupp II. Sammanläggningen av partierna har gjorts så att socialdemokrater och VPK-väljare förts till en grupp, medan röstande på centerpartiet, folkpartiet, moderata samlingspartiet och KDS förts till en andra grupp. Till den förstnämnda gruppen har vid valen 1970 och 1973 även förts ett mindre antal personer som röstat på KFML, SKP eller KFML(r).

För enkelhetens skull visas endast procenttalet för andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande. (Mot-svarande andel för de borgerliga partierna erhålles självfallet om tabellens procenttal subtraheras från talet 100.) I raden (b) redovisas andelen socialdemokrater och kommunister bland röstande i kategorin arbetare m fl under perioden 1956–1973; i rad (c) ges samma uppgifter beträffande kategorin företagare och tjänstemän.

I raden (d) har procenttalet i rad (c) subtraherats från procenttalet i rad (b). Den på så sätt erhållna procent-differensen är ett mått på hur mycket socialdemokraternas och kommunisternas röstandel inom arbetarkategorin överstiger deras andel av gruppen företagare och tjänstemän. Denna differens har i den vetenskapliga litteraturen ofta använts som ett "klassröstningsindex" för att göra jämförelser mellan olika politiska system eller för att, som i detta fall, belysa utvecklingen över tid inom ett enda land.¹

Tabell 34 Partival inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalen 1956–1973 – en översikt

Procentuell andel socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande bland:	1956	1960	1964	1968	1970	1973
	(a) samtliga väljare	50	54	54	56	53
(b) arbetare m fl	76	80	77	76	72	73
(c) företagare och tjänstemän	23	25	30	34	32	29
(d) differensen (b)–(c) ("klassröstnings- index")	53	55	47	42	39	44

Anmärkning: På grund av decimalavkortning kan differensen mellan de i tabellen angivna procenttalen avvika från den mer exakt beräknade differensen i rad (d).

¹ Se tex R. Alford: *Party and Society. The Anglo-American Democracies*, 1963 (Chicago: Rand McNally).

Måttet kan variera mellan 0 och 100; i det förra extremfallet är procenttalen likstora, i det andra fallet samlar ett politiskt block samtliga röster inom en social klass, men inga i den andra klassen. Således gäller att ju högre värde differensen antar, desto högre är graden av "klasspolarisering" i partisystemet.

Indexvärdet är högst för valen 1956 och 1960. En signifikant minskning av indexvärdet föreligger vid en jämförelse mellan valen 1960 och 1973.

Ålder och partival 1960–1973

Skillnader i politiskt beteende mellan olika åldersklasser har tidigare på flera punkter uppmärksammats i denna redogörelse. I tabellmaterialet har bl a belysts olikheter avseende valdeltagande och partival vid 1973 års val. I detta avsnitt kommer ytterligare skillnader mellan olika åldersklasser i valmanskåren att belysas.

I tabell 35 ges en översiktlig presentation av partiernas styrka inom åldersklasser vid riksdagsvalen 1960–1973.

Ålder, utbildning och partival 1973

I tabellerna 36–38 belyses sambandet mellan ålder, utbildning och partival vid 1973 års val. Av tabell 36 framgår att andelen socialdemokratiskt röstande sjunker med stigande utbildning inom alla åldersklasser. För vänsterpartiet kommunisterna synes emellertid det motsatta gälla för den yngsta åldersklassen (tabell 37); andelen VPK-röstande är faktiskt störst bland de unga, högutbildade väljarna.

En sammanfattning ges i tabell 38, som utvisar den sammanlagda andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande. (För jämförelser med 1968 och 1970 års val kan hänvisas till Särilvik 1970, sid 82, resp Särilvik 1973, sid 102.) Andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande sjunker med stigande utbildning inom alla åldersklasser. Men bland väljare med högre utbildning är ändå denna andel betydligt större i den yngsta åldersklassen än i de båda andra.

Ålder, yrke och partival 1960–1973

På liknande sätt som i fallet med sambandet mellan utbildning, ålder och partival är det möjligt att genom en uppdelning på åldersklasser mer i detalj precisera partiernas förankring inom olika socialekonomiska grupper. Är det till

Tabell 35 De röstandes partival inom åldersklasser, riksdagsvalen 1960–1973

Resp partis procentuella andel av de röstande	Ålder vid undersökningstillfället					
	20– 30	31– 40	41– 50	51– 60	61– 70	71– 80
<i>Vänsterpartiet kommunisterna</i>						
1960	0	2	2	3	3	4
1964	2	2	3	4	4	1
1968	2	1	2	2	1	1
1970	6	3	3	4	3	3
1973	8	4	2	4	3	3
<i>Socialdemokraterna</i>						
1960	60	60	53	45	47	32
1964	50	57	52	50	51	47
1968	56	53	53	55	58	50
1970	49	51	48	50	50	46
1973	42	44	46	54	50	41
<i>Centerpartiet</i>						
1960	12	16	15	16	17	19
1964	13	14	18	15	15	13
1968	15	20	18	18	18	15
1970	23	23	25	22	19	21
1973	31	30	30	17	23	22
<i>Folkpartiet</i>						
1960	15	13	17	19	18	24
1964	20	14	15	20	14	19
1968	16	13	14	14	10	16
1970	14	14	13	14	15	17
1973	5	7	9	10	9	12
<i>Moderata samlingspartiet</i>						
1960	13	10	14	17	15	21
1964	10	10	10	9	12	18
1968	9	12	11	10	11	14
1970	6	9	9	9	11	12
1973	11	13	12	11	13	20
Antal intervjupersoner:						
1960	220	269	302	252	154	79
1964	377	457	492	512	373	208
1968	582	437	499	523	384	253
1970	884	556	713	720	541	296
1973	537	364	376	417	369	200

Tabell 36 Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: procentuell andel socialdemokratiskt röstande

Utbildning	Ålder		
	20-30 år	31-50 år	över 50 år
Utbildningskategori 1-2	54	57	58
Utbildningskategori 3-4	51	41	37
Utbildningskategori 5-7	24	18	16

Tabell 37 Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: Procentuell andel VPK-väljare

Utbildning	Ålder		
	20-30 år	31-50 år	över 50 år
Utbildningskategori 1-2	7	4	5
Utbildningskategori 3-4	6	2	0
Utbildningskategori 5-7	11	3	0

exempel så att ett partis stöd inom en viss socialekonomisk grupp är särskilt starkt eller särskilt svagt bland yngre respektive äldre väljare? Är det allmänt så att sambandet mellan klasstillhörighet och partival varierar mellan olika åldersgrupper?

I tabell 39 anges andelen socialdemokratiskt röstande vid riksdagsvalen 1960-1973 bland samtliga röstande (avdelning a) i tabellen, inom gruppen "arbetare m.fl." (avdelning b) samt inom gruppen "företagare och tjänstemän" (avdelning c). Indelningsprinciperna överensstämmer helt med dem som

Tabell 38 Ålder, utbildning och partival vid riksdagsvalet 1973: Procentuell andel socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande

Utbildning	Ålder		
	20-30 år	31-50 år	över 50 år
Utbildningskategori 1-2	61	61	63
Utbildningskategori 3-4	57	43	37
Utbildningskategori 5-7	36	21	16

Antal intervjupersoner för tabellerna 36-38	Ålder		
	20-30 år	31-50 år	över 50 år
Utbildningskategori 1-2	139	369	711
Utbildningskategori 3-4	209	224	174
Utbildningskategori 5-7	189	147	100

Kommentar till tabellerna 36-38:

Röstande har uppdelats efter ålder och utbildning. Uppdelning efter utbildning har erhållits genom sammanläggning av kategorierna i tabell 26 till tre större grupper.

I tabell 38 anges andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande (inkl SKP och KFML(r)) inom resp utbildningskategori för var och en av åldersklasserna.

Tabell 36 visar andelen socialdemokrater, tabell 37 andelen VPK-väljare.

användes för tabell 34. Gruppen studerande har sålunda uteslutits ur bearbetningen. Det i avdelning (d) angivna "klassröstningsindexet" utgörs, också i likhet med tabell 34, av procentdifferensen mellan (b) och (c).

Med undantag för 1960 års val är indexvärdet, d v s sambandet mellan klasstillhörighet och partival, lägre bland yngre än bland äldre väljare. Den trendmässiga minskningen i klassröstningsindex under perioden är särskilt markerad inom den yngsta åldersklassen (20-30 år).

Tabell 39 Partival inom socialekonomiska grupper och åldersklasser – översikt 1960–1973

Procentuell andel socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande bland:	Ålder vid undersökningstillfället						Samtliga
	20–30	31–40	41–50	51–60	61–70	71–80	
<i>(a) samtliga röstande</i>							
1960	60	62	55	48	50	35	54
1964	52	59	54	54	55	48	54
1968	59	54	55	56	59	51	56
1970	57	54	51	54	52	49	53
1973	51	48	47	58	53	44	51
<i>(b) arbetare m fl</i>							
1960	78	86	84	76	77	57	80
1964	71	81	78	77	76	77	77
1968	73	76	78	77	75	74	76
1970	67	73	73	73	74	72	72
1973	65	70	70	80	75	77	73
<i>(c) företagare och tjänstemän</i>							
1960	33	29	24	20	22	18	25
1964	30	35	30	29	27	22	30
1968	44	32	32	34	30	26	34
1970	45	32	29	32	23	26	32
1973	39	30	27	27	27	14	29
<i>(d) differensen (b)–(c)</i> (”klassröstningsindex”)							
1960	45	57	61	56	55	39	55
1964	41	46	48	47	49	55	47
1968	29	44	47	43	44	49	42
1970	22	41	44	40	51	46	39
1973	26	40	43	53	48	63	44

Anmärkning: På grund av decimalavkortning kan differensen mellan de i tabellen angivna procentalen avvika någon procentenhet från den mer exakt beräknade differensen i avdelning (d).

Bastalen överstiger 100 i alla undersökningar utom den vid 1960 års val. Lägst bastal återfinns i gruppen arbetare i åldern 71–80 år 1960 (35 intervjupersoner) samt i gruppen företagare och tjänstemän i åldern 71–80 år 1960 (44 intervjupersoner).

Partibyten 1970–1973 – kompletterande analyser

Partibytare och stabila väljare 1970–1973: fördelningar på sociala grupper och partiidentifikation

I detta avsnitt presenteras en kompletterande databearbetning, som gäller den sociala sammansättningen av partiernas stabila väljarunderlag 1970–1973 och vissa partibytarkategorier. (För jämförelse med valen 1968–1970 kan hänvisas till Särivik 1973, sid 104–109.) Vidare belyses sambandet mellan röstningssätt och känsla av personlig anslutning till politiskt parti för samma kategorier. Datamaterialet redovisas i tabell 40. I tabellen har partibyterna uppdelats efter röstningssätt vid de två riksdagsvalen 1970–1973, varvid dock några partibytarkategorier uteslutits på grund av att antalet individer var alltför litet. I kolumn (1) ingår sålunda väljare som både 1970 och 1973 röstat på VPK, i kolumn (2) stabila socialdemokrater. Kolumn (3) visar de väljare som bytte från socialdemokraterna till centern, kolumn (4) de stabila centerpartisterna och kolumn (5) de folkpartister 1970 som vid 1973 års val bytte till centern. Folkpartiets stabila väljarunderlag bildar kolumn (6), medan kolumn (7) visar sammansättningen av den väljargrupp som övergick från folkpartiet till moderata samlingspartiet. I kolumn (8) ingår slutligen de väljare som både 1970 och 1973 röstade på moderata samlingspartiet.

I tabellens första del visas sammansättningen av de nämnda väljarkategorierna med avseende på ålder, utbildning, inkomst och kommunens tätortsgrad. I tabellens andra del kan den socialekonomiska sammansättningen analyseras. Av kolumn (3) framgår till exempel att 30 procent av de väljare som bytte från socialdemokraterna till centern tillhörde kategorin arbetare, vilket kan jämföras med 53 resp 19 procent inom socialdemokratins resp centerns stabila väljarunderlag. Andelen tjänstemän i mellanställning inom nyssnämnda byteskategori uppgick till 31 procent, vilket är högre än andelen tjänstemän bland såväl socialdemokratins som centerpartiets stabila väljare. Socialdemokraternas förlust till centerpartiet genom partibytan vid 1973 års val har till en

inte obetydlig del utgjorts av väljare inom tjänstemannagruppen. Ser man till kolumn (5) finner man att inslaget av tjänstemän var betydande också bland väljarna som övergick från folkpartistisk till centerpartistisk röstning. Centerpartiets starkt ökande andel inom tjänstemannagrupperna, som uppmärksammades i samband med analysen av partiernas röstutveckling 1956–1973, framträder sålunda också vid denna detaljgranskning av de rörliga väljargruppernas sammansättning vid 1973 års val.

I ett tidigare avsnitt i denna redogörelse har det redan fastslagits att en stor del av folkpartiets nedgång får tillskrivas röstförluster genom byten till främst centerpartiet och moderata samlingspartiet. I några avseenden har den grupp folkpartister som bytte till centern en annan social sammansättning än den kategori av tidigare folkpartiväljare som övergick till moderata samlingspartiet (se kolumnerna 5 och 7 i tabellen). I den förra kategorin återfinns förhållandevis stora andelar arbetare och tjänstemän i mellanställning, medan den senare gruppen kännetecknas av en jämförelsevis stor andel högre tjänstemän, storföretagare m fl.

I den tredje avdelningen i tabell 40 anges som rader det parti de intervjuade givit sin personliga anslutning till (partiidentifikation). Som framgår av datamaterialet är det en mycket stor andel av partiernas stabila väljarunderlag som också identifierar sig med sitt parti. Inom de i tabellen redovisade partibytarkategorierna är det vanligare att man ger sin anslutning till det parti man bytt *till* än att man identifierar sig med sitt tidigare parti. Bland de socialdemokratiskt röstande i 1970 års val som 1973 övergick till centerpartiet var det emellertid en jämförelsevis stor andel (35 procent) som 1973 fortfarande kände sig som anhängare till socialdemokratiska partiet.

**Tabell 40 Partiernas stabila väljare och väljare som övergått från ett parti till ett annat 1970–1973:
Sammanställningen av vissa väljarkategorier**

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Partival 1970:	VPK	S	S	C	FP	FP	FP	M
Partival 1973:	VPK	S	C	C	C	FP	M	M
<i>Ålder</i>								
Procentuell andel i åldersklassen 20–30 år	26	16	27	18	21	11	22	13
<i>Utbildning</i>								
Procentuell andel med högst 8-årig folkskola eller liknande	65	64	40	58	21	35	11	27
<i>Familjeinkomst</i>								
Procentuell andel med inkomst: mindre än 10 000 kronor	17	9	6	13	3	6	6	11
40 000 kronor eller mer	17	38	53	34	59	49	69	51
<i>Kommunens tätortsgrad</i>								
Procentuell andel bosatta i kommun med minst 90 procents tätortsbefolkning	44	35	34	18	36	46	50	39
<i>Socialekonomiska grupper</i>								
högre tjänstemän, storföretagare m fl	4	3	10	4	14	17	39	32
jordbrukare	0	2	3	33	2	5	0	14
småföretagare	4	3	10	10	5	12	11	10
tjänstemän i mellanställning	20	19	31	22	47	39	39	29
affärsanställda, statsanställda m fl	15	16	13	8	9	9	5	5
jordbruksarbetare	2	4	0	4	0	1	0	1
arbetare	50	53	30	19	23	16	3	6
studerande	5	0	3	0	0	1	3	3
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Känsla av anslutning till parti (partiidentifikation)</i>								
VPK	89	1	0	0	0	0	0	0
S	7	96	35	2	5	1	0	0
C	0	1	47	90	57	4	0	3
FP	0	0	0	1	12	85	25	2
M	0	0	0	0	5	1	69	92
ej partianslutning; övrigt parti; partianslutning men uppger ej parti	4	2	18	7	21	9	6	3
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjupersoner	54	878	68	320	58	147	36	179

Appendix

Kommentarer till indelningen i socialekonomiska grupper

Den indelning i socialekonomiska grupper som används överensstämmer i huvudsak med den som förekommit i redogörelserna för valundersökningarna 1960–1970. De mindre förändringar som vidtagits i den här använda indelningen kommenteras nedan.

Den i tabellmaterialet förekommande socialekonomiska grupperingen har erhållits genom sammanläggningar av ett större antal detaljerade undergrupper. Detta klassificeringssystem överensstämmer i huvudsak med den grundläggande yrkeskodlista, som tidigare använts för den sociala yrkesgrupperingen i de valstatistiska urvalsundersökningarna avseende valdeltagande. (Se den vid SCB utarbetade "P.M. angående den vid 1958 års valstatistik förekommande sociala yrkesgrupperingen" med tillhörande "Yrkesförteckning".) Klassificeringssystemet har tillämpats så att man erhållit en uppdelning på socialekonomiska grupper, snarare än en yrkesklassificering i begränsad mening. Sålunda har "ej yrkesverksamma gifta kvinnor" och "övriga familjemedlemmar utan eget förvärvsarbete" såvitt möjligt hänförs till maken resp hushållsföreståndarens yrkeskategori. Vidare har "tidigare yrkesutövare" (pensionärer m fl) klassificerats efter det yrke de senast utövat. Följdenligt har "ej yrkesverksamma änkor" om möjligt förts till den f.d. makens yrke.

Den vid 1956 års undersökning ursprungliga kodlistan avvek på några punkter från den senare använda. För att uppnå jämförbarhet över hela undersökningsserien har därför ca en fjärdedel av yrkesuppgifterna i 1956 års intervju-material kodats om speciellt för denna redogörelse.

Vid sammanläggningen till det mindre antalet socialekonomiska grupper har bla eftersträvat att de sålunda bildade grupperna inte skulle bli alltför socialt heterogena. En mer "finfördelad" indelning skulle försvåra den översiktliga jämförelse över tid som här avses. Det har då gällt att åstadkomma en lämplig avvägning mellan å ena sidan

kravet på social enhetlighet och å andra sidan kravet på ett överskådligt antal grupper. En sammanslagning till ännu färre grupper skulle sålunda ha medfört att yrken med få gemensamma egenskaper kommit att föras till en och samma grupp. Ett hinder mot alternativa definitioner av vissa grupper är vidare att antalet intervjupersoner i en grupp då skulle blivit för litet för att kunna bilda underlag för procentskattningar. I det följande ges en beskrivning av vilka yrken som förts till respektive grupp.

1. Högre tjänstemän, storföretagare m fl

Till gruppen har förts såväl högre förvaltningspersonal i enskild tjänst som tjänstemän i högre grad i allmän tjänst. Gränsdragningen mot övriga i klassificeringen förekommande tjänstemannakategorier har vanligtvis gjorts så att till denna grupp förts tjänstemän i chefsställning för företag eller avdelning samt tjänstemän med akademisk utbildning. I gruppen ingår även storföretagare och anställda företagsledare med yrkestitlar som verkställande direktör, direktör, disponent och grosshandlare. Hit har även förts godsägare samt fria yrkesutövare såsom advokater, läkare, arkitekter m fl med egen byrå eller praktik. Den föreliggande gruppen "högre tjänstemän och storföretagare" innefattar yrken som delvis kan synas disparata. Från vissa utgångspunkter kunde det tex varit önskvärt att särredovisa kategorin storföretagare. Gruppens nuvarande sammansättning är emellertid en illustration till det faktum att en ytterligare särredovisning skulle leda till så små grupper att en analys av deras egenskaper skulle omöjliggöras.

2. Jordbrukare

Hit hör alla med yrkestitlar som "hemmansägare", "jordbrukare" och "lantbrukare". Gruppen innefattar även personer, som vid sidan av eget eller arrenderat jordbruk också har annat yrkesarbete, om de själva angivit jordbrukskötseln som sin huvudsysselsättning. I jordbrukarkategorin inräknas också medhjälpare familjemedlemmar med jordbruksarbetet som huvudsysselsättning. Övriga anställda inom jordbruk, trädgårdsskötsel, skogsarbete etc har dock förts till kategorin "jordbruksarbetare".

3. Småföretagare

Till gruppen har förts hantverkare, dvs innehavare av hantverksföretag, mindre verkstadsföretag och reparationsverkstäder. Däremot ingår hantverkare, t ex snickare, som är anställda och inte innehar egen rörelse, i gruppen "arbetare". Småföretagargruppen omfattar även affärsinnehavare i detaljhandeln och övriga personer med yrkestiteln "köpman". Även "egen företagare" utan närmare precisering ingår, liksom fiskare som äger eller är delägare i båt.

4. Tjänstemän i mellanställning

Gruppen omfattar såväl kontorspersonal i enskild tjänst som en mellangrupp befattningshavare i statens, kommunens och allmänna inrättnings tjänst. Som exempel på privatanställda tjänstemän kan nämnas yrkestitlar som kontorist, korrespondent, bokhållare, handelsresande och ritare. Bland de offentliganställda tjänstemännen återfinns här kansliskrivare, kontorsbiträden, lotsförmän, stationsföreståndare m fl. Hit hör även vissa anställda inom vården såsom leg sjuksköterskor, examinerade barnsköterskor och barnmorskor. Gruppen innefattar likaså lärare inom det obligatoriska skolväsendet, förskollärare m fl.

En grupp som i förhållande till de tidigare valundersökningarna givits en något annorlunda inplacering är verkmästare och förmän. Den tidigare förekommande kategorin "förmän, verkmästare, affärsanställda" har sålunda delats på det viset att förmän och verkmästare förts till den nu aktuella tjänstemannagruppen, medan affärsanställda ingår i den nya gruppen "affärsanställda, statsanställda m fl".

För att ge en uppfattning om hur gruppen avgränsats, kan sägas att den ungefärligen motsvarar TCO:s organisationsområde. Sålunda ingår ej statsanställda (som posttjänst, konduktörer m fl), vilka organiseras av LO. De sistnämnda yrkena ingår i gruppen "affärsanställda, statsanställda m fl". Till sist må fogas kommentaren att gruppen "tjänstemän i mellanställning" troligen är den av de i tabellmaterialet förekommande socialekonomiska grupperna som har den mest oenhetliga sammansättningen. Spännvidden är sålunda stor mellan t ex överbanmästaren och skrivbiträdet, men den grundläggande yrkesklassificeringen gör det inte möjligt att särskilja dem. Inte desto mindre finns det starka skäl som talar för att låta en tjänstemannagrupp med relativt bred omfattning ingå i den översikt det här är fråga om.

5. Affärsanställda, statsanställda m fl

I gruppen ingår dels affärsbiträden och expediter, dels lägre befattningshavare i statlig och kommunal tjänst. Exempel på den senare kategorin är konduktörer, brevbärare, brandmän, polismän, tulluppsyningsmän, sjukvårdsbiträden och arkivarbetare. Däremot ingår ej arbetare i statens eller kommunens tjänst, vilka i stället förts till kategorin "arbetare". Till gruppen har slutligen förts yrken i lägre huslig tjänst såsom hembiträden samt städerskor.

6. Jordbruksarbetare

Gruppen, som egentligen borde ha den mer fullständiga beteckningen "arbetare inom jordbruk med binäringar", innefattar inte enbart den numera relativt fåtaliga gruppen jordbruksarbetare, drängar, pigor etc, utan även skogs- och flottningsarbetare samt fiskare som ej äger eller är delägare i båt. Arbetare vid sågverk ingår dock i gruppen "arbetare".

7. Arbetare (utom anställda inom jordbruk med binäringar)

Den grupp, som i tabellerna givits den korta beteckningen "arbetare", har som mer fullständig rubrik "arbetare utom anställda inom jordbruk med binäringar". Hit hör framför allt industri-, gruv-, byggnads- och transportarbetare, men även arbetare anställda i kommunal och statlig tjänst, restaurangarbetare, lagerarbetare och sjömän.

8. Studerande

Denna kategori används i tabellerna endast fr o m 1968. Vid de tidigare undersökningarna var dels antalet studerande vid högre utbildningsanstalter lägre och dels rösträttsåldern högre. I slutet av 1960-talet kom emellertid de studerande att utgöra mer än en försumbar del av valmanskåren, varför det fr o m 1968 är befogat att introducera en särskild kategori av studerande. I gruppen ingår dels personer under pågående utbildning vid skolor och universitet, dels helt nyutexaminerade som ännu ej påbörjat någon anställning. Lärningar m fl under utbildning på sin arbetsplats har emellertid förts till resp yrkeskategori.

Redogörelser m m med redovisning av data från valundersökningarna vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution

A. Redogörelser för den officiella valstatistiken

Bo Särilvik, 1961, Redogörelse för data från 1960 års valundersökning i avsnittet "Intervjuundersökningen". *S. O. S., Allmänna val, Riksdagsmannavalen åren 1959-1960, II*, Stockholm.

- 1965, Redogörelse för data från 1964 års valundersökning i avsnittet "Intervjuundersökningen" och i tabellmaterial i *S. O. S., Allmänna val. Riksdagsmannavalen åren 1961-1964, II*, Stockholm.
- 1970, "Intervjuundersökningen rörande valet till andra kammaren 1968", kap i: *Riksdagsmannavalen 1965-1968, Del 2*. (S. O. S., Stockholm 1970.)
- 1973, "Valet 1970", *Allmänna valen 1970. Del 3* (S. O. S.) Statistiska centralbyrån, Stockholm 1973.

B. Övriga arbeten

Jörgen Westerståhl - Bo Särilvik, 1955, "Svensk valrörelse 1954: Två lokala studier", (Statsvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet, stencil).

- 1957, "Svensk valrörelse 1956", (Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, stencil).

Bo Särilvik, 1959, *Opinionsbildningen vid folkomröstningen 1957*, (SOU 1959:10, Stockholm).

- 1964, "Politisk rörlighet och stabilitet i valmanskåren", *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 1964:4.
- 1965, "Skiljelinjer i valmanskåren", *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 1965:2-3.

- 1966, "Political Stability and Change in the Swedish Electorate", *Scandinavian Political Studies*, vol. 1, 1966 (Oslo: Universitetsforlaget).
- 1967, "Party Politics and Electoral Opinion Formation: A Study of Issues in Swedish Politics 1956-1960", *Scandinavian Political Studies*, vol 2, 1967 (Oslo: Universitetsforlaget).
- 1968, "Partibyten som mått på avstånd och dimensioner i partisystemet", *Sociologisk forskning*, 1968:1.
- 1969, "Socio-Economic Determinants of Voting Behavior in the Swedish Electorate", *Comparative Political Studies*, vol 2:1, 1969.
- 1970a, "Electoral Behavior in the Swedish Multiparty System (akad avhandl. Göteborgs universitet, stencil).
- 1970b, "Socioeconomic Position, Religious Behavior and Voting in the Swedish Electorate", *Quality and Quantity*, vol IV.
- 1970c, "Voting Behavior in Shifting 'Election Winds'. An Overview of the Swedish Elections 1964-1968", *Scandinavian Political Studies*, vol 5, 1970 (Oslo: Universitetsforlaget).
- Åke Georgsson, 1973, *Den unge väljaren och politiken* (lic avhandl. statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, stencil).
- Vilgot Oscarsson, 1974, *Politiskt deltagande. En jämförande studie av politisk participation i Sverige, USA, Storbritannien och Västtyskland* (lic avhandl. statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet).
- Sören Holmberg, 1974, "Riksdagen representerar svenska folket" *Empiriska studier i representativ demokrati* (akad avhandl. Studentlitteratur, Lund, 1974).
- Bo Särilvik, 1974, "Sweden: the Social Bases of the Parties in a Developmental Perspective", i Richard Rose (ed): *Electoral Behavior. A Comparative Handbook* (New York: The Free Press).

